

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Εγκληματολογικές και ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς, του οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με θέμα:

**«Η νομοθεσία για το οργανωμένο έγκλημα και η αποτελεσματικότητά της:
ποινικές ρυθμίσεις (εγκληματοποίηση), δικονομικά μέτρα σε βάρος υπόπτων και
κατηγορουμένων, μέτρα προστασίας μαρτύρων και ειδικές ανακριτικές πράξεις.**

**Αξιολογείστε την αποτελεσματικότητα συσχετίζοντας τους παραπάνω τομείς
αντιμετώπισης και με βάση επιπλέον κριτήρια που θα θέσετε».**

ΜΗΤΙΛΟΥΔΗ Χρυσούλα

Α' Επιβλέπων Καθηγητής

Τσαγκαλίδης Αλέξανδρος

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής

Χλούπης Γεώργιος

Αλεξανδρούπολη, Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του/της φοιτητή/φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο/η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Εγκληματολογικές και ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς, του οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος». Με την εν θέματι εργασία επιχειρείται η ανάδειξη της νομοθεσίας για το οργανωμένο έγκλημα και η αποτελεσματικότητά της. Η διάρθρωσή της εκτείνεται σε έξι συνολικά κεφάλαια. Ειδικότερα, το πρώτο κεφάλαιο εστιάζει στην εννοιολογική προσέγγιση του οργανωμένου εγκλήματος, στην ιστορική αναδρομή του φαινομένου, στην κοινωνική του οργάνωση, στα χαρακτηριστικά του, στη σχέση του με την τρομοκρατία, το οικονομικό έγκλημα, το μονοπώλιο και τη διεθνοποίηση του. Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζει στις βασικές εγκληματολογικές θεωρίες του οργανωμένου εγκλήματος, στη θεωρία συνομωσίας και στη συμβιωτική σχέση νομιμότητας – παρανομίας, στη συμβιωτική σχέση του με τη νόμιμη κοινωνία και οικονομία, στην έννοια της εγκληματοποίησης και του κοινωνικού ελέγχου. Στη συνέχεια, το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στο ισχύον νομικό πλαίσιο σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος και στις συνεχείς εγχώριες νομοθετικές ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση του. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο οργανωμένο έγκλημα της Ελλάδας, στη σχέση του με την ελεύθερη αγορά, την οικονομική κρίση καθώς και στις δυσλειτουργίες αντιμετώπισης του. Στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρονται τα δικονομικά μέτρα σε βάρος υπόπτων και κατηγορουμένων, στην προστασία μαρτύρων και στις ειδικές ανακριτικές πράξεις όπως αυτές ισχύουν σύμφωνα με το άρθρο 254 ΚΠΔ, στις προϋποθέσεις διενέργειάς τους, ώστε τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία που θα συλλεχθούν μέσω αυτών, να καθίστανται δικονομικά αξιοποιήσιμα κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας και στην αποτελεσματικότητά τους στην καταστολή και εξάρθρωση των εγκληματικών οργανώσεων. Οι ειδικές ανακριτικές τεχνικές ως μέτρα θεωρούνται ιδιαίτερα επαχθή, όταν όμως διενεργούνται νόμιμα, επιτυγχάνουν

να διασπάσουν τη μυστικότητα και στεγανότητα των εγκληματικών οργανώσεων. Παράλληλα τονίζονται τα ρευστά όρια παραβίασης των δικαιωμάτων του υπόπτου προσώπου, κατηγορούμενου ή τρίτου ανυποψίαστου προσώπου. Η διπλωματική εργασία ολοκληρώνεται με το έκτο κεφάλαιο στο οποίο γίνει μια συνολική κριτική προσέγγιση στο νομικό πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος, στη συμβολή των ειδικών ανακριτικών πράξεων αναφορικά με την καταπολέμηση των οργανωμένων μορφών εγκληματικότητας και στην αποτελεσματικότητά της νομοθεσίας, στα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα του κατηγορουμένου, των προστατευόμενων μαρτύρων και όλων των παραγόντων της δίκης, εξασφαλίζοντας έτσι μια δίκαιη διαδικασία, αξιοποιώντας όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν νόμιμα, ενώ παράλληλα αποτυπώνονται συμπεράσματα και προτάσεις για τη βελτίωση της συμβολής αυτών στην αντεγκληματική πολιτική.

Λέξεις – Κλειδιά

Οργανωμένο έγκλημα, εγκληματοποίηση, δικονομικά μέτρα, ειδικές ανακριτικές πράξεις, προστασία μαρτύρων, αποτελεσματικότητα, δίκαιη δίκη.

Master's Thesis on:

"Organized crime legislation and its effectiveness: criminal regulations (criminalization), procedural measures against suspects and accused persons, witness protection measures and special investigative acts. Evaluate the effectiveness by correlating the above areas of response and based on additional criteria that you will set."

MITILOUDI Chrysoula

Abstract

This thesis was prepared within the framework of the Master's Program "Criminological and penal approaches to corruption, economic and organized crime". The work in question attempts to highlight the legislation on organized crime and its effectiveness. Its structure spans six total chapters. In particular, the first chapter focuses on the conceptual approach of organized crime, the historical review of the phenomenon, its social organization, its characteristics, its relationship with terrorism, financial crime, monopoly and its internationalization. The second chapter on basic criminological theories of organized crime, on conspiracy theory and on the symbiotic relationship between legality and illegality, on its symbiotic relationship with legal society and economy. The third chapter then focuses on the current legal framework at national, European and international levels in the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and ongoing domestic legislation to address the phenomenon. In the fourth chapter, reference is made to organized crime in Greece, its relationship with the free market, the economic crisis as well

as the dysfunctions in dealing with it. The fifth chapter refers to the procedural measures against suspects and accused persons, the protection of witnesses and the special investigative acts as they apply according to article 254 of the CPC in the conditions of their operation, so that the necessary evidence collected through them becomes procedurally usable during the criminal proceedings and in their effectiveness in suppressing and dismantling criminal organizations. Special investigative techniques as measures are considered particularly onerous measures, but when carried out legally, they succeed in breaking the secrecy and tightness of criminal organizations. At the same time, the fluid limits of violation of the rights of the suspected person, the accused or a third unsuspecting person are emphasized. The thesis concludes with the sixth chapter in which an overall critical approach is made to the legal framework of organized crime, to the contribution of special investigative acts in relation to the fight against organized forms of crime and the effectiveness of legislation, the constitutionally guaranteed rights of the accused, protected witnesses and all actors of the trial, thereby ensuring a fair process, utilizing all evidence legally obtained, while at the same time, conclusions and proposals for improving their contribution to the anti-crime policy are recorded.

Key words

Organized crime, criminalization, procedural measures, special investigative operations, witness protection, efficiency, fair trial.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	2
Abstract	4
Συνοτομογραφίες - Ακρωνύμια	8
Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο 1 ^ο	10
1.1 Εννοιολογική προσέγγιση φαινομένου	10
1.2 Ιστορική αναδρομή	15
1.3 Κοινωνική οργάνωση φαινομένου.....	17
1.4 Χαρακτηριστικά.....	19
1.5 Τρομοκρατία και οργανωμένο έγκλημα.....	21
1.6 Οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα	23
1.7 Οργανωμένο έγκλημα και μονοπώλιο	25
1.8 Η διεθνοποίηση του οργανωμένου εγκλήματος	26
Κεφάλαιο 2 ^ο	26
2.1 Εγκληματολογικές θεωρίες οργανωμένου εγκλήματος.....	26
2.1.1 Η θεωρία περί συνδικάτου του εγκλήματος.....	26
2.1.2 Η θεωρία της συμβιωτικής σχέσης μεταξύ νομιμότητας – παρανομίας.....	28
2.1.3 Η θεωρία της οργάνωσης, η θεωρία των κοινωνικών δικτύων και η λογιστική θεωρία	30
2.2 Εγκληματοποίηση και Κοινωνικός Έλεγχος	31
Κεφάλαιο 3ο	34
Νομοθετικό/θεσμικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος.....	34
3.1 Ευρωπαϊκό και Διεθνές Νομοθετικό Πλαίσιο.....	34
3.2 Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (Σύμβαση του Παλέρμο) κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος	35
3.3 Λοιπές Συμβάσεις / Αποφάσεις	39
3.4 Εθνικό Νομοθετικό Πλαίσιο.....	44
Κεφάλαιο 4 ^ο	51
Το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα	51
Κεφάλαιο 5 ^ο	57

Δικονομικά μέτρα σε βάρος υπόπτων και κατηγορουμένων	57
5.1 Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις	57
5.2 Προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών τεχνικών/πράξεων	60
5.3 Αξιοποίηση στοιχείων που αποκτήθηκαν από ειδικές ανακριτικές πράξεις	65
5.4 Τα χαρακτηριστικά των ειδικών ανακριτικών πράξεων	66
5.5 Η αποτελεσματικότητα/συνταγματικότητα των ειδικών ανακριτικών πράξεων	67
5.6 Τα άρθρα 253 ^Α , 254 & 255 Κ.Π.Δ.....	74
5.7 Μέτρα Προστασίας Μαρτύρων	76
5.8 Ζητήματα που προκύπτουν – Θιγόμενα πρόσωπα	80
Κεφάλαιο 6 ^ο	82
6.1 Κριτική νομικού πλαισίου οργανωμένου εγκλήματος	82
6.2 Κριτική ειδικών ανακριτικών πράξεων	84
6.3 Η νομοθεσία προστατεύει τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα του κατηγορουμένου, των προστατευόμενων μαρτύρων και όλων των παραγόντων της δίκης, εξασφαλίζοντας έτσι μια δίκαιη διαδικασία, αξιοποιώντας όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν νόμιμα;	87
Επίλογος	90
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	95

Συντομογραφίες - Ακρωνύμια

ΜΠΣ = Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

ΕΑΠ = Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

ΕΕ = Ευρωπαϊκή Ένωση

FBI = Federal Bureau of Investigation – Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών Η.Π.Α.

Interpol = International Criminal Police Organization (Διεθνής Οργάνωση Εγκληματολογικής Αστυνομίας), ένας μη κυβερνητικός διακρατικός οργανισμός

ΟΗΕ = Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΗΠΑ = Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Europol = Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία

ΣΕΕ= Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΔΔΑ = Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων Ανθρώπου

ΕΣΔΑ = Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων Ανθρώπου

ΕΛ.ΑΣ = Ελληνική Αστυνομία

ΠΚ = Ποινικός Κώδικας

ΚΠΔ = Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

ΑΔΑΕ = Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών

Ν. = Νόμος

παρ. = παράγραφος

περ.= περίπτωση

ό.π. = όπως παραπάνω

σελ. = σελίδα

Εισαγωγή

Στις μέρες μας το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί διασυνοριακό, διαταξικό, σύνθετο, εγκληματικό, κοινωνικό φαινόμενο. Εξαιτίας της πολυπλοκότητας που το χαρακτηρίζει, δημιουργούνται δυσχέρειες στην εννοιολογική του προσέγγιση, στην ποινική του τυποποίηση και φυσικά στην αντιμετώπιση και καταστολή του.

Για την τυποποίηση του οργανωμένου εγκλήματος έχουν γίνει διάφορες προσπάθειες σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Η πρώτη αξιόλογη προσπάθεια ήταν η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος γνωστή ως Σύμβαση του Παλέρμο που υπογράφηκε το 2000 στο Παλέρμο της Ιταλίας. Η Ελλάδα με το Ν.2875/2010 και ειδικότερα με το άρθρο 187 Π.Κ. για την εγκληματική οργάνωση, επικύρωσε το 2010 με καθυστέρηση την εν λόγω Σύμβαση ενώ στη συνέχεια ο συγκεκριμένος νόμος τροποποιήθηκε με το Ν.4637/2019.

Περαιτέρω, η πολυπλοκότητα του οργανωμένου εγκλήματος, η ξεχωριστή σύνθετη δομή των εγκληματικών δικτύων και η διεθνή τους δράση, οδήγησαν στην τυποποίηση των ειδικών ανακριτικών πράξεων, με στόχο την εξιχνίαση και ανακάλυψη της δράσης των οργανωμένων εγκληματικών οργανώσεων. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις στη Σύμβαση του Παλέρμο προβλέπονται στο άρθρο 20 και στην ελληνική νομοθεσία στο άρθρο 254 ΚΠΔ.

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις επιτυγχάνουν με τη χρήση τους να διασπάσουν τη μυστικότητα και στεγανότητα των εγκληματικών οργανώσεων, να εξιχνιάσουν και να ανακαλύψουν τη δράση ολόκληρων εγκληματικών δικτύων. Όμως, παρά την αποτελεσματικότητά τους θεωρούνται ιδιαίτερα επαχθή δικονομικά μέτρα, καθότι με τη χρήση τους προσβάλλουν θεμελιώδη και συνταγματικά κατοχυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο Έλληνας νομοθέτης εν γνώσει του και προκειμένου να εξισορροπήσει τη δημόσια ασφάλεια αλλά και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θέσπισε συγκεκριμένες προϋποθέσεις και εγγυήσεις κατά τη χρήση τους, έτσι ώστε να προστατεύονται συνταγματικά

κατοχυρωμένα δικαιώματα του κατηγορουμένου, των προστατευόμενων μαρτύρων και όλων των παραγόντων της δίκης, εξασφαλίζοντας μια δίκαιη διαδικασία, αξιοποιώντας όλα τα νόμιμα αποδεικτικά στοιχεία.

Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Εννοιολογική προσέγγιση φαινομένου

Το οργανωμένο έγκλημα, αποτελεί πολύπλοκο, πολυσύνθετο, δυναμικό κοινωνικό φαινόμενο που συνεχώς μεταλλάσσεται και αναπροσαρμόζεται στις διάφορες ευκαιρίες, με παγκόσμιες διαστάσεις, αποτελώντας μια από τις πλέον σύγχρονες σοβαρές απειλές, με κοινωνικές και ποινικοεγκληματολογικές διαστάσεις, απασχολώντας εδώ και δεκαετίες τις κυβερνήσεις των χωρών, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο¹. Το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι μόνο μία απειλή που υπονομεύει την προσωπική και δημόσια ασφάλεια, παράγωγη της οικονομικής και κοινωνικής εξέλιξης αλλά ένα καλά προσχεδιασμένο εγκληματικό φαινόμενο με σοβαρές επιπτώσεις σε κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, περιβαλλοντικό επίπεδο, που εμποδίζει την περαιτέρω ανάπτυξη και πρόοδο των κοινωνιών².

Το οργανωμένο έγκλημα ως έννοια υπάρχει σε πληθώρα βιβλιογραφικών αναφορών παρότι τόσο η διεθνής κοινότητα, όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση καθυστέρησαν να υιοθετήσουν έναν κοινά αποδεκτό ορισμό, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζεται με διαφορετικούς τρόπους και νομοθετικά πλαίσια. Η δυσκολία εννοιολόγησης του οφείλεται κυρίως στην ασάφεια οριοθέτησης του δηλαδή στην ασάφεια των συνθηκών που πρέπει να υπάρχουν, ώστε μια πράξη να χαρακτηριστεί οργανωμένο έγκλημα. Ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος

¹Α. Χριστόπουλος, *Διαχρονική επισκόπηση της έννοιας και των μέτρων αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος εξ απόψεως ουσιαστικού ποινικού δικαίου σε επίπεδο διεθνούς, ευρωπαϊκού και εσωτερικής δικαιοταξίας και τα χαρακτηριστικά του στοιχεία υπό το πρίσμα της ελληνικής νομολογίας*, ΠοινΔικ 1/2014, σελ. 65 επ. και Θ. Κριθαράς, *Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος*, ΠοινΔικ 2005, σελ. 892

²Νικόλαος Λίβος, *Οργανωμένο έγκλημα και ειδικές ανακριτικές πράξεις*. Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, τεύχος α': Ο εγκληματολογικο-δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, σελ. 23

έχει αποτελέσει πολλές φορές λόγο προβληματισμού και διαφωνίας, ανάμεσα σε θεωρητικούς και αναλυτές του, ανάλογα με το θεωρητικό πλαίσιο και τις εκδοχές που ο κάθε μελετητής χρησιμοποιεί για την ανάλυσή του, με αποτέλεσμα να υιοθετούνται περισσότεροι διαφορετικοί ορισμοί γι' αυτό ενώ για πολλές δεκαετίες συνδεόταν με οργανώσεις τύπου Ιταλικής μαφίας.

Ο Sellin μιλώντας για το οργανωμένο έγκλημα υποστηρίζει ότι είναι οικονομικές επιχειρήσεις με σκοπό τη διεξαγωγή παράνομων δραστηριοτήτων ή νόμιμων δραστηριοτήτων με τη χρήση όμως παράνομων μεθόδων³. Ο Schneider πιστεύει ότι είναι ιδιαίτερα δύσκολος ο προσδιορισμός του βαθμού οργανωτικότητας και οργάνωσης των εγκληματικών ομάδων⁴ ενώ σύμφωνα με τον Carter, το οργανωμένο έγκλημα έχει έναν επιχειρηματικό χαρακτήρα⁵. Ο Block και ο Chambliss υποστηρίζουν ότι το οργανωμένο έγκλημα συνδέεται με οργανωμένους εκβιασμούς, παράνομα ναρκωτικά, τζόγο και τοκογλυφία⁶. Ο Falcone θεωρεί ότι το οργανωμένο έγκλημα είναι κοινοπραξία ατόμων ή οργανισμών που ενεργούν παράνομα και συντονισμένα, κλοπές, απάτες εκβιάσεις και άλλα αδικήματα⁷. Ο Wright τέλος υποστηρίζει ότι είναι δύσκολο κάποιος να ορίσει τι είναι οργανωμένο έγκλημα και όλοι να είναι ικανοποιημένοι γιατί υπάρχουν τόσοι ορισμοί, όσοι και αυτοί που ασχολούνται μαζί του⁸.

Στην ελληνική βιβλιογραφία επίσης έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις σχετικά με την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος ενώ πολλοί είναι οι θεωρητικοί που υποστηρίζουν ως ορθότερη τη χρήση του όρου οργανωμένη

³ Thorsten Sellin, «*Organized Crime: A Business Enterprise*», στο Bruce J. Coben (ed), *Crime in America – Perspectives on Criminal and Delinquent Behavior*, F.E. Peacock Publishers, Inc. ITASCA, Illinois 1970, pp. 309 – 310

⁴ Hans Joachim Schneider, *Einführung in die Kriminologie*, (3te Auflage), Walter de Gruyter, Berlin, New York, 1993, pp. 132

⁵ David Carter, «*International Organized Crime – Emerging Trends in Entrepreneurial Crime*», στο Patrick J. Ryan / George E. Rush (eds), *Understanding Organized Crime in Global Perspective – A Reader*, Sage Publications, Thousand Oaks 1997, pp. 139.

⁶ A. Block & W.J. Chambliss, *Organized Crime*, Νέα Υόρκη 1981, pp. 12

⁷ D. N. Falcone, *Prentice Hall's Dictionary of American Criminal Justice, Criminology & criminal Justice*, Upper Saddle River, Rerson Education, 2005, pp. 187

⁸ A. Wright, *Organised crime*, Willan Publishing, London 2006, pp. 21-22

εγκληματικότητα αντί του όρου οργανωμένο έγκλημα⁹. Ο Αλεξιάδης θεωρεί ορθότερη τη χρήση του όρου «οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα» αντί του όρου «οργανωμένο έγκλημα», ώστε έτσι να περιλαμβάνει όλες τις οργανωμένες εγκληματικές ομάδες και όχι την τέλεση μιας και μόνης εγκληματικής πράξης, με βασικά χαρακτηριστικά την αλληλεγγύη των μελών, τη σιωπή, την οικονομική δύναμη και την ευελιξία¹⁰. Ακόμη, διαχωρίζει τις συμμορίες από τις εγκληματικές οργανώσεις, οι οποίες οργανώσεις αποτελούνται από τρία και πλέον μέλη, με ιεραρχική δομή, χρονική διάρκεια και κύριο σκοπό την αποκόμιση οικονομικού οφέλους¹¹.

Αντίστοιχα, ο Μυλωνάς θεωρεί ανακριβή τον ορισμό «οργανωμένο έγκλημα», προτείνοντας στη θέση του τον ορισμό «ιδιαίτερες μορφές εμφάνισης της οργανωμένης εγκληματικότητας», ώστε να μπορούν επιπλέον να ερευνηθούν εγκλήματα τρομοκρατίας, ναρκωτικών και εγκλήματα οικονομικής φύσεως¹².

Ο Λίβος μιλώντας για το οργανωμένο έγκλημα υποστηρίζει ότι οι εγκληματικές οργανώσεις διακρίνονται για τον επιχειρηματικό τους χαρακτήρα και το εγκληματικό δίκτυο δράσης τους, χωρίς απαραίτητα να διαθέτουν ιεραρχική δομή στο εσωτερικό τους. Το πεδίο δράσης τους είναι οι παράνομες αγορές ενώ τα μέλη τους, προκειμένου να αυξήσουν τα κέρδη τους και να ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο εξάρθρωσής τους, χρησιμοποιούν κάθε μορφής βίας, απειλές και διαφθορά¹³. Διαφοροποιεί το οργανωμένο έγκλημα από τη συμμορία, λόγω του επιχειρηματικού του χαρακτήρα, της δραστηριοποίησης του σε παράνομες αγορές και της στεγανοποίησης που διαθέτει προκειμένου να μην εξαρθρωθεί¹⁴. Δίνει έμφαση στον προσωποπαγή χαρακτήρα της συμμορίας και στον

⁹ Κωνσταντίνος Βουγιούκας, «Το οργανωμένο έγκλημα γενικώς, σε συνδυασμό με τη βία και την τρομοκρατία, ειδικότερα, στο επίκεντρο παλαιότερων και προσφάτων εκδηλώσεων διεθνών οργανώσεων και οργανισμών», Υπεράσπιση 1999, σελ. 500

¹⁰ Στέργιος Αλεξιάδης, «Εγκληματολογία, (Δ' έκδοση)», Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 216

¹¹ Στο ίδιο

¹² Μυλωνάς Ιπποκράτης, «Σκέψεις σχετικά με τον όρο «οργανωμένο έγκλημα», Υπεράσπιση 1999, σελ. 495

¹³ Νικόλαος Λίβος, «Οργανωμένο Έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισης» στα Πρακτικά του 7^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΕΠΔ με θέμα: Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού Δικαίου, Πρακτικά του 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΕΠΔ, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 51 επ.

¹⁴ Νικόλαος Λίβος, «Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις.....», ό.π., σελ. 91

πραγματοπαγή χαρακτήρα της εγκληματικής οργάνωσης, όπου τα πρόσωπα εύκολα αντικαθίστανται, με κύριο στόχο της συνέχιση της δράσης της οργάνωσης, τις σχέσεις που αυτή αναπτύσσει με την εκάστοτε κυβερνητική εξουσία, καθώς και τις παρεχόμενες υπηρεσίες που αυτή προσφέρει¹⁵.

Σε αντίθεση με τις άλλες θεωρίες ο Κουράκης υποστηρίζει ότι το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί ως μια μαφιόζικου τύπου εγκληματική οργάνωση που επιδιώκει όχι μόνο το οικονομικό όφελος αλλά και την απόκτηση πολιτικής δύναμης. Μεταξύ άλλων αναφέρει ως χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος την ιεραρχική δομή της οργάνωσης και την κατανομή των καθηκόντων μεταξύ των μελών, τον ορθολογικό σχεδιασμό των δράσεων της με σκοπό την αποκόμιση τεράστιων οικονομικών οφελών, τη χρήση βίας προς επίτευξη των σκοπών της οργάνωσης και την επίτευξη αθέμιτων σκοπών μέσω πολιτικής επιρροής, σύγχρονης τεχνολογίας ή οικονομικών μέσων¹⁶.

Η Λαμπροπούλου αναφέρει ότι η οργανωμένη εγκληματικότητα δεν αποτελεί νέο φαινόμενο αλλά εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο το κράτος αντιλαμβάνεται την απειλή της εσωτερικής ασφάλειας και το πώς αυτό παρουσιάζεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης¹⁷.

Η Σπινέλλη δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο σκοπό και στη δομή της εγκληματικής οργάνωσης, αναφέροντας τη συνεχή παροχή παράνομου οικονομικού οφέλους, την ύπαρξη αυστηρής ιεραρχικής δομής μεταξύ των μελών της οργάνωσης, τις διασυνδέσεις με πολιτικά πρόσωπα και άτομα υψηλού κοινωνικού κύρους, προς επίτευξη των σκοπών της αλλά και προς αποφυγή συλλήψεων των μελών της και εξάρθρωσής της¹⁸.

Η Σύμβαση του Παλέρμο ορίζει το οργανωμένο έγκλημα ως μία δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων ατόμων με διάρκεια δράσης, με σκοπό τη

¹⁵ Νικόλαος Λίβος, *Οργανωμένο Έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι.....*, ό.π., σελ.51 επ.

¹⁶ Νικόλαος Κουράκης, *Το οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισης του στην Ελλάδα*, Ποιν/Δικ. 10, 1999, σελ. 1017 επ.

¹⁷ Έφη Λαμπροπούλου, *Η οργανωμένη εγκληματικότητα και η εσωτερική (αν-)ασφάλεια*, Ποινική Δικαιοσύνη, τχ. 8-9, 2000, σελ. 881 επ.

¹⁸ Καλλιόπη Σπινέλλη, *Εγκληματολογία, Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, Σάκκουλας, Αθήνα 1985, σελ. 109-110

διάπραξη περισσότερων του ενός αδικημάτων και την προσπόριση παράνομου κέρδους/οφέλους¹⁹.

Σύμφωνα με το FBI το οργανωμένο έγκλημα είναι «ένας αυτό-διαιωνιζόμενος, δομημένος και πειθαρχημένος συνεταιρισμός ατόμων ή ομάδων, οι οποίοι λειτουργούν μαζί, με σκοπό χρηματικά ή εμπορικά κέρδη, ολοκληρωτικά ή εν μέρει με παράνομα μέσα, ενώ προστατεύουν τις δραστηριότητες τους μέσω της διαφθοράς²⁰».

Στην 9η Σύσκεψη του ΟΗΕ για την Πρόληψη του Εγκλήματος και τη Μεταχείριση των Παραβατών, το οργανωμένο έγκλημα προσδιορίστηκε ως μια μορφή οικονομικού εμπορίου με αθέμιτα μέσα, στα οποία συμπεριλαμβάνονται η απειλή, η χρήση σωματικής βίας, η διαφθορά, ο εκβιασμός και άλλοι μέθοδοι για τη χρήση αθέμιτων αγαθών και υπηρεσιών²¹.

Η Interpol το 1998 στη Λυών της Γαλλίας όρισε ως οργανωμένο έγκλημα «κάθε επιχείρηση ή ομάδα ατόμων, που εμπλέκεται σε διαρκή παράνομη δραστηριότητα, η οποία έχει ως πρωταρχικό σκοπό, την απόκτηση κερδών, μέσω παράνομων δραστηριοτήτων, εκφοβισμού και διαφθοράς, ανεξάρτητα από τα εθνικά σύνορα»²².

Τέλος, το Συμβούλιο της Ευρώπης στο άρθρο 3 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διασυνοριακού Εγκλήματος ορίζει το οργανωμένο έγκλημα ως «το έγκλημα, που τελείται σε παραπάνω του ενός κράτη και μέρος της τέλεσης λαμβάνει χώρα σε άλλο κράτος ή διαπράττεται σε ένα κράτος, αλλά εμπλέκεται με την εγκληματική ομάδα, που τελεί εγκληματικές δράσεις σε ένα άλλο κράτος ή διαπράττεται σε ένα κράτος αλλά επηρεάζει ουσιωδώς ένα άλλο κράτος»²³.

¹⁹ Άρθρο 2 της Σύμβασης Παλέρμιο

²⁰ Alessandro Politi, *The Threat of Organized Crime in the Balkans, Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 1, No. 2, May 2001, pp. 39-63

²¹ Emmanouela Mylonaki, «*The Manipulation of Organised Crime by Terrorists: Legal and Factual Perspective*», *International Criminal Law Review*, vol.2, 2002, pp.221-222

²² Γεώργιος Χλούπης, *Διασυνοριακό και υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 49

²³ Council of Europe, «*White-paper-Transnational Organised Crime*», διαθέσιμο στο file:///C:/Users/Acer/Downloads/139314GBR_White-paper-TransnatOrganisedCrime.pdf, 2014, pp. 9, ανακτήθηκε την 24/11/2024

1.2 Ιστορική αναδρομή

Η εμφάνιση του οργανωμένου εγκλήματος ταυτίζεται κυρίως με τη διάσπαση της αγροτικής κοινωνίας και οικονομίας, με την ανάπτυξη του καπιταλισμού, της αστικοποίησης και βιομηχανοποίησης των κοινωνιών²⁴. Παράλληλα, οι ποιοτικές και ποσοτικές αλλαγές των αστικών κοινωνιών του 19^{ου} αιώνα, η αστικοποίηση, η βιομηχανοποίηση, η αύξηση του πληθυσμού και της ζήτησης, συνέβαλαν ενεργά στην εξέλιξη του²⁵.

Ο Block και ο Chambliss συνδέουν το οργανωμένο έγκλημα με τον ανταγωνιστικό καπιταλισμό και τις καπιταλιστικές επιχειρήσεις²⁶. Ο Michalowski αναδεικνύει την ομοιότητα του οργανωμένου εγκλήματος και μιας καπιταλιστικής επιχείρησης, αναφέροντας ότι το οργανωμένο έγκλημα είναι μια καλά δομημένη, συντονισμένη και γραφειοκρατικά οργανωμένη ένωση ατόμων, η οποία χρησιμοποιώντας παράνομα μέσα και μεθόδους έχει ως κύριο στόχο της τη συσσώρευση κεφαλαίου²⁷.

Για πρώτη φορά ο όρος οργανωμένο έγκλημα εμφανίζεται στην Αμερική τη δεκαετία '20 και συνδέεται με παράνομες δραστηριότητες συμμοριών στο Σικάγο²⁸. Μάλιστα η τότε έκθεση της Επιτροπής του Συμβουλίου του Σικάγο για την εγκληματικότητα της πόλης αναφέρει ότι το οργανωμένο έγκλημα έχει τη δική του γλώσσα, τους δικούς του νόμους, τη δική του ιστορία και παράδοση, τις δικές του μεθόδους, τεχνικές και άμυνες²⁹. Το οργανωμένο έγκλημα στην Αμερική συνδέθηκε με τη δραστηριότητα συνδικάτων και κοινοπραξιών αλλά και

²⁴Ειρήνη Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα», στο Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαράλαμπος Χ. (επιμ.) *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, ΕΑΠ, Αθήνα 2019, σ. 214-215 και Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα Όρια. Η Αντεγκληματική Πολιτική Σήμερα*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2017, σελ. 50

²⁵D. Liddick, *Anempirical, theoretical and historical overview of organized crime*, The Edwin Mellen Press, Νέα Υόρκη 1999, Εισαγωγή IV

²⁶A. Block and W. Chambliss, *Organizing Crime.....*, ό.π.

²⁷R. J. Michalowski, *Order, Law and Crime, An Introduction to Criminology*, Νέα Υόρκη 1985, σελ. 368

²⁸J. Landesco, *Organized Crime in Chicago, Part III of the Illinois Crime Survey 1929*, University of Chicago Press 1968

²⁹G. Tyler, *Organized Crime in America: A book of reading*, Introd by Estes Kefauver, Ann Arbor: University of Michigan Press 1962, σελ. 5

με παράνομες συμφωνίες μεταξύ νόμιμων επιχειρήσεων. Ο όρος συνδικάτο του εγκλήματος χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να περιγράψει μια τέτοιας μορφής εγκληματική οργάνωση, με αυστηρή ιεραρχική δομή, αυστηρούς δεσμούς μεταξύ των μελών και προσωποπαγή χαρακτήρα, όπου ένα άτομο καθορίζει την οργάνωση της επιχείρησης. Σύμφωνα με το Cressey αυτές οι εγκληματικές οργανώσεις δρουν με τέτοιο τρόπο, ώστε μέσα από παράνομες δραστηριότητες να αποκομίζουν σημαντικά οικονομικά οφέλη με την παροχή απαγορευμένων αγαθών³⁰.

Από τα τέλη της δεκαετίας του '40 και για τις επόμενες δεκαετίες το οργανωμένο έγκλημα θεωρήθηκε εισαγόμενο πρόβλημα των κοινωνιών και ταυτίστηκε με ομάδες ατόμων ξένων εθνικοτήτων, οι οποίες αποτελούσαν έντονη απειλή για το κοινωνικό σύνολο, άποψη, η οποία ήταν επηρεασμένη από την τότε δράση της Ιταλικής μαφίας³¹. Τις δεκαετίες '60 και '70, για πρώτη φορά το οργανωμένο έγκλημα αποτέλεσε αντικείμενο ουσιαστικής μελέτης, καθώς το ενδιαφέρον των αναπτυσσόμενων θεωριών, επικεντρώθηκε στην κοινωνική του οργάνωση, δίνοντας νέες διαστάσεις στην κατανόηση του φαινομένου.

Μάλιστα, την δεκαετία του '60 το οργανωμένο έγκλημα αλλάζει μεθόδους και δομή, κυρίως εξαιτίας του εμπορίου ναρκωτικών, λειτουργώντας ως επιχείρηση της νόμιμης αγοράς, με τη χρήση όμως παράνομων μέσων και κύριο στόχο την μεγιστοποίηση των κερδών. Έτσι από τη βία και τις απειλές, ως κύριο χαρακτηριστικό του μεταπηδά στη χρήση διαφθοράς σε όλα τα επίπεδα ηγεσίας από τη δημόσια διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την πολιτική, το τραπεζικό σύστημα ως και την αστυνομία, εκμεταλλευόμενο την επιθυμία των ανθρώπων για συσσώρευση χρημάτων³².

³⁰D. Cressey, *Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America*, Harper, Νέα Υόρκη, 1969, σελ. 72

³¹L. Paoli, & T. Vander Beken, "Organized Crime. A Contested Concept", στο *The Oxford Handbook of Organised Crime*, Oxford University Press, United Kingdom 2014, σελ. 15-16.

³² Αθανασία Συκιώτου, «Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργανωμένο Έγκλημα – Παράνομη Διακίνηση Ανθρώπων: Μια ιδιόρρυθμη δυναμική-διαλεκτική σχέση», *Ποινικά Χρονικά* (3) 2008, σελ.203 και Αντ. Μαγγανάς, *Το εγκληματικό φαινόμενο στην πράξη*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004, σελ. 768

Στην Ελλάδα εμφανίζεται ως φαινόμενο για πρώτη φορά στις αρχές της δεκαετίας του '90 μέσα από τις διατάξεις του Ν.1916/1990, κύριος όμως στόχος του Έλληνα νομοθέτη ήταν η καταπολέμηση της εγχώριας τρομοκρατίας που βρισκόταν σε έξαρση εκείνη την εποχή. Παράλληλα, εξαιτίας των εκτεταμένων γεωπολιτικών αλλαγών, των κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών αλλαγών της τότε εποχής το οργανωμένο έγκλημα ταυτίζεται με την ύπαρξη αλλοδαπών και μεταναστών στη χώρα³³. Παράλληλα, η κατάρρευση των πρώην σοσιαλιστικών καθεστώτων, οι μετακινήσεις μεταναστών από την ανατολή στη δύση, η κατάργηση των συνόρων, η ελεύθερη κυκλοφορία ανθρώπων και αγαθών σε συνδυασμό με την εξέλιξη της τεχνολογίας, παρείχαν τις κατάλληλες ευκαιρίες δραστηριοποίησης των εγκληματικών οργανώσεων και στην Ελλάδα³⁴.

1.3 Κοινωνική οργάνωση φαινομένου

Ως κοινωνικό φαινόμενο το οργανωμένο έγκλημα ακολουθεί την εξέλιξη των κοινωνιών, τις αλλαγές της οικονομίας και της αγοράς εργασίας, λειτουργώντας όπως μια νόμιμη επιχείρηση, με κύριο στόχο την αναπαραγωγή πλούτου και οικονομικού οφέλους³⁵. Το οργανωμένο έγκλημα συνδέεται με τη λειτουργία των νόμιμων και των παράνομων αγορών, την επίσημη και άτυπη οικονομία, τη νομιμότητα και την παρανομία³⁶.

Οι παγκοσμιοποιημένες αγορές, η διεθνοποίηση των οικονομιών και η ελεύθερη διακίνηση προϊόντων και κεφαλαίων, βοήθησαν στην ποιοτική και ποσοτική ανάπτυξη του³⁷. Το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα σύνθετο, πολύμορφο και

³³ Αθανασία Συκιώτου, «Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργανωμένο Έγκλημα.....», ό.π., σελ. 217

³⁴ Ε. Lambropoulou, «Criminal "organizations" in Greece and public policy: From non-real to hyper-real?», International Journal of the Sociology of Law, 2003, 31(1):69-87

³⁵ Ειρήνη Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά.....», ό.π., σελ. 214-215 και Σοφία Βιδάλη, Πέρα από τα Όρια....., ό.π. σελ.178

³⁶ Κ. Hirschfeld, *Gangster States, Organised Crime, Kleptocracy and Political collapse*, Palgrave Macmillan, Νέα Υόρκη 2015, σ. 23-25

³⁷ Ειρήνη Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα και οικονομική κρίση: τάσεις και μεταβολές», στο *Οικονομικό και Οργανωμένο Έγκλημα*, τιμητικός Τόμος Κουράκη, Crime in Crisis, (25 Ιανουαρίου 2016), διαθέσιμο στο <http://crime-in-crisis.com/%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CE%AD%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9->

ευέλικτο φαινόμενο, που έχει την ικανότητα εύκολα και γρήγορα να μπορεί να αλλάζει μορφές, ώστε να προσαρμόζεται στο χρόνο και στο χώρο, στις διαρκώς εξελισσόμενες διαρθρωτικές οικονομικές μεταβολές, τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις της εκάστοτε εποχής και κοινωνίας³⁸. Επιπλέον, έχει χαρακτήρα διαταξικό, όπου στο ίδιο κύκλωμα ανήκουν άτομα διαφορετικών κοινωνικών ομάδων ανάλογα με τη θέση που έχουν σ' αυτό. Για παράδειγμα στο λαθρεμπόριο τσιγάρων ο εφοπλιστής βρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας και στη βάση της αυτός που πουλάει τα τσιγάρα στο κέντρο της Αθήνας.

Όσον αφορά την κοινωνική του οργάνωση δηλαδή τον καταμερισμό της εργασίας και τους όρους με τους οποίους συχνά ολόκληρες κοινότητες εντάσσονται στο σύστημα της παράνομης οικονομίας, δεν είναι λίγες οι φορές που το οργανωμένο έγκλημα καλύπτει τα κενά στις σχέσεις εξουσίας, προσφέροντας εργασία και ασφάλεια στα μέλη του και στις οικογένειες τους, αποτελώντας βιοποριστική λύση για κάποιους αλλά και μέσο κοινωνικής ένταξης ολόκληρων κοινωνικών ομάδων, προσδίδοντας κοινωνική ταυτότητα και κύρος στα μέλη του, κερδίζοντας έτσι την αποδοχή και την ανοχή της κοινωνίας³⁹. Το οργανωμένο έγκλημα φαίνεται δηλαδή να αποτελεί μια παράλληλη με το κράτος οικονομία που όχι μόνο έχει κοινωνικά ερείσματα αλλά σε πολλές περιπτώσεις οργανώνεται από το ίδιο το κράτος, εξυπηρετώντας και λύνοντας προβλήματα των εμπλεκομένων, άλλοτε προς τα «πάνω» και άλλοτε προς τα «κάτω»⁴⁰.

Ο καταμερισμός της εργασίας του οργανωμένου εγκλήματος ακολουθεί την κοινωνική διαστρωμάτωση δηλαδή διαφοροποιείται ανάλογα με το αν αναπτύσσεται σε αγροτικές ή αστικές περιοχές. Οι περισσότεροι επικίνδυνες δουλειές, αυτές στις οποίες οι συμμετέχοντες εκτίθενται σε μεγαλύτερο βαθμό αποκάλυψης και σύλληψης, υλοποιούνται από άτομα που προέρχονται από

[%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CF%81/>](#) ανακτήθηκε την 15/10/2024

³⁸ Σοφία Βιδάλη, *Πέρα από τα Όρια*, ό.π., σελ. 152

³⁹ Έφη Λαμπροπούλου, *Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του ελέγχου*, Κριτική, Αθήνα 2001, σ. 74, Ειρήνη Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές....», ό.π., σ. 216, ΒιδάληΣ., *Πέρα από τα Όρια.....*, ό.π. σελ. 152-153 και V. Ruggerio, *Crime and the markets*, Oxford university Press, Oxford 2000

⁴⁰ W. Chambliss, *State Organized Crime*, Criminology 1989, Vol. 27(2), σ. 183-208 και Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα Όρια.....*, ό.π. σελ. 152,

χαμηλά κοινωνικά στρώματα, ενώ αυτοί που κινούν τα ηνία βρίσκονται στην κορυφή της πυραμίδας και παραμένουν στην αφάνεια. Επιπλέον, από τα κέρδη του οργανωμένου εγκλήματος σε τοπικό, εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο, στηρίζονται και χρηματοδοτούνται επιχειρήσεις, οργανισμοί, πρόσωπα της πολιτικής και κρατικής εξουσίας, με αποτέλεσμα μέσω των κερδών να επιτυγχάνεται η κοινωνική ανοχή του και η εγκαθίδρυση του στον κοινωνικό ιστό⁴¹.

1.4 Χαρακτηριστικά

Σήμερα το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί διασυνοριακό φαινόμενο, καθώς τελείται σε παραπάνω του ενός κράτη, επηρεάζοντας ουσιαστικά και άλλα κράτη. Δεν γίνεται άμεσα αντιληπτό ενώ απαιτούνται ειδικές γνώσεις και τεχνικές, προκειμένου να αποκαλυφθεί η διαπλοκή του με τον κοινωνικό ιστό. Το οργανωμένο έγκλημα είναι μια καλά προγραμματισμένη εγκληματική δράση, η οποία εγκυμονεί κινδύνους όχι μόνο στην εσωτερική τάξη των χωρών αλλά στη διεθνή ασφάλεια, δημιουργώντας προβλήματα στο εμπόριο και στην οικονομία. Μάλιστα οι εγκληματικές οργανώσεις συγκεντρώνουν τόση δύναμη και πλούτη, διαβρώνουν την ηθική και τις υπηρεσίες του κράτους, παραβιάζουν το νόμο ή παρακάμπτουν ακόμη και αντικαθιστούν νόμιμες κυβερνητικές υπηρεσίες.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος είναι δύσκολο να προσδιοριστούν, διότι δεν υπάρχει ένας μόνο ορισμός που να το χαρακτηρίζει. Έτσι λοιπόν, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 1994, προκειμένου καταρτίσει έναν κοινό ορισμό για όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υιοθέτησε συνολικά έντεκα κριτήρια/χαρακτηριστικά, ώστε ένα έγκλημα να θεωρείται οργανωμένο, εκ των οποίων κάθε φορά πρέπει να συντρέχουν έξι τουλάχιστον, μεταξύ των οποίων τα 1, 3, 5 και 11⁴². Τα κριτήρια/χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

- 1) Συγκρότηση ομάδας, δηλαδή συνεργασία μεταξύ των μελών της.

⁴¹Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια.....*, ό.π. σελ. 152-155

⁴² Council of the European Union, έγγραφο 6204/2/97 ENFOPOL 35 REV 2 Συμβουλίου Ε.Ε, σελ. 12, διαθέσιμο στο <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10415-2000-INIT/en/pdf>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

- 2) Καταμερισμός των καθηκόντων στα μέλη της ομάδας.
- 3) Η ύπαρξης της ομάδας στο χρόνο να είναι μεγάλη ή απροσδιόριστη.
- 4) Να υπάρχει κάποια μορφή πειθαρχίας και ελέγχου.
- 5) Να υπάρχουν υπόνοιες διάπραξης σοβαρών εγκλημάτων.
- 6) Η δράστη της ομάδας να είναι διεθνής.
- 7) Να υπάρχει χρήση βίας και άλλων μέσων εκφοβισμού.
- 8) Να γίνεται χρήση εμπορικών ή επιχειρησιακών δομών.
- 9) Να υφίσταται εμπλοκή σε νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.
- 10) Να υφίσταται επιρροή σε πολιτικά/κυβερνητικά πρόσωπα ή σε υπαλλήλους της δημόσιας διοίκησης και των δικαστικών αρχών.
- 11) Βασικός στόχος της ομάδας να είναι η επιδίωξη κέρδους.

Σύμφωνα με την Πολιτική Διακήρυξη της Νάπολης και το Παγκόσμιο σχέδιο Δράσης για το Οργανωμένο Έγκλημα, ένα έγκλημα για να είναι οργανωμένο πρέπει να συντρέχουν τα εξής χαρακτηριστικά⁴³:

- 1) Ύπαρξη οργανωμένης ομάδας για την διάπραξη εγκλήματος.
- 2) Ιεραρχικές διασυνδέσεις ή σχέσεις διαπροσωπικές, όπου ο αρχηγός της ομάδας να ελέγχει τα μέλη της.
- 3) Χρήση βίας, εκφοβισμός και διαφθορά ως μέσα εκφοβισμού προσπόρισης οφέλους της οργάνωσης.
- 4) Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες για περαιτέρω εγκληματική δραστηριότητα.
- 5) Δυνατότητα επέκτασης σε νέες δραστηριότητες πέραν των εθνικών συνόρων.
- 6) Συνεργασία με άλλες ομάδες υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος.

Και σύμφωνα με το άρθρο 2 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών που υπογράφηκε το 2000 στο Παλέρμο της Σικελίας, η έννοια της εγκληματικής οργανωμένης ομάδας θα πρέπει να περιλαμβάνει τα κάτωθι χαρακτηριστικά⁴⁴:

- 1) Να είναι δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων

⁴³ A. Rostami, *Criminal Organizing: Studies in the sociology of organized crime*, Stockholm University 2016, pp. 39

⁴⁴ Άρθρο 2 της Σύμβασης του Παλέρμο και Ε. Σταμούλη

2) Να υφίσταται για ορισμένη χρονική περίοδο και

3) Να ενεργεί από κοινού με σκοπό την τέλεση ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή αδικημάτων, ώστε να προσπορισθεί άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος στην ομάδα.

Τα δομικά στοιχεία λοιπόν των εγκληματικών οργανώσεων ομοιάζουν με εγκληματικά δίκτυα αφού έχουν: α. ιεραρχική δομή τύπου μαφίας με επίπεδα οργάνωσης, όπου στην οργανωτική πυραμίδα (κορυφή) βρίσκεται ο αρχηγός, στη μέση τα άτομα παρουσιάζουν μια σχετική αυτόνομη δράση και στη βάση βρίσκονται όλοι όσοι διεκπεραιώνουν συγκεκριμένα εγκληματικά σχέδια, β. οριζόντια δομή των μελών, η οποία διακρίνεται για τους χαλαρούς δεσμούς και γ. χαλαρή σύνθεση (ένωση 3-4 ατόμων) με εναλλαγή των αρχηγών, σύμφωνα με τις ανάγκες των εγκληματικών σχεδίων, χωρίς εδραιωμένη ιεραρχική δομή⁴⁵.

1.5 Τρομοκρατία και οργανωμένο έγκλημα

Μέχρι και την δεκαετία του '90 το ζήτημα της τρομοκρατίας δεν φαίνεται να απασχολεί ιδιαίτερα την διεθνή ασφάλεια. Όμως στα τέλη της δεκαετίας του '90, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τις οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές της εποχής και την ραγδαία ανάπτυξη της παγκοσμιοποιημένης αγοράς, το ζήτημα της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, αποκτά νέες διαστάσεις και χαρακτηριστικά⁴⁶.

Ειδικότερα, οι επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στη Νέα Υόρκη αποτέλεσαν την αφετηρία μιας νέας εποχής στο ιστορικό γίνεσθαι. Η τρομοκρατία αναδεικνύεται σε κεντρικό θέμα μελέτης και έρευνας τόσο σε εθνικό, όσο και διεθνές επίπεδο. Ο προσδιορισμός της πέραν των αντικειμενικών γεγονότων εξαρτάται και από τις γενικότερες συνθήκες που την πλαισιώνουν, όπως κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές διαδικασίες.

⁴⁵ Edward R. Kleemans, *Organized Crime, Transit Crime, and Racketeering*, Crime & Justice, vol.35, (2007), p.163

⁴⁶ Χ. Δημόπουλος, *Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006, σελ. 167 επ.

Σήμερα, η τρομοκρατία αποτελεί σχεδόν δεδομένο αφού καθημερινά στον πλανήτη γίνεται μια μικρή ή μία μεγάλη τρομοκρατική επίθεση, με διεθνές αντίκτυπο. Χιλιάδες άνθρωποι στη Μέση Ανατολή, την Αφρική αλλά και στην Ευρώπη χάνουν καθημερινά τη ζωή τους ή πλήττονται από ενέργειες που χαρακτηρίζονται τρομοκρατικές.

Μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου για την αντιμετώπιση του φαινομένου, ακολουθεί μία σειρά νομοθετικών και επιχειρησιακών μέτρων σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, εκ των οποίων αντιλαμβάνεται κανείς ότι η τρομοκρατία αποτελεί τεράστια, παγκόσμια απειλή ενώ παράλληλα συνδέεται στενά με το οργανωμένο έγκλημα. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ διατυπώνει το Ψήφισμα 1373 (2001) και συστήνεται η Επιτροπή Αντιτρομοκρατίας. Κύρια επιδίωξη του Ψηφίσματος είναι η πρόληψη εκδήλωσης τρομοκρατικών φαινομένων και όχι η καταστολή τους. Παράλληλα διατυπώνονται ανησυχίες του συμβουλίου για τη στενή σχέση της διεθνούς τρομοκρατίας με το διεθνές οργανωμένο έγκλημα και τα κράτη-μέλη καλούνται να συνεργαστούν μεταξύ τους στα πλαίσια της πρόληψης και καταστολής των φαινομένων⁴⁷.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της τρομοκρατίας είναι η χρήση βίας, η πρόκληση υπέρμετρου τρόμου/φόβου και στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι πολιτικοί συμβολισμού των τρομοκρατικών ενεργειών, χωρίς για το εν λόγω φαινόμενο να υπάρχει ένας συγκεκριμένος ορισμός, εξαιτίας της πολυπλοκότητας και σχετικότητας που το χαρακτηρίζει⁴⁸.

Κοινό χαρακτηριστικό του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας αποτελεί η οργανωμένη δράση τους και η χρήση κοινών υποδομών για την επίτευξη των παράνομων δραστηριοτήτων τους. Όσον αφορά το οικονομικό όφελος φαίνεται να αποτελεί αυτοσκοπό για το οργανωμένο έγκλημα ενώ για την τρομοκρατία μέσο επίτευξης των ιδεολογικών, πολιτικών και θρησκευτικών σκοπών της.

⁴⁷United Nations, Resolution 1373 (2001), διαθέσιμο στο https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf, ανακτήθηκε την 10/05/2024

⁴⁸ Σ. Βιδάλη, *Η τρομοκρατία στην Ιταλία κατά τη διάρκεια του '70. Εγκληματολογική και σωφρονιστική Προσέγγιση*, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1997 σελ. 4-5

1.6 Οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα

Το οικονομικό έγκλημα δεν αποτελεί νέο εγκληματικό φαινόμενο ενώ τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά, όπου εξαιτίας της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης και του διαδικτύου, καταλαμβάνει όλο το φάσμα των ανθρώπινων δράσεων, χρησιμοποιεί νομιμοφανείς πρακτικές, εξελίσσεται, μεταμορφώνεται και παραλλάσσεται.

Για πρώτη φορά ο E.Sutherland το 1940 στις ΗΠΑ μελέτησε τα οικονομικά εγκλήματα των ισχυρών, καταλήγοντας με βάση τη θεωρία των διαφορικών συναναστροφών στο συμπέρασμα ότι αυτά διαπράττονται από εταιρείες και είναι οργανωμένα⁴⁹. Αργότερα, μέχρι και τη δεκαετία '70 τα οικονομικά εγκλήματα δεν παρουσίασαν το ενδιαφέρον των ερευνητών/εγκληματολόγων. Σήμερα το οικονομικό έγκλημα απασχολεί ιδιαίτερα τη νομική επιστήμη και την εγκληματολογία ενώ για το συγκεκριμένο φαινόμενο δεν υπάρχει στη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και διεθνώς ένας κοινά αποδεκτός ορισμός⁵⁰.

Οικονομικό έγκλημα θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η αξιόποινη πράξη που τελείται στη νόμιμη οικονομία με σκοπό την αύξηση περιουσίας, κάποιου προσώπου ή τρίτου, με την κατάλληλη εκμετάλλευση του οικονομικού συστήματος ή των κενών της υπάρχουσας νομοθεσίας, βλάπτοντας τη δημόσια περιουσία ή γενικότερα το χρηματοπιστωτικό σύστημα⁵¹.

Ο Chambliss υποστηρίζει ότι το οικονομικό έγκλημα, το κρατικό και το οργανωμένο είναι το ίδιο πράγμα⁵². Σήμερα οι μελετητές του εγκλήματος

⁴⁹E.H. Sutherland, "Is White Colour Crime crime?", American Sociological Review, 10, pp.132-139 και Σ. Βιδάλη, Πέρα από τα όρια..., ό.π., σελ. 132

⁵⁰ Ελένη Μιχοπούλου, «Το οικονομικό έγκλημα, σύγχρονες τάσεις εξάπλωσης του και όψεις της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαλαράμπους (επιμ.) *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, ΕΑΠ, Αθήνα 2019, σελ. 342-343 και Σ. Βιδάλη, Πέρα από τα όρια..., ό.π., σελ. 132

⁵¹ Ιωάννης Μανωλεδάκης, «Η τυποποίηση οικονομικών εγκλημάτων σε ειδικούς ποινικούς νόμους και η συρροή τους με τα αντίστοιχα εγκλήματα, τυποποιημένα στον Ποινικό Κώδικα», στα Πρακτικά Δ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, 1991, με θέμα «Τα οικονομικά εγκλήματα», Αθήνα 1993, σ. 265

⁵²W. Chambliss, "State-organized crime: The American Society of criminology 1988 presidential address", Criminology 27/2, 1989 και Σ. Βιδάλη, Πέρα από τα όρια..., ό.π., σελ. 134

καταλήγουν ότι το οικονομικό έγκλημα, το οργανωμένο έγκλημα και τα εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου αποτελούν συγκοινωνούνται δοχεία, δίχως να υπάρχουν στεγανά μεταξύ τους⁵³. Το οργανωμένο έγκλημα έχει δημιουργήσει μια παράλληλη παγκόσμια οικονομία, τις παράνομες οικονομικές μεταφορές, το «ξέπλυμα» και τη διαφθορά. Παράλληλα, οι εγκληματίες με τη βοήθεια της τεχνολογίας έχουν διαφοροποιήσει τους τρόπους δράσης τους, ώστε να αποφεύγουν τον εντοπισμό και τη σύλληψη τους.

Το οικονομικό και το οργανωμένο έγκλημα ομοιάζουν μεταξύ τους καθώς εκδηλώνονται στο πλαίσιο της οικονομικής ζωής, επιδιώκουν το μέγιστο κέρδος και στηρίζονται σε εγκληματικά δίκτυα με επαφές στο χώρο της νόμιμης οικονομίας. Επιπλέον, τα εγκλήματα τους σχεδιάζονται ορθολογικά με γνώμονα τα οφέλη και τους κινδύνους που υπάρχουν, ενώ τα μέλη τους διακρίνονται για την εξειδίκευση και τον επαγγελματισμό τους, με αποτέλεσμα τα δύο φαινόμενα να διαχωρίζονται δύσκολα μεταξύ τους⁵⁴.

Διαφέρουν όμως σημαντικά διότι το οικονομικό έγκλημα λαμβάνει χώρα κυρίως σε νόμιμες αγορές, όπου προς επίτευξη των στόχων του εκμεταλλεύεται νομοθετικά ή άλλα κενά και αδυναμίες του συστήματος, χωρίς τη χρήση βίας ενώ το οργανωμένο έγκλημα κατά κύριο λόγο λαμβάνει χώρα σε παράνομες αγορές, με τη χρήση βίας, όπου τα παραγόμενα παράνομα αγαθά ή οι υπηρεσίες στη συνέχεια διοχετεύονται στη νόμιμη οικονομία, μέσω της κεφαλαιοποίησης της αγοράς. Διαπιστώνεται δηλαδή ότι ενώ το οργανωμένο έγκλημα παραβιάζει το νόμο δεν συμβαίνει κάτι αντίστοιχο με το οικονομικό έγκλημα⁵⁵.

⁵³ Ε. Μιχοπούλου, «Το οικονομικό έγκλημα, σύγχρονες τάσεις...», ό.π., σελ.333

⁵⁴ Στέργιος Αλεξιάδης, *Εγκληματολογία* (δ' έκδ.), Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 235 – 242, Σταύρος Κάτσιος, *Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος – Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος: Το φαινόμενο της νομιμοποίησης από παράνομες δραστηριότητες*, Σύγχρονα Θέματα Εμπορικού Δικαίου, τεύχος 5, Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 50 και Γεώργιος Χλούπης, «Εννοιολογική οριοθέτηση της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος», Ποιν.Δικ., 1999, σελ. 1033 – 1035

⁵⁵ Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια...*, ό.π., σελ. 130-131

1.7 Οργανωμένο έγκλημα και μονοπώλιο

Το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι απλά μια καλά οργανωμένη επιχείρηση αλλά αποτελεί μονοπώλιο, διότι όχι μόνο ασκεί επιρροή αλλά επιδιώκει την αποκλειστική επιρροή⁵⁶. Μία καλά σχεδιασμένη εγκληματική οργάνωση μεταξύ άλλων στόχο έχει να ελέγξει και να κυριαρχήσει το χώρο μέσα στον οποίο κινείται και δραστηριοποιείται. Και αυτό διότι δεν γίνεται στον ίδιο χώρο (πχ ναρκωτικά, προστασία καταστημάτων, λαθρεμπόριο) να δρουν ταυτόχρονα δύο ή περισσότερες εγκληματικές οργανώσεις και η μία να υπονομεύει και να ακυρώνει τη δράση της άλλης.

Ο Αλεξιάδης μιλώντας για τα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος αναφέρει τη σύνδεση του με τη νόμιμη οικονομία, την οικονομική ισχύ, την αλληλεγγύη των μελών αλλά και την μονοπωλιακή του δράση⁵⁷.

Ομοίως, η Σπινέλλη αναφερόμενη στα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος τα διακρίνει σε πρωτεύοντα όπως η ιεραρχική δομή και η χρήση βίας και σε δευτερεύοντα όπως η μονοπωλιακή του δράση και η διασύνδεση του με πολιτικά και κυβερνητικά πρόσωπα, προκειμένου επιτευχθούν οι στόχοι της οργάνωσης⁵⁸.

Το οργανωμένο έγκλημα λοιπόν αποτελεί όχι μόνο μια επικίνδυνη παραβατική συμπεριφορά αλλά και φαινόμενο ιδιαίτερα ανθεκτικό στις προσπάθειες καταστολής του. Η επικινδυνότητά του οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μονοπωλιακή του δράση, η οποία του εξασφαλίζει τεράστια οικονομική επιτυχία αλλά και κοινωνικοπολιτική δύναμη⁵⁹.

⁵⁷ Στέργιος Αλεξιάδης, *Εγκληματολογία*, Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1989, σελ. 334 κ.ε. και Σ. Αλεξιάδης, *Εγκληματολογία*, Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 166 κ.ε.

⁵⁸ Καλλιόπη Σπινέλλη, *Εγκληματολογία: Σύγχρονες και Παλαιότερες κατευθύνσεις....*, ό.π., σελ. 112

⁵⁹ Στο ίδιο

1.8 Η διεθνοποίηση του οργανωμένου εγκλήματος

Σήμερα, οι σύγχρονες καπιταλιστικές κοινωνίες, η διεθνοποίηση των αγορών και της οικονομίας, η κατάργηση των συνόρων, η ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων και αγαθών, η ραγδαία αύξηση της τεχνολογίας αλλά και διάφορες ιστορικές συγκυρίες όπως η κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων, οι πόλεμοι στην Ανατολή, η μετακίνηση/μετανάστευση πληθυσμών είχαν ως αποτέλεσμα την ποιοτική και ποσοτική αύξηση του οργανωμένου εγκλήματος, τη διεθνοποίησή του αλλά και τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών ξεπλύματος κεφαλαίων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες, τα οποία στη συνέχεια εισάγονται στη νόμιμη οικονομία⁶⁰. Από την άλλη μεριά, η ασάφεια ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος, η διαφορετική νομική αντιμετώπιση μεταξύ των χωρών, δημιουργούν προβλήματα στην αποτελεσματικότερη καταπολέμηση του.

Κεφάλαιο 2^ο

2.1 Εγκληματολογικές θεωρίες οργανωμένου εγκλήματος

Για την τυπολογία, τη μορφή και τον τρόπο λειτουργία του οργανωμένου εγκλήματος έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις/θεωρίες.

2.1.1 Η θεωρία περί συνδικάτου του εγκλήματος

Η θεωρία περί συνδικάτου του εγκλήματος αποτελεί μια από τις πρώτες προσπάθειες προσέγγισης του φαινομένου. Επίσημος εκφραστής της εν λόγω θεωρίας είναι D.Cressey, ο οποίος τη δεκαετία '60 στις Η.Π.Α. μελέτησε το οργανωμένο έγκλημα και ειδικότερα την τότε εγκληματική οργάνωση La Cosa Nostra, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για μία οργάνωση με αυστηρά ιεραρχική δομή, με μονοπωλιακού τύπου δράση σε εθνικό ή διεθνές

⁶⁰Ν. Λίβος, *Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις*, Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α': Ο εγκληματολογικο-δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, σειρά Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2007, σελ. 18-22

επίπεδο, η οποία λειτουργούσε με συγκεκριμένους άτυπους κανόνες και ηθικούς κώδικες, όπου τα μέλη της ήταν απόγονοι Ιταλών μεταναστών, καταμερίζονταν τις εργασίες και συνδέονταν με την Σικελιανή μαφία⁶¹.

Επιπλέον, εξαιτίας των εθνικών χαρακτηριστικών της οργάνωσης, ο D.Cressey κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το οργανωμένο έγκλημα ήταν εισαγόμενο φαινόμενο, με συγκεκριμένες εθνικές καταβολές, οι οποίες ήταν διαφορετικές από το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εκδηλώνονταν και αναπτύσσονταν⁶², θεωρούνταν ύποπτες από την κοινή γνώμη και μπορούσαν να στρατολογήσουν νέα μέλη στην οργάνωση. Υποστήριξε ότι οι ιεραρχικά δομημένες εγκληματικές οργανώσεις είχαν κύριο σκοπό τη δημιουργία μονοπωλίων και λειτουργούσαν όπως οι νόμιμες επιχειρήσεις, οι πολυεθνικές εταιρείες ή ακόμα και τα κράτη, όπου στην κρυφή της πυραμίδας βρισκόταν άτομα που συνωμοτούσαν, εξάλειφαν ή απέκρυπταν τα ίχνη τους διαφθείροντας δημόσιους λειτουργούς και που ο νόμος δεν μπορούσε να εντοπίσει⁶³. Οι οργανώσεις αυτές προσέφεραν στα μέλη τους και στις οικογένειες τους, αποκατάσταση και ασφάλεια ενώ μέρος των χρημάτων επενδύονταν σε νόμιμες δραστηριότητες, με αποτέλεσμα να γίνονται αποδεκτές από το κοινωνικό σύνολο και διαρκώς να στρατολογούνται νέα μέλη.

Ο D.Cressey υποστήριξε ότι προκειμένου να εξαλειφθούν οι συγκεκριμένες εγκληματικές οργανώσεις στις Η.Π.Α., ορθότερο ήταν προηγουμένως να αντιμετωπισθούν και να εξαλειφθούν οι αρχικές οργανώσεις στη Σικελία. Επίσης, πίστευε ότι δεν ήταν αρκετή η σύλληψη μελών των εγκληματικών οργανώσεων, ούτε η αυστηροποίηση των νόμων, αφού τα ηγετικά στελέχη συνωμοτούσαν, εξάλειφαν ή απέκρυπταν τα ίχνη τους, με αποτέλεσμα να αποφεύγουν τον έλεγχο και τις συνέπειες του νόμου⁶⁴. Τέλος, θεωρούσε ότι η ίδια η Αμερικανική κοινωνία μέσω της ζήτησης και προσφοράς παράνομων

⁶¹D. Cressey, *Thef to the nation:*, ό.π., Ε. Σταμούλη, *Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές.....*, ό.π., σελ. 217-218 και Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια.....*, ό.π., σελ. 47-48

⁶²Σοφία Βιδάλη, «Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όρια της: Ναρκωτικά και οργανωμένο έγκλημα», στο Αθ. Χαλκιά (επιμ.), *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας*, Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, τ.Β, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011

⁶³ Σοφία Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια.....*, ό.π., σελ. 48-49

⁶⁴Στοιδίο

αγαθών και υπηρεσιών, στήριζε τις οργανωμένες εγκληματικές οργανώσεις και η ίδια η κοινωνία ήταν αυτή που στοχοποιούσε τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα των οργανώσεων.

Ο D.Cressey παρότι περιέγραψε την οργανωτική δομή των οργανώσεων δεν κατάφερε να περιγράψει το σύστημα καταμερισμού της εργασίας, τους ρόλους και τη διάρθρωση της οργάνωσης σε επίπεδο δρόμου αλλά και τις σχέσεις των μελών της οργάνωσης με εξωτερικούς συνεργάτες, όπως νομικοί, λογιστές, διαφθαρμένοι υπάλληλοι και δημόσιοι λειτουργοί⁶⁵.

2.1.2 Η θεωρία της συμβιωτικής σχέσης μεταξύ νομιμότητας – παρανομίας

Αργότερα, τη δεκαετία του '70 οι θεωρητικοί του οργανωμένου εγκλήματος διατύπωσαν νέες θεωρίες. Ο W.Chambliss ασχολήθηκε με την κοινωνική κατασκευή του νόμου, με τη σχέση εξουσίας, πολιτικής και εγκλήματος και με τη συμβιωτική σχέση νομιμότητας και παρανομίας. Στο επίκεντρο της έρευνας του έθεσε τη σύγκρουση ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις, αφού αυτή αποτελούσε το πλαίσιο της καπιταλιστικής κοινωνίας και καθόριζε τη λειτουργία του ποινικού συστήματος.

Ειδικότερα, ο W.Chambliss μέσα από τη μελέτη του, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι οργανωμένες εγκληματικές οργανώσεις, δεν αποτελούσαν εισαγόμενο φαινόμενο, αλλά προϊόν της ίδιας της κοινωνίας, κοινωνικό δηλαδή φαινόμενο της εκάστοτε εποχής⁶⁶. Οι εν λόγω οργανώσεις στηρίζονταν σε χαλαρά άτυπα δίκτυα σχέσεων, τα οποία διαπερνούσαν όλο το φάσμα της κοινωνίας, οριζόντια και κάθετα, διαφθείροντας κρατικούς λειτουργούς και δημοσίους υπαλλήλους⁶⁷. Οι οργανωμένες εγκληματικές οργανώσεις υποστήριξε ότι λειτουργούσαν όπως οι νόμιμες επιχειρήσεις, σε παράνομες όμως αγορές, όπου η ζήτηση παράνομων

⁶⁵Cressey D. R., *Theft of the nation....*, ό.π. και Σοφία Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια....*, ό.π., σελ. 47-48

⁶⁶Σοφία Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια....*, ό.π., σελ. 50 και Ε. Σταμούλη, *Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές...*, ό.π., σελ. 218

⁶⁷W. Chambliss, *On the Take: From Petty Crooks to Presidents*, Indiana University Press, Μπλούμινγκτον 1978 και Ε. Σταμούλη, *Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές...*, ό.π., σελ. 218

αγαθών και υπηρεσιών αποτελούσε συστατικό τους στοιχείο⁶⁸. Υποστήριζε δηλαδή ότι η ίδια η αγορά, η καπιταλιστική οικονομία και κοινωνία αλλά και το είδος των αναγκών που επεδίωκε να καλύψει με τη λειτουργία της, στήριζαν την ύπαρξη και λειτουργία των οργανωμένων εγκληματικών οργανώσεων και όχι η εθνικότητα των μελών ή η ιεραρχική δομή της οργάνωσης⁶⁹.

Ο W.Chambliss υποστήριξε ότι το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί λύση στις αντιφάσεις του καπιταλισμού, συμβιώνοντας μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, όπου η διαφθορά αποτελεί συνδετικό κρίκο και αναγκαίο συστατικό στοιχείο της ανάπτυξης του⁷⁰. Μάλιστα η συμβιωτική σχέση του οργανωμένου εγκλήματος με τη νόμιμη οικονομία και τον κρατικό μηχανισμό, το γιγαντώνει και το εξελίσσει. Η νομιμότητα και η παρανομία, θεωρούσε ότι δεν είναι αντίθετες, ξεχωριστές έννοιες, αλλά συνυπάρχουν, συνδέονται και αλληλεπιδρούν, αλλάζουν και εξελίσσονται μεταξύ τους, μέσω των κοινωνικών και πολιτικών διαδικασιών, όπως ένας οργανισμός που διαμορφώνεται και εξελίσσεται ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται. Δηλαδή πράξεις που σ' ένα πλαίσιο θεωρούνται παράνομες, σε κάποιο άλλο πλαίσιο είναι νόμιμες και αποδεκτές. Μάλιστα, σύμφωνα με τον Merton η διαφθορά αποτελεί λειτουργικό στοιχείο και λανθάνουσα λειτουργία του πολιτικού συστήματος, όπου οι παρεχόμενες υπηρεσίες του οργανωμένου εγκλήματος και των επιχειρήσεων συνυπάρχουν και αλληλοσυμπληρώνονται με τις παρεχόμενες υπηρεσίες του κράτους⁷¹.

⁶⁸G. Potter, *Organized Crime and the Sociological Imagination*, In D. Rothe & V. Collins (Eds.), *Studies in Critical Social Sciences* (28-43). Leiden: Brill, 2019, pp.32

⁶⁹Don Liddick, *An Empirical, Theoretical....*, ό.π.

⁷⁰Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια....*, ό.π., σελ. 50

⁷¹R.K. Merton, *Teoria e struttura sociale*, Vol.I. Mulino, Bologna 1983, pp.121

2.1.3 Η θεωρία της οργάνωσης, η θεωρία των κοινωνικών δικτύων και η λογιστική θεωρία

Η θεωρία της οργάνωσης, η θεωρία των κοινωνικών δικτύων και η λογιστική θεωρία εστιάζουν στη μορφολογία των εγκληματικών οργανώσεων και στο περιβάλλον τους.

Α.Η θεωρία της οργάνωσης. Η θεωρία της οργάνωσης δίνει έμφαση στην οργανωτική δομή των εγκληματικών οργανώσεων. Η διάρθρωση της κάθε εγκληματικής οργάνωσης, η κατανομή των ρόλων, η δράση, οι κανόνες, η χρονική διάρκεια, το μέγεθος και η πολυπλοκότητά της είναι στοιχεία που μεταβάλλονται και αναπροσαρμόζεται ανάλογα με το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο όπου αναπτύσσεται η παράνομη δράση ή ανάλογα με την παραγωγή και διάθεση των προϊόντων⁷².

Β.Η θεωρία των κοινωνικών δικτύων. Το μοντέλο των κοινωνικών δικτύων αποτελεί ακόμη μία θεωρία, η οποία επιχειρεί να εξηγήσει τη μορφή και λειτουργία του οργανωμένου εγκλήματος. Σύμφωνα με τον Ruggerio και το μοντέλο των κοινωνικών δικτύων οι σύγχρονες εγκληματικές οργανώσεις δεν έχουν αυστηρή ιεραρχική δομή, μεταλλάσσονται και εξελίσσονται, λειτουργούν σε υποομάδες, μέσω χαλαρών δικτύων άτυπων προσωπικών σχέσεων και γνωριμιών⁷³. Συνεργάζονται ή αναπτύσσουν ευκαιριακή δράση ανάλογα με την προσφορά και της ζήτηση της αγοράς, χωρίς πολλές φορές να έχουν κεντρικό συντονισμό και εποπτεία, ενώ λειτουργούν αδιάκοπα, χωρίς σταματημό, ακόμη και μετά τη σύλληψη μελών/στελεχών, καθόσον αναδιοργανώνονται και αναπροσαρμόζονται, αφού αποτελούν πραγματογενή οργάνωση, όπου τα μέλη εναλλάσσονται και αντικαθίστανται γι' αυτό το σκοπό⁷⁴. Έτσι καθίσταται δύσκολη η ανακάλυψη της οργάνωσης και η σύλληψη των μελών της.

⁷²Mittie Southerland Gary Potter, "Applying organization theory to organized crime", journal of Contemporary Criminal Justice 9 (1993), pp.251 και Ε. Σταμούλη, *Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές.....*, ό.π., σελ. 219

⁷³ Νικόλαος Λίβος, «Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι.....», ό.π., σελ. 1-67 και Ε. Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές.....», ό.π., σελ. 220

⁷⁴ Ε. Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές.....», ό.π., σελ. 220

Γ. Η λογιστική θεωρία. Σύμφωνα με τη λογιστή θεωρία των Ζίμπερ (UlrichSieber) και Μπέγκελ (MarionBogel) η δομή και λειτουργία των εγκληματικών οργανώσεων είναι όμοια μ' αυτή των νόμιμων επιχειρήσεων⁷⁵. Δηλαδή ακολουθούν τις ίδιες τεχνικές με τις νόμιμες επιχειρήσεις, προκειμένου εδραιωθούν στην αγορά. Κύριο στόχο έχουν τη μεγιστοποίηση των κερδών τους και τη συγκάλυψη των δραστηριοτήτων τους, δίνοντας έμφαση στον καταμερισμό της εργασίας⁷⁶.

2.2 Εγκληματοποίηση και Κοινωνικός Έλεγχος

Κοινωνικός έλεγχος είναι το σύνολο των μηχανισμών/διαδικασιών, κυρίαρχων σχέσεων και εξαναγκαστικών κρατικών πολιτικών που χρησιμοποιεί μια κοινωνία, για να γίνουν αποδεκτές οι αξίες της και να εφαρμοστούν οι κανόνες της από τα μέλη της, προκειμένου να εξασφαλιστεί η κοινωνική προσαρμογή/συνοχή, η ομαλή λειτουργία της κοινωνίας και κατ' επέκταση η δημιουργία ενός συγκεκριμένου τύπου κοινωνικής τάξης και η επιδίωξη ενός κοινού συμφέροντος⁷⁷.

Η παραβίαση των κανόνων μιας κοινωνικής ομάδας αποτελεί αποκλίνουσα ή παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, που διαφέρει από κοινωνία σε κοινωνία, αξιολογείται αρνητικά από την ομάδα, προκαλώντας την αντίδρασή της ομάδας και την επιβολή κυρώσεων σ' αυτόν που την εκδήλωσε⁷⁸. Δηλαδή για να υπάρξει απόκλιση ή παρέκκλιση θα πρέπει η συμπεριφορά του ατόμου όχι απλά να είναι διαφορετική αλλά να παραβιάζει τον κανόνα και να προκαλεί την αρνητική αντίδραση της κοινωνικής ομάδας μέσα στην οποία εκδηλώνεται⁷⁹. Σε κάθε

⁷⁵Cyrille Fijnaut, Letizia Paoli, *Organized Crime in Europe: Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and Beyond*, Springer, Ντόρντρεχτ 2004, σελ. 339

⁷⁶ Στο ίδιο και Χλούπης Γ., *Διασυννοριακό.....*, ό.π., σελ. 71

⁷⁷ Σ. Βιδάλη, *Αποκλίνουσα Συμπεριφορά & Ποινικό Φαινόμενο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012, σελ. 151

⁷⁸ Στο ίδιο, σελ. 48

⁷⁹ C. Summer, "Deviance", McLaughlin E., Muncie J (eds), *The sage Dictionary of Criminology*, Lonton: Sage 2006, σελ. 126

περίπτωση για να υπάρξει απόκλιση πρέπει να υπάρχει δράση και αντίδραση, συμπεριφορά που να αξιολογείται και παραβίαση κανόνων.⁸⁰

Στο πέρασμα των χρόνων ο κοινωνικός έλεγχος αλλάζει ανάλογα τις ιστορικές, πολιτικές και οικονομικοκοινωνικές συνθήκες της εκάστοτε εποχής. Στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, η αναπαραγωγή κεφαλαίου αποτελεί βασικό στοιχείο του κοινωνικού ελέγχου ενώ η ποινική επιλεκτικότητα, η μεροληψία δηλαδή του ποινικού συστήματος, ανάμεσα στις επιβλαβείς πράξεις και στον κοινωνικό τους έλεγχο, αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα του ποινικού μηχανισμού του σύγχρονου κράτους.

Εγκληματοποίηση είναι η διαδικασία με την οποία χαρακτηρίζεται ως έγκλημα μια πράξη ή παράλειψη και η οποία τυποποιείται με ποινικό νόμο δηλαδή είναι η διαδικασία της κοινωνικής κατασκευής του εγκλήματος. Η εγκληματοποίηση διακρίνεται σε πρωτογενή και δευτερογενή. Η πρωτογενής εγκληματοποίηση είναι αυτή η οποία εκδηλώνεται στο στάδιο της ποινικής νομοθέτησης, με την ποινικοποίηση πράξεων υψηλής θεατότητας που τελούνται κυρίως από περιθωριοποιημένα άτομα με απλά μέσα, προκαλώντας μικρή κοινωνική βλάβη ενώ επιβλαβείς πράξεις των ισχυρών δεν ποινικοποιούνται. Δευτερογενής εγκληματοποίηση είναι η άνιση και μεροληπτική εφαρμογή των ποινικών νόμων από αρχές κοινωνικού ελέγχου (αστυνομία, δικαστήρια, σωφρονιστικό σύστημα) στα πλαίσια άσκησης των αρμοδιοτήτων τους. Η Κριτική εγκληματολογία, υποστηρίζει ότι η εγκληματοποίηση είναι μεροληπτική διότι οι ισχυρές κοινωνικές ομάδες μπορούν να επηρεάσουν την ποινική νομοθέτηση υπέρ των συμφερόντων τους.

Σύμφωνα με τον H.Becker η έννοια της απόκλισης δημιουργείται από τις κυρίαρχες κοινωνικές ομάδες, με την δημιουργία και εφαρμογή κανόνων, σε βάρος ανθρώπων που βρίσκονται στο περιθώριο (outsiders), ώστε οι ίδιοι να υπερέχουν κοινωνικά⁸¹. Ομοίως η θεωρία της ετικέτας, η οποία μετατόπισε το εγκληματολογικό ενδιαφέρον από τον εγκληματία στην πράξη/έγκλημα, αναφέρεται στη διαδικασία προσάρτησης μιας ετικέτας/χαρακτηρισμού από την

⁸⁰J. Young, *The criminological Imagination*, Cambridge: Polity Press 2011, σελ.209

⁸¹Σ. Βιδάλη, *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2013, σελ. 165-166

κοινωνία στα πρόσωπα που έχουν προβεί σε παραβίαση κάποιου κανόνα.

Σύμφωνα με τον Becker, οι δημιουργοί κανόνων ή «εργολάβοι ηθικής», τονίζοντας την απειλή και την ανάγκη προάσπισης της κοινωνικής ηθικής, προσπαθούν να πείσουν αρχικά για την αναγκαιότητα δημιουργίας κανόνα και στη συνέχεια για την επιβολή του κανόνα μέσω των φορέων του κοινωνικού ελέγχου. Αλλά και η θεωρία της σύγκρουσης, οι κοινωνικές συγκρούσεις των σχέσεων εξουσίας-εγκληματοποίησης, σύμφωνα με τον Vold, αποτελούν εκφάνσεις της κοινωνικής πραγματικότητας. Αποτέλεσμα των συγκρούσεων είναι η προκύπτουσα/ισχυρή κοινωνική τάξη ν' αντιπροσωπεύει την διευθέτηση των διαφορών μεταξύ των κοινωνικών ομάδων. Δηλαδή η απόδοση του χαρακτηρισμού και της ιδιότητας κάποιου ως εγκληματία είναι το αποτέλεσμα της υπερίσχυσης μιας κοινωνικής ομάδας έναντι μιας άλλης. Συνεπώς η ισχυρή κοινωνική ομάδα είναι αυτή που τυποποιεί ως παραβατική κάθε συμπεριφορά της ανίσχυρης/ηττημένης κοινωνικής ομάδας, η οποία θεωρεί ότι αντιτίθεται ή αμφισβητεί τα οφέλη και τα συμφέροντα της⁸².

Σύμφωνα με τον Austin Turko ο επίσημος ποινικοκατασταλτικός μηχανισμός δεν αντιμετωπίζει ισότιμα το σύνολο των κοινωνικών ομάδων. Υποστηρίζει ότι η διαδικασία της εγκληματοποίησης εξαρτάται από συγκεκριμένα ατομικά ή κοινωνικά χαρακτηριστικά, υπαρκτά ή ανύπαρκτα, σύμφωνα με τα οποία οι προστάτες του νόμου αποδίδουν την ιδιότητα του εγκληματία σε κάποιον, αφού προηγουμένως συνεκτιμήσουν τη συνολική κοινωνική ισορροπία⁸³.

Σύμφωνα λοιπόν με όλα όσα προαναφέρθηκαν το οργανωμένο έγκλημα συνδέεται με ανθρώπους που βρίσκονται στο κοινωνικό περιθώριο (outsiders) ή με ανθρώπους που αποτελούν πλεονάζον εργατικό δυναμικό σε μια κοινωνία, το οποίο δεν μπορεί ικανοποιητικά να ελεγχθεί από την κεντρική εξουσία και που δεν έχει καμία δυνατότητα αντίδρασης και πρόσβασης στο νομοθετικό

⁸²Ο.π., σελ. 172-173

⁸³Ο.π., σελ. 173

μηχανισμό και που δεν αμφισβητείται η υπεροχή των κυρίαρχων κοινωνικών ομάδων⁸⁴.

Κεφάλαιο 3ο

Νομοθετικό/θεσμικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος

3.1 Ευρωπαϊκό και Διεθνές Νομοθετικό Πλαίσιο

Το οργανωμένο έγκλημα, απειλεί τόσο την εθνική, όσο και τη διεθνή ασφάλεια και σταθερότητα. Πλήττει τις εθνικές οικονομίες των κρατών, προσβάλλει την πολιτική και νομοθετική τους εξουσία, διαβρώνει τους πολιτικούς θεσμούς, αποδιοργανώνοντας την οικονομική τους δομή και την κοινωνική τους συνοχή. Παράλληλα, εξαιτίας της σκοτεινότητας που το χαρακτηρίζει, της σύνθετης δομής, της πολύπλοκης οργάνωσης αλλά και των σύγχρονων εγκληματικών δικτύων που εμπλέκονται σ' αυτό είναι δύσκολο ν' αντιμετωπιστεί και να κατασταλεί αποτελεσματικά. Επιπλέον, η πολυπλοκότητα που το διακρίνει, η δυσχέρεια στον ορισμό και στην οριοθέτησή του αλλά και οι νομικές και αντικειμενικές δυσχέρειες στην καταστολή του, απαιτούν συνδυασμό δράσεων σε οριζόντιο και κάθετο επίπεδο. Αποτέλεσμα αυτών είναι η πρόληψη και η καταστολή του να αποτελούν βασικές προτεραιότητες της αντεγκληματικής πολιτικής των κρατών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο⁸⁵.

Στο πέρασμα των χρόνων, οι νομοθετικές πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, τόσο σε διεθνές και ευρωπαϊκό, όσο και σε εθνικό επίπεδο, εμφανίζουν ένα κοινό χαρακτηριστικό, το να μην συγκεκριμενοποιούν τις αντικειμενικές πράξεις που αποτελούν μορφές οργανωμένης εγκληματικής δράσης, αλλά να συνθέτουν τα συγκεκριμένα

⁸⁴ Μ. Εμμανουηλίδης & Α. Κουκουτσάκη, *Χρυσή Αυγή και Στρατηγικές Διαχείρισης της Κρίσης*, Futura, Αθήνα 2013, σελ. 68-69

⁸⁵ Λαμπροπούλου Ε., *Εσωτερική Ασφάλεια....*, ό.π., σελ. 51

χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει η ομάδα, ώστε αυτή να χαρακτηριστεί εγκληματική, όπως ο αριθμός των ατόμων που συμμετέχουν σ' αυτήν, η ύπαρξη δομής, οι ρόλοι των μελών, η διάρκεια δράσης και ο σκοπός της.

3.2 Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (Σύμβαση του Παλέρμο) κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος

Το οργανωμένο έγκλημα και η καταπολέμησή του τις τελευταίες δεκαετίες απασχολεί έντονα την Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού απειλεί την εσωτερική της ασφάλεια και την γενικότερη ασφάλεια των πολιτών. Η εκτεταμένη εγκληματικότητα διαβρώνει την εμπιστοσύνη στις κοινωνίες και τις αρχές, παρεμποδίζοντας την καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Αποτελεί απειλή για την εσωτερική αγορά, την ελευθερία των επιχειρήσεων και την οικονομική ανάπτυξη. Επιπλέον, προκαλεί οικονομική ζημία στην ΕΕ, στα κράτη-μέλη ενώ παράλληλα απειλεί να διαταράξει σοβαρά το κράτος δικαίου και κατά συνέπεια τη λειτουργία των δημοκρατιών.

Μάλιστα, προκειμένου το οργανωμένο έγκλημα καταπολεμηθεί με επιτυχία και εξαρθρωθούν τα εγκληματικά δίκτυα, απαραίτητο είναι τα κράτη-μέλη να κατανοήσουν το μέγεθος της απειλής, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου να συνεργαστούν μεταξύ τους αποτελεσματικά, τόσο εντός της ΕΕ όσο και σε διεθνή επίπεδο, στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα. Βέβαια, η μη ύπαρξη ενός κοινού αποδεκτού ορισμού δυσκολεύει την οριοθέτησή της έννοιας του αλλά και την καταστολή του.

Η ΕΕ από τα μέσα της δεκαετίας '70 επιδεικνύει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην πρόληψη και καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Κυρίως μετά την κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης, στα τέλη της δεκαετίας του '90, οι γεωπολιτικές αλλαγές και η ανάπτυξη των τεχνολογιών, συνέβαλαν καταλυτικά στην άνθιση του

οργανωμένου εγκλήματος σ' αυτές αλλά και στις γείτονες χώρες εξαιτίας της μετακίνησης πληθυσμών⁸⁶.

Από το 1975 μέσω του ΟΗΕ αρχίζουν να υλοποιούνται σημαντικές πρωτοβουλίες για την πρόληψη και καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος, καθόσον αυτό εμφάνιζε διεθνείς διαστάσεις και δεν μπορούσε να αντιμετωπιστεί πλέον με παραδοσιακές, εθνικές πολιτικές. Με γνώμονα την αντεγκληματική πολιτική των ΗΠΑ που από το παρελθόν θεώρησε το οργανωμένο έγκλημα ως εισαγόμενο φαινόμενο, αναγνωρίστηκε διεθνώς η επικινδυνότητα των ομάδων και έτσι άρχισαν να δημιουργούνται συνεργασίες μεταξύ των χωρών, τόσο για την εννοιολογική προσέγγιση του φαινομένου, όσο και για την καλύτερη αντιμετώπισή του⁸⁷.

Το 1988 καταρτίζεται η διεθνής σύμβαση για την καταπολέμηση των ναρκωτικών, η οποία και αποτελεί το πρώτο σημαντικό βήμα για τη συνεργασία των κρατών μεταξύ τους και την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών στο πλαίσιο δράσης του οργανωμένου εγκλήματος, η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν.1990/1991⁸⁸.

Το 1994 στη Συνδιάσκεψη για το Οργανωμένο Έγκλημα στην Νάπολη της Ιταλίας συντάχθηκαν η Πολιτική Διακήρυξη και το Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης κατά του Οργανωμένου Εγκλήματος, σύμφωνα με τα οποία η πρόληψη και η καταστολή του διαφέρει από χώρα σε χώρα, ανάλογα με το είδος της εγκληματικής οργάνωσης και τις δυνατότητες της εκάστοτε χώρας. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στα ανθρώπινα δικαιώματα και στη διεθνή συνεργασία των χωρών ενώ μεταξύ άλλων διατυπώθηκαν στόχοι για τις εθνικές νομοθεσίες, προκειμένου να βελτιωθεί η έρευνα, η ποινική νομοθεσία και η καταπολέμηση της διαφθοράς. Επιπλέον, ζητήθηκε από τα κράτη η αποτελεσματική μεταξύ τους συνεργασία.

⁸⁶ Χλούπης Γ., «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος», στο Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαλαράμπους Χ. (επιμ.) Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, Οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Εκδόσεις ΕΑΠ, Αθήνα 2019, σελ. 288

⁸⁷ Σ. Βιδάλη, Πέρα από τα όρια..., ό.π., σελ. 173

⁸⁸ Ο.π., σελ. 280

Το γεγονός αυτό στάθηκε η αφορμή για την κατάρτιση της Διεθνούς Σύμβασης κατά του οργανωμένου εγκλήματος που υπογράφηκε από τα Ηνωμένα Έθνη το 2000 στο Παλέρμο της Σικελίας γνωστή και ως «Σύμβαση του Παλέρμο». Η εν λόγω Σύμβαση υπογράφηκε από 123 κράτη μέλη της ΕΕ και τέθηκε σε ισχύ την 29^η Σεπτεμβρίου του 2003, με στόχο την πρόληψη και καταστολή του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος⁸⁹. Η Ελλάδα κύρωσε την εν λόγω Σύμβαση το 2010 με το Ν.3875/2010.

Η Σύμβαση του Παλέρμο, αποτελεί ένα κανονιστικό διεθνές κείμενο που στόχο έχει την προσέγγιση και εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών-μελών σε επίπεδο ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου, προωθώντας παράλληλα και την μεταξύ τους διακρατική συνεργασία, με απώτερο σκοπό την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Το περιεχόμενο της σύμβασης αποκλείει το φαινόμενο της τρομοκρατίας, αναφέρεται αποκλειστικά στο φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος, με ιδιαίτερη έμφαση στη δομή και λειτουργία του, κάτι το οποίο δεν συμβαίνει με τις δραστηριότητές του, με αποτέλεσμα να μην συμπεριλαμβάνονται όλες οι δυνατές και πιθανές δραστηριότητες του⁹⁰.

Παρά την κατάρτιση και υπογραφή της εν λόγω Συμφωνίας δεν επιτεύχθηκε ο ορισμός του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, καθότι είναι δύσκολο να επιτευχθεί η συναίνεση μεταξύ των κρατών. Βέβαια, στο άρθρο 2 της Σύμβασης του Παλέρμο διευκρινίζονται κάποιοι βασικοί όροι όπως η «οργανωμένη εγκληματική ομάδα», δηλαδή η ύπαρξη δομημένης ομάδας τριών ή περισσότερων μελών, τα οποία πρέπει να δραστηριοποιούνται για κάποιο χρονικό διάστημα και να ενεργούν από κοινού, με σκοπό να τελέσουν ένα ή περισσότερα σοβαρά εγκλήματα ή παράνομες πράξεις που ορίζονται στην σύμβαση, προκειμένου μ' αυτόν τον τρόπο να προσπορίσουν άμεσα ή έμμεσα οικονομικό ή υλικό όφελος. Το «σοβαρό έγκλημα» δηλαδή η πράξη που τυποποιείται ως αδίκημα, προβλέπει ποινή στέρησης της ελευθερίας τουλάχιστον τεσσάρων ετών ενώ η «δομημένη ομάδα» θεωρείται η ομάδα της

⁸⁹ Ο.π., σελ. 175, Γ. Χλούπης, *Διασυνοριακό & Υπερεθνικό....*, ό.π., σελ. 340

⁹⁰ Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια*, σελ.281

οποίας τα μέλη συνενώνονται (όχι τυχαία), προκειμένου να διαπράξουν άμεσα μια εγκληματική πράξη και ο ρόλος τους, δεν είναι απαραίτητα καθορισμένος, ή η δομή/σύνθεση της οργάνωσης ανεπτυγμένη⁹¹. Τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά δίνουν έμφαση στον πραγματογενή χαρακτήρα της ομάδας, χωρίς να γίνεται καμία αναφορά σε άλλα στοιχεία της, όπως η επιχειρησιακή της δράση και ο καταμερισμός καθηκόντων, ώστε να ξεχωρίζει από τη δράση προσωποπαγών συμμοριών που διαπράττουν κακουργήματα με σκοπό το κέρδος, οι οποίες στερούνται του οργανωτικού υπόβαθρου των εγκληματικών οργανώσεων⁹².

Ελλείψει ενός διεθνικού ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει υιοθετήσει τον ευρύ όρο της οργανωμένης εγκληματικότητας, όπως τυποποιείται στο άρθρο 3 της Σύμβασης Ηνωμένων Εθνών (Σύμβαση Παλέρμο), σύμφωνα με το οποίο είναι το έγκλημα που τελείται σε παραπάνω του ενός κράτη και μέρος της τέλεσης λαμβάνει χώρα σε άλλο κράτος ή διαπράττεται σε ένα κράτος αλλά εμπλέκεται με την εγκληματική ομάδα που τελεί εγκληματικές δράσεις σε ένα άλλο κράτος ή τέλος, διαπράττεται σε ένα κράτος αλλά επηρεάζει ουσιωδώς ένα άλλο κράτος⁹³. Το συγκεκριμένο άρθρο έχει ιδιαίτερη σημασία, καθόσον περιορίζει την εφαρμογή της Σύμβασης στα σοβαρά εγκλήματα με διεθνικό χαρακτήρα από οργανωμένες εγκληματικές ομάδες και όχι σε περιπτώσεις όπως η διεθνής τρομοκρατία⁹⁴.

Σύμφωνα με τη Σύμβαση κάθε κράτος μέλος μπορεί ελεύθερα να την υιοθετήσει, ανάλογα με τις θεμελιώδεις αρχές της εσωτερικής του νομοθεσίας, εκπληρώνοντας τις υποχρεώσεις τους από τη Σύμβαση με τρόπο συμβατό προς τις αρχές της κυριαρχίας, της ισότητας και της εδαφικής ακεραιότητας των λοιπών κρατών μελών και της μη επέμβασης στις εσωτερικές τους υποθέσεις, καθόσον καμία διάταξη της Σύμβασης αυτής δεν παρέχει στα κράτη μέλη το

⁹¹Άρθρο 2 Σύμβασης Παλέρμο

⁹² Pierre Hauck and Sven Peterke, "Organized Crime and Gang Violence in National and International Law," *International Review of the Red Cross* 92, no. 878 (2010): 407–436, p.421.

⁹³ Council Of Europe, «*White Paper on transnational organized crime*», διαθέσιμο στο <https://edoc.coe.int/en/organised-crime/6837-white-paper-on-transnational-organised-crime.html>, ανακτήθηκε την 24/05/2024, pp. 9

⁹⁴ Δ. Ζιούβας, *Οργανωμένο Έγκλημα*, Εκδόσεις Κέντρου Ποινικών Επιστημών Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 2021, σελ. 77

δικαίωμα να ασκήσουν στην επικράτεια άλλου κράτους δικαιοδοσία και λειτουργίες που επιφυλάσσονται αποκλειστικά για τις αρχές αυτού του κράτους από το εσωτερικό τους δίκαιο⁹⁵.

Ουσιαστικά η Σύμβαση του Παλέρμο αποτέλεσε την πρώτη οργανωμένη προσπάθεια της διεθνούς κοινότητας για τη δημιουργία ενός ενιαίου διεθνούς νομοθετικού πλέγματος, βοηθώντας τη δικαστική συνεργασία των κρατών, την έκδοση και την αμοιβαία δικαστική συνδρομή σε ποινικές υποθέσεις μεταξύ των κρατών, την κοινή έρευνα και συλλογή αποδεικτικού υλικού, την εμπιστοσύνη, την ανταλλαγή και ανάλυση πληροφοριών, προκειμένου να επιτευχθεί η αποτελεσματική έρευνα, δίωξη και τιμωρία των δραστών⁹⁶. Επιπλέον, τα κράτη μέλη στα πλαίσια της Σύμβασης υιοθετούν διάφορα νομοθετικά μέτρα για την ποινικοποίηση της διαφθοράς των δημοσίων λειτουργών, τη νομιμοποίηση προϊόντων εγκλήματος και του ξεπλύματος μαύρου χρήματος, με στόχο την αντιμετώπιση της παρακώλυσης της δικαιοσύνης⁹⁷.

3.3 Λοιπές Συμβάσεις / Αποφάσεις

Μετά τη Σύμβαση του Παλέρμο, το 2008 το Συμβούλιο της ΕΕ, προκειμένου να καταπολεμηθεί το οργανωμένο έγκλημα αποφάσισε την υιοθέτηση της υπ' αριθ. 2008/841/ΔΕΥ Απόφασης-Πλαίσιο⁹⁸. Κύριος στόχος της εν λόγω απόφασης ήταν η βελτίωση της ικανότητας της Ένωσης και των κρατών μελών στην καταπολέμηση του διασυνοριακού οργανωμένου εγκλήματος, μέσω της κοινής προσέγγισης των νομοθεσιών και παράλληλα της ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ τους, ώστε να αντιμετωπισθούν οι κίνδυνοι και η εξάπλωση των εγκληματικών οργανώσεων αλλά και να δοθεί αποτελεσματική απάντηση στις προσδοκίες των πολιτών και στις ανάγκες των κρατών μελών.

⁹⁵ Άρθρο 4, 5, 6 της Σύμβασης Παλέρμο

⁹⁶ Γ. Χλούπης, «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης.....», ό.π., σ. 283-284

⁹⁷ Στο ίδιο, σ. 283

⁹⁸ Απόφαση-πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 2008, για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, EUR-Lex, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0841&from=GA>, ανακτήθηκε την 05/05/2024

Η Απόφαση-Πλαίσιο παρέχει ορισμούς και ποινικές κυρώσεις, καθορίζει τους όρους που αφορούν την παρακολούθηση και ανταλλαγή σχετικών πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών καθώς και τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας που δύνανται να ληφθούν. Ειδικότερα το άρθρο 1 της υπ' αριθ. 2008/841/ΔΕΥ απόφασης-πλαίσιο στηρίχθηκε στο άρθρο 2 της Σύμβαση του ΟΗΕ και το άρθρο 2 τις αξιόποινες πράξεις σχετικά με τη συμμετοχή στην εγκληματική οργάνωση στηρίχθηκε στο άρθρο 5 παρ. 1^α της Σύμβασης των Η.Ε.. Ως εγκληματική οργάνωση ορίσθηκε «η εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα και διαρθρωμένη ένωση περισσότερων των δύο προσώπων, που δρουν από κοινού προκειμένου να τελέσουν αξιόποινες πράξεις που επισύρουν ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τεσσάρων ετών ή και βαρύτερη, με σκοπό την προσπόριση άμεσου ή έμμεσου οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους», ενώ ως διαρθρωμένη ένωση ορίσθηκε η ένωση που δεν συγκροτείται τυχαία για την άμεση τέλεση μιας αξιόποινης πράξης, όπου τα μέλη της δεν απαιτείται να έχουν επίσημα καθορισμένους ρόλους, συνέχεια στη συμμετοχή ή ανεπτυγμένη διάρθρωση»⁹⁹.

Είναι εμφανής η πρόθεση της ένωσης για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, αφού τιμωρεί ακόμη και τη γνώση ή τη συμφωνία προσώπων, χωρίς την ουσιαστική/συγκεκριμένη δραστηριότητά τους (άρθρο 2), δηλαδή τιμωρεί το κίνητρο του δράστη, την επιδίωξη απόκτησης άμεσου ή έμμεσου οικονομικού ή υλικού οφέλους, χωρίς να προσδιορίζονται σαφώς τα εγκλήματα, με αποτέλεσμα να μην ξεχωρίζει ποιο έννομο αγαθό πλήττεται από την άδικη πράξη και να μην γίνεται σαφές ποια συμπεριφορά πρέπει να πλήξουν τα κράτη μέλη¹⁰⁰.

Μάλιστα η Europol το 2017 στην έκθεση της για το οργανωμένο έγκλημα κρίνει ανεπαρκή τον ορισμό της Διεθνούς Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών που υιοθέτησε η Απόφαση-Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ, διότι δεν περιγράφεται η περίπλοκη και ευέλικτη φύση των σύγχρονων οργανωμένων εγκληματικών οργανώσεων. Στην εν λόγω έκθεση αναφέρεται ότι οι εγκληματικές οργανώσεις δρουν σε μια εγκληματική οικονομία σύμφωνα με τους κανόνες της προσφοράς

⁹⁹Στο ίδιο

¹⁰⁰Στο ίδιο

και της ζήτησης, όπου συγκεκριμένα εγκλήματα (λαθρεμπόριο, απάτες σε βάρος δημοσίου κλπ) έχουν την κοινωνική ανοχή ενώ χαρακτηρίζονται από ευελιξία και προσαρμοστικότητα, ώστε να αποφεύγεται ο εντοπισμός και η εξάρθρωσή τους και παράλληλα να εντοπίζουν/στρατολογούν νέα θύματα και ευκαιρίες εγκληματικής δραστηριότητας¹⁰¹.

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο εκτός από τη Σύμβαση του Παλέρμο και το άρθρο 83 παρ. 1 της Συνθήκης της Λισαβόνας¹⁰² προβλέπει τη θέσπιση ελάχιστων κανόνων για τον ορισμό ποινικών αδικημάτων και κυρώσεων σε σοβαρά διασυνοριακά εγκλήματα¹⁰³, αποτελώντας τη βάση για νομικές αλλαγές και τροποποιήσεις σε ενωσιακό επίπεδο. Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας η ΕΕ μπορεί να θεσπίζει κανόνες ποινικού δικαίου και να δεσμεύει τους εθνικούς νομοθέτες των κρατών μελών, στην τυποποίηση των εγκληματικών συμπεριφορών αλλά και στις ελάχιστες επιβαλλόμενες κυρώσεις.

Όμως και παλαιότερα, στις διατάξεις της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) ή Συνθήκη του Μάαστριχτ¹⁰⁴ και ειδικότερα στον τρίτο πυλώνα στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος αποτέλεσε προτεραιότητα με τη σύσταση Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Europol) για την καλύτερη αστυνομική, τελωνειακή και δικαστική συνεργασία των κρατών μελών, για την αντιμετώπιση

¹⁰¹Europol, European Union, “*Serious Organized Crime Threat Assessment*”, SOCTA, Crime in the Age of Technology, σελ. 13, διαθέσιμο στο https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/socta2017_0.pdf, ανακτήθηκε την 05/05/2024

¹⁰²Διεθνής Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπογράφηκε την 13 Δεκεμβρίου 2007 στη σύνοδο κορυφής της Λισαβόνας

¹⁰³τρομοκρατία, εμπορία ανθρώπων και γενετήσια εκμετάλλευση γυναικών και παιδιών, παράνομη εμπορία ναρκωτικών, παράνομη εμπορία όπλων, ξέπλυμα χρήματος, διαφθορά, παραχάραξη μέσων πληρωμής, εγκληματικότητα στον χώρο της πληροφορικής και οργανωμένο έγκλημα

¹⁰⁴Η Συνθήκη του Maastricht κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν. 2077 / 1992. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, επίσημα γνωστή ως Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, θεωρείται η σημαντικότερη και ιστορικότερη συνθήκη της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Ιστορικά δεν υπήρξε ποτέ στην παγκόσμια ιστορία παρόμοια συνθήκη με τόσο πλούσιο οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιεχόμενο. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, έλαβε το όνομά της από την πόλη Μάαστριχτ στην οποία υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου του 1992, αποτελεί την τρίτη κατά σειρά θεμελιώδη συνθήκη με την οποία ολοκληρώθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση ως σύγχρονος θεσμός, ύστερα από τη Συνθήκη της Ρώμης και την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986) ενώ τροποποιήθηκε από μεταγενέστερες συνθήκες.

του οργανωμένου εγκλήματος, τη διακίνηση ναρκωτικών, την παράνομη μετανάστευση και την κοινή πολιτική ασύλου¹⁰⁵.

Και με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ¹⁰⁶ εξελίσσεται η διακρατική αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις και εξοπλίζεται με νέα, αποτελεσματικότερα νομικά εργαλεία¹⁰⁷. Παράλληλα, προτείνεται στενότερη συνεργασία αστυνομικών, τελωνειακών, δικαστικών και άλλων αρμόδιων οργάνων, είτε απευθείας, είτε μέσω Ευροπολ. Η κοινή αστυνομική δράση περιλαμβάνει την αξιολόγηση ιδιαίτερων τεχνικών έρευνας για την εξακρίβωση σοβαρών μορφών οργανωμένης εγκληματικότητας ενώ η κοινή δικαστική συνεργασία περιλαμβάνει τη διευκόλυνση έκδοσης ατόμων μεταξύ των κρατών μελών ή τη θέσπιση μέτρων/κανόνων για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας και των ναρκωτικών. Η Ευροπολ μπορεί να ζητά από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών να διενεργούν έρευνες για συγκεκριμένες υποθέσεις ή να θέτει τη δική της εμπειρία στη διάθεση αυτών και να τα συνδράμει σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος, να βοηθά στη συνεργασία εισαγγελικών/ανακριτικών υπαλλήλων ειδικών στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, ιδρύοντας δίκτυο έρευνας και στατιστικής της διασυνοριακής εγκληματικότητας¹⁰⁸.

¹⁰⁵EUR-Lex, «*Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση*», διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0026>, ανακτήθηκε την 05/05/2024

¹⁰⁶Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, επικαιροποιεί και αποσαφηνίζει τη Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπεγράφη στις 2 Οκτωβρίου του 1997 από τους υπουργούς Εξωτερικών των τότε 15 κρατών μελών ενώ τέθηκε σε ισχύ την 1 Μαΐου του 1999. Οι ουσιαστικές αλλαγές που προβλέπει είχαν σχεδιαστεί ώστε να προετοιμάσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) για τη μελλοντική διεύρυνσή της. Στόχος των τροποποιήσεων αυτών ήταν η ενίσχυση των οικονομικών δικαιωμάτων των πολιτών, η ανάπτυξη Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και η βελτίωση της λειτουργίας των θεσμικών οργάνων.

¹⁰⁷Γ. Χλούπης, «*Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού.....*», ό.π., σελ. 288

¹⁰⁸ Στο ίδιο

Ομοίως και η Συμφωνία ή Συνθήκη Σένγκεν (Schengen)¹⁰⁹ στόχο έχει την ευρωπαϊκή ενοποίηση στη δικαιοσύνη, την ασφάλεια και την προσωπική ελευθερία των πολιτών, την αποτελεσματική αστυνομική και δικαστική συνεργασία για την καταπολέμηση του διασυνοριακού εγκλήματος, μέσω ανταλλαγής πληροφοριών και της κοινής βάσης δεδομένων¹¹⁰.

Τέλος, το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης καθορίζει τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο χώρο της δικαιοσύνης, της ελευθερίας και της ασφάλειας για την περίοδο 2010-14, με στόχο τις μελλοντικές προκλήσεις και την προτεραιότητα στη στρατηγική ασφάλεια, στη διαχείριση των πληροφοριών, στη χρήση και εκμετάλλευση των αναγκαίων τεχνολογικών μέσων, στην αποτελεσματική πρόληψη του εγκλήματος και στην καλύτερη χρήση στατιστικών για την προστασία του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος¹¹¹.

Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια, η καταπολέμηση της διαφθοράς αποτελεί προτεραιότητα στις πολιτικές προστασίας των συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε συνδυασμό με την ουσιαστική αντιμετώπιση της δωροδοκίας αλλά και της απάτης, αποτελούν βασικούς άξονες της αντεγκληματικής πολιτικής της. Ομοίως, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και η αντιμετώπιση του αποτελεί προτεραιότητα της πολιτικής της ΕΕ, καθόσον αποτελεί στοιχείο ζωτικής σημασίας του οργανωμένου εγκλήματος¹¹². Η Οδηγία 2001/97/ΕΚ τροποποίησε την 91/308/ΕΟΚ Οδηγία για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος όσον αφορά τη νομιμοποίηση εσόδων από

¹⁰⁹ Η Συμφωνία Schengen, υπογράφηκε στις 14-6-1985 στην κωμόπολη Σένγκεν του Λουξεμβούργου μεταξύ πέντε κρατών μελών (Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία) και στόχο την προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα κοινά τους σύνορα, την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, την αστυνομική και δικαστική συνεργασία. Στη συνέχεια την 19-6-1990 από τα ιδρυτικά κράτη μέλη υπογράφηκε η συμπληρωματική Συμφωνία Schengen, που ουσιαστικά αποτελούσε επεξεργασία της αρχικής Συμφωνίας και περιελάμβανε όλα εκείνα τα μέτρα που απαιτούνταν, ώστε να διασφαλιστεί η ασφάλεια και ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και επιπλέον να παρεμποδιστεί η παράνομη μετανάστευση από τρίτες χώρες. Η Ελλάδα την υπέγραψε την 6-11-1992 και την κύρωσε με το Ν. 2514/1997 (ΦΕΚ Α' 140/1997)

¹¹⁰Ε. Λαμπροπούλου, «Οι συμφωνίες Schengen και η «εσωτερική» ασφάλεια», ΠοινΔικ, 2001, σελ. 59

¹¹¹ EUR-Lex, «Πρόγραμμα Στοκχόλμης», διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/the-stockholm-programme.html>, ανακτήθηκε την 05/05/2024

¹¹² Γεώργιος Χλούπης, «Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες: περιγραφή του φαινομένου και τρόποι αντιμετώπισης», ΠοινΔικ, 2000, σελ. 369 και Νικόλαος Κουλούρης, «Προβλήματα εφαρμογής του Ν. 2331/1995», ΠοινΔικ, 2000, σελ. 374

παράνομες δραστηριότητες, ορίζει υποχρεωτική από τα κράτη μέλη την αναφορά υπόπτων συναλλαγών, την εποπτεία/έλεγχο ιδρυμάτων, οργανισμών και προσώπων¹¹³.

3.4 Εθνικό Νομοθετικό Πλαίσιο

Στην Ελλάδα, μέχρι την δεκαετία του '90 το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος ήταν σχεδόν ανύπαρκτο και μέχρι το 2000 τα νομοθετικά κείμενα που αναφερόταν σ' αυτό ήταν διάσπαρτα, χωρίς ουσία ενώ η όποια νομοθεσία είχε ταυτιστεί με την τρομοκρατία. Για παράδειγμα ενώ ο τίτλος του Ν. 1916/1990¹¹⁴ «Για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα» παρέπεμπε στην προστασία από το οργανωμένο έγκλημα και ενώ εισήγαγε τις έννοιες της «οργάνωσης» ή «ομάδας», οι διατάξεις του στην ουσία αναφερόταν στην τρομοκρατία, η αντιμετώπιση της οποίας ήταν ο κύριος στόχος του νομοθέτη εκείνη την εποχή. Άλλωστε η συγκεκριμένη περίοδος είχε σημαδευτεί από τη γέννηση και την εξάπλωση παράνομων οργανώσεων με πολιτικές επιδιώξεις τόσο στην Ελλάδα (πχ «17 Νοέμβρη»), όσο και στην Ευρώπη (πχ «Ερυθρές Ταξιαρχίες» στην Ιταλία και «Φράξια Κόκκινος Σταυρός» στη Γερμανία). Σχετικές με το θέμα ήταν και οι διατάξεις του Ν. 1729/1987¹¹⁵ για τα ναρκωτικά, το άρθρο 5 του Ν.2145/1993¹¹⁶ και ο Ν. 2331/1995¹¹⁷ για την

¹¹³ EUR-Lex, «Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Δεκεμβρίου 2001, για την τροποποίηση της οδηγίας 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες - Δήλωση της Επιτροπής, Επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 20018», διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/97/oj/?locale=el>, ανακτήθηκε την 05/05/2024

¹¹⁴ Ν.1916/1990 – ΦΕΚ 187/Α/28-12-1990 «Για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/nomos-1916-1990-phek-187a-28-12-1990.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024, καταργήθηκε με το άρθρο 35 του Ν.2172/1993 - ΦΕΚ 207/Α/16-12-1993

¹¹⁵ Ν.1729/1987 – ΦΕΚ 144/Α/07-08-1987 «Καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών, προστασία των νέων και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-narkotika/n-1729-1987.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹¹⁶ Ν.2145/1993 – ΦΕΚ 88/Α/28-05-1993 «Ρύθμιση θεμάτων εκτέλεσης ποινών, επιταχύνσεως και εκσυγχρονισμού των διαδικασιών απονομής της Δικαιοσύνης και άλλων θεμάτων», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/n-2145-1993.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹¹⁷ Ν.2331/1995 – ΦΕΚ 173/Α/24-08-1995 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες ποινικές διατάξεις – Ολομέλεια Αρείου Πάγου –

καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων και οι διατάξεις του Ν. 2168/1993¹¹⁸

ο οποίος μεταξύ άλλων, τυποποιούσε την παράνομη παροχή όπλων και εκρηκτικών υλών σε οργανώσεις¹¹⁹ ενώ ο Ν.1916/1990 καταργήθηκε με το άρθρο 35 του Ν.2172/1993¹²⁰ με αποτέλεσμα να μην υπάρχει στην ελληνική νομοθεσία εξειδικευμένο νομοθετικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της οργανωμένης εγκληματικότητας.

Το οργανωμένο έγκλημα στην ελληνική έννομη τάξη ουσιαστικά εισήχθη με το Ν. 2928/2001¹²¹ και στη συνέχεια αναθεωρήθηκε με το Ν. 4619/2019¹²². Στην ουσία αναδιαμορφώθηκε το άρθρο 187 του ΠΚ όπου το αδίκημα της «σύστασης και συμμορίας» αντικαταστάθηκε με αυτό της «εγκληματικής οργάνωσης» προς εναρμόνιση των διεθνών και ευρωπαϊκών κειμένων και οδηγιών. Πριν την τροποποίηση, στις διατάξεις του άρθρου 187 ΠΚ υπαγόταν τόσο μια ένωση τριών-τεσσάρων ατόμων, με κάποια οργανωτική δομή, που στόχευε στη διάπραξη ληστειών, όσο και μια διεθνής οργάνωση εμπορίας ναρκωτικών με εγκαταστάσεις και μέλη ανά τον κόσμο, σύγχρονα μεταφορικά μέσα και πολιτική επιρροή. Μετά την τροποποίηση στο άρθρο 187§1 του Ν.2928/2001, υπάγεται πλέον η εγκληματική οργάνωση που είναι επιχειρησιακά δομημένη, αποτελείται από τρία ή περισσότερα άτομα, έχει διαρκή εγκληματική δράση και στόχο την τέλεση περισσότερων κακουργημάτων¹²³. Δηλαδή για την ύπαρξη μιας

Διαιτησία και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-2331-1995.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹¹⁸ Ν.2168/1993 – ΦΕΚ Α-147/03-09-1993 «Ρύθμιση θεμάτων που αφορούν όπλα, πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες, εκρηκτικούς μηχανισμούς και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-opla-ekrektika-puromakhika/n-2168-1993.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹¹⁹ Χάρης Παπαχαράλαμπος, «Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος – Διεθνής νομοθέτηση – Στάση της Ελληνικής Έννομης Τάξης», ΠοινΔικ, 1998, σελ. 688 επ

¹²⁰ Ν.2172/1993 – ΦΕΚ 207/Α/16-12-1993 «Τροποποίηση και αντικατάσταση διατάξεων του Ν. 1756/1988 «Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών λειτουργιών», του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/n-2172-1993.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹²¹ Ν.2928/2001 – ΦΕΚ 141/Α/27-06-2001 «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-2928-2001.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹²² Ν.2619/2019 – ΦΕΚ 95/Α/11-06-2019 «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodik-es-nomothesias/nomos-4619-2019-phek-95a-11-6-2019.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹²³ Στο ίδιο

εγκληματικής οργάνωσης απαιτούνται σωρευτικά τρία κριτήρια, ένα ποιοτικό, ένα χρονικό και ένα ποσοτικό. Στην εν λόγω διάταξη η δομή, ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων, η διάρκεια και η επιδίωξη τέλεσης αδικημάτων είναι κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία μ' αυτά της εγκληματικής οργάνωσης που περιγράφεται στη Σύμβαση του Παλέρμο. Όμως η επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους δεν φαίνεται να αποτελεί βασικό κριτήριο στοιχειοθέτησης του οργανωμένου εγκλήματος για τον Έλληνα νομοθέτη αλλά επιβαρυντική περίπτωση (άρθρο 187§4), η οποία αφορά τα μέλη και όχι την ίδια την οργάνωση. Ο Έλληνας νομοθέτης δηλαδή φαίνεται να απαξιώνει τη σημασία του οικονομικού οφέλους ως κύριο στόχο της οργάνωσης και κύριο μέλημά του φαίνεται να είναι κυρίως η αντιμετώπιση της εγχώριας τρομοκρατίας και των ομάδων που υποκινούνται από ιδεολογικές προκαταλήψεις και όχι της οργανωμένης εγκληματικότητας ¹²⁴. Η Ελληνική Πολιτεία φαίνεται να αντιλαμβάνεται το οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία ως κοινά ποινικά φαινόμενα που μπορούν να αντιμετωπιστούν νομοθετικά με κοινό, ενιαίο τρόπο, δημιουργώντας έτσι μια σειρά από προβλήματα στη στοιχειοθέτηση των εγκλημάτων αλλά και στην ασφάλεια των δικαιωμάτων των πολιτών από τυχόν καταχρήσεις του νόμου.

Ειδικότερα στην παράγραφο 3 του άρθρου 1 του Ν.2928/2001 ορίζεται ότι εκτός των περιπτώσεων της παραγράφου 1 (οργάνωσης) όποιος ενώνεται με άλλον για να διαπράξει κακούργημα αποτελεί συμμορία, χωρίς όμως να γίνεται κάποια ουσιαστική διάκριση μεταξύ των εγκλημάτων της οργάνωσης και της συμμορίας, τα οποία στην πραγματικότητα διαφέρουν ποιοτικά μεταξύ τους ¹²⁵. Επιπλέον, η εγκληματική οργάνωση έχει πραγματογενή χαρακτήρα όπου η δομή παίζει καθοριστικό ρόλο ενώ η συμμορία έχει προσωποπαγή χαρακτήρα όπου καθοριστικό ρόλο παίζουν οι σχέσεις των μελών.

¹²⁴ Δ. Λίμα, *Οργανωμένο Έγκλημα – δογματική ανάλυση και δικαιοφιλοσοφική θεμελίωση της ποινικής αντιμετώπισης του αδικήματος της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2022, σελ. 91.

¹²⁵ Α. Κωστάρας Α., «Έννοια, τυποποίηση και προβληματική των κυρώσεων του οργανωμένου εγκλήματος», στο *Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου*, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 79

Επιπλέον στο άρθρο 253^A του Ν.2928/2001 και αργότερα στο άρθρο 254 του Ν. 4619/2019 τυποποιούνται οι ειδικές ανακριτικές πράξεις της ανακριτικής διείσδυσης, οι ελεγχόμενες μεταφορές, η άρση απορρήτου, η καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων με συσκευές ήχου ή εικόνας και η συσχέτιση ή συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, οι οποίες εναρμονίζονται με τις ειδικές ανακριτικές τεχνικές του άρθρου 20 της Σύμβασης του Παλέρμο. Οι συγκεκριμένες ανακριτικές πράξεις επιτρέπονται μόνο α) αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις τέλεσης αξιόποινης πράξης των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 του ΠΚ και β) αν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής, κατόπιν ειδικού αιτιολογημένου βουλεύματος του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου. Για τις ειδικές ανακριτικές πράξεις θα αναφερθούμε αναλυτικά σε ξεχωριστό κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Στη συνέχεια ο Ν.3064/2002¹²⁶ και ο Ν.3251/2004¹²⁷ στα πλαίσια της εγγύησης της ασφάλειας των Ολυμπιακών Αγώνων αλλά και του ελέγχου ύποπτων και επικίνδυνων ομάδων, τροποποιεί και πάλι το άρθρο 187 του Ν.2928/2001, εισάγοντας το άρθρο 187Α «Τρομοκρατικές πράξεις». Έτσι, διαχωρίζεται το οργανωμένο έγκλημα από την τρομοκρατία, ενώ οι διατάξεις για τα μέτρα επιείκειας αριθμούν πλέον το άρθρο 187Β.

Αργότερα, με το Ν.3424/2005¹²⁸ τροποποιήθηκαν, συμπληρώθηκαν και αντικαταστάθηκαν οι διατάξεις του Ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173Α΄) ώστε η ελληνική

¹²⁶ Ν.3064/2002 - ΦΕΚ 248/Α/15-10-2002 (Κωδικοποιημένος) «Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-3064-2002.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹²⁷ Ν.3251/2004 – ΦΕΚ Α΄ 127/09-07-2004 «Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του Ν.2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/168097/nomos-3251-2004>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹²⁸ Ν.3424/2005 - ΦΕΚ 305/13-12-2005 «Τροποποίηση, συμπλήρωση και αντικατάσταση διατάξεων του Ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173 Α΄) και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-3424-2005.html>, ανακτήθηκε την 05/05/2024

νομοθεσία να προσαρμοστεί κατάλληλα με την Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, με σκοπό τη βελτίωση του νομοθετικού, κανονιστικού και λειτουργικού πλαισίου, για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Στη συνέχεια ο Ν.3691/2008¹²⁹ «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις» ενισχύει και βελτιώνει το νομοθετικό πλαίσιο για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας ενώ παράλληλα ενσωματώνει στη νομοθεσία τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ που αφορά την πρόληψη της χρήσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων παράνομων δραστηριοτήτων και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας¹³⁰. Βέβαια ο εν λόγω νόμος τροποποιήθηκε πολλές φορές, όπως με το Ν.3875/2010, Ν.3932/2011, Ν.4170/2013 & Ν.4174/2013.

Αργότερα, ο Ν.3875/2010¹³¹ μέσω του οποίου η χώρα μας κύρωσε τη Σύμβαση του Παλέρμο, τροποποιεί ακόμη μια φορά το άρθρο 187 ΠΚ, όπου μεταξύ άλλων προστίθενται νέα εγκλήματα στον κατάλογο της παραγράφου 1 και νέες διατάξεις για την τιμωρία των τρίτων-μη μελών της οργάνωσης, της διεύθυνσης της εγκληματικής οργάνωσης και της δήμευσης. Το οικονομικό όφελος εξακολουθεί να προκύπτει έμμεσα, ως επιβαρυντική περίπτωση, χωρίς προηγουμένως οι εν λόγοι νόμοι να έχουν διερευνηθεί και μελετηθεί

¹²⁹Ν.3691/2008 – ΦΕΚ Α 166/5.8.2008, «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/45002/nomos-3691-2008>, ανακτήθηκε την 05/05/2024

¹³⁰Ν.3424/2005 - ΦΕΚ 305/13-12-2005,...., ό.π.

¹³¹Ν.3875/2010 – ΦΕΚ 158/Α/20-09-2010«Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-3875-2010.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

εγκληματολογικά, πολιτικά ή οικονομικά¹³² και χωρίς φυσικά να έχουν μελετηθεί οι γενεσιουργές αιτίες του οργανωμένου εγκλήματος. Επιπλέον, φαίνεται να μην υπάρχει καμία πρόβλεψη για τη δικτύωση της οργάνωσης πλην των μελών της, παρότι από τη νομολογία αναγνωρίζεται ο πραγματοπαγής χαρακτήρας του οργανωμένου εγκλήματος. Αποτέλεσμα αυτού είναι να είναι δύσκολη η τυποποίηση της δικτυακής μορφής του οργανωμένου εγκλήματος και φυσικά η απόδειξη εμπλοκής δικτύων εξουσίας.

Εφόσον το οικονομικό όφελος στην ελληνική νομοθεσία δεν αποτελεί συστατικό στοιχείο της εγκληματικής οργάνωσης, δεν αναζητούνται τα οικονομικά οφέλη, η προέλευση και η κατάληξή τους. Αποτέλεσμα αυτού είναι το οργανωμένο έγκλημα παρότι συνδέεται άμεσα με τη διαφθορά και την νομιμοποίηση εσόδων, στην πραγματικότητα να προστατεύει και να δημιουργεί ένα πέπλο προστασίας και μυστηρίου σε επίπεδο κρατικής γραφειοκρατίας, κέντρων πολιτικής και οικονομικής εξουσίας, αφήνοντας απ' έξω οικονομικές δομές που ενδεχομένως να στηρίζουν εγκληματικές οργανώσεις¹³³. Χαρακτηριστικό είναι ότι στην ελληνική νομοθεσία μόλις το 2007 με το Ν.3560/2007¹³⁴ κυρώθηκε η Σύμβαση για τη διαφθορά που υπογράφηκε στο Στρασβούργο την 27/01/1999 και τυποποιήθηκε η ενεργητική και παθητική δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα, με στόχο την προστασία της κοινωνίας από τη διαφθορά.

Ομοίως, σύμφωνα με το Ν.3875/2010 το οικονομικό όφελος δεν εναρμονίζεται με τις διατάξεις της Σύμβασης του Παλέρμο αφού αποτελεί επιβαρυντική περίπτωση και όχι βασικό στοιχείο του εγκλήματος, με αποτέλεσμα να ενισχύεται η επιλεκτική λειτουργία του ποινικοκατασταλτικού συστήματος και να διώκονται κυρίως άτομα που προέρχονται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα ενώ μένουν ατιμώρητα άτομα υψηλού κύρους¹³⁵.

¹³² Ε. Σταμούλη, *Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές....*, ό.π.

¹³³ Ό.π., σελ. 189-191

¹³⁴ Ν.3560/2007 - ΦΕΚ Α'103/14.5.2007 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης ποινικού δικαίου για τη διαφθορά και του Πρόσθετου σ' αυτήν Πρωτοκόλλου», διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/151573/nomos-3560-2007>, ανακτήθηκε την 10/05/2024.

¹³⁵ Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια....*, ό.π., σελ. 189-190

Κατόπιν, ο Έλληνας νομοθέτης με το Ν.4619/2019 διευρύνει την έννοια της εγκληματικής οργάνωσης, ποινικοποιώντας οργανώσεις που έχουν περισσότερα κίνητρα, πέραν του προσπορισμού περιουσιακού οφέλους, με πραγματοπαγή και όχι προσωποπαγή χαρακτήρα, ώστε να μην συνδέεται ο αρχηγός μιας εγκληματικής οργάνωσης με το θεσμό και να μην μπορούν να χαρακτηρίζονται οι «εγκληματικές οργανώσεις» ως «συμμορίες». Στο ίδιο άρθρο(187§1) προστέθηκε ο όρος «επιχειρησιακά» ως ποιοτικό στοιχείο της δομής της οργάνωσης, εννοώντας ότι τα μέλη της θα έχουν στρατιωτική δομή, ξεχωριστούς ή αλληλοϋποστηριζόμενους, αυτοτελής/διακριτούς ή ανεξάρτητους ρόλους, με κύριο ατομικό ή συλλογικό σκοπό την αποτελεσματικότητα της οργάνωσης, δίνοντας έμφαση στον πραγματοπαγή χαρακτήρα της οργάνωσης αλλά και στην επιχειρησιακή της δράση δηλαδή στη λειτουργία της ως μία νόμιμη επιχείρηση, διακρίνοντας την έτσι από τις προσωποπαγείς συμμορίες (άρθρο §3)¹³⁶. Επιπλέον, διευκρίνισε τη διαρκή «εγκληματική» της οργάνωση και όχι την οποιαδήποτε διαρκή της δράση, αντικατέστησε τον όρο «ομάδα» με τον όρο «οργάνωση» ώστε να τονισθεί η πραγματοπαγής δομή της εγκληματικής οργάνωσης και στην §3 στο αδίκημα της συμμορίας αντικατέστησε τον όρο «ενώνεται», με τον όρο «οργανώνεται», ώστε να μην αρκεί η απλή σύμπτωση βουλήσεων αλλά να απαιτείται η σύσταση οργάνωσης με στοιχειώδη έστω δομή και ύπαρξη συμφωνίας για την από κοινού τέλεση των αξιοποιώνων πράξεων.

Επιπλέον στο νέο άρθρο 187 του Ν.4619/2019 παρατηρούμε ότι καταργείται ο κατάλογος των συγκεκριμένων εγκλημάτων που υπήρχαν στο αντίστοιχο άρθρο του Ν.2928/2001 και αναφέρεται απλά η τέλεση κακουργημάτων ενώ υπάρχει ξεχωριστή παράγραφος (§3) για την τιμωρία με κάθειρξη αυτού που διευθύνει την εγκληματική οργάνωση¹³⁷. Λογικό είναι η τιμωρία του να είναι σημαντικά αυστηρότερη διότι είναι αυτός που διευθύνει έναν εγκληματικό μηχανισμό και όχι αυτός που απλά συμμετέχει στην προσβολή πολλών έννομων αγαθών,

¹³⁶ Δ. Καραγκούνης, «Η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος της παρ. 1 του άρθρου 187 ΠΚ», ΠοινΧρ 2017, σελ. 259 και Απόφαση Τριμελούς Εφετείου κακουργημάτων Αθηνών 2425/2020, ΠοινΧρ 2022, σελ. 455 επ.

¹³⁷ Θ. Σάμιος, Ποινικός Κώδικας, 21^η έκδοση, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2019, σελ. 313

γεγονός που είναι σημαντικά βλαπτικότερο από μια απλή συνέργεια ή ηθική αυτοουργία¹³⁸.

Σήμερα παρά την τροποποίηση του νόμου και παρότι έχουν περάσει αρκετά χρόνια από την ισχύ της Σύμβασης του Παλέρμου, διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν και πάλι κενά στην ελληνική νομοθεσία περί εγκληματικών οργανώσεων αφού δεν διευκρινίζεται τι γίνεται με όσους ενώνονται και διαπράττουν πλημμελήματα που τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης άνω των τριών ετών. Ομοίως οργανώσεις με δομή και ιδεολογία που δεν ανήκουν στο άρθρο 187^A εντάσσονται στο άρθρο 187 ΠΚ αν και δεν αποτελούν εγκληματικές οργανώσεις. Φυσικά δεν πρέπει να ξεχνάμε τις μεταβολές που έχουν επέλθει όλα αυτά τα χρόνια στις κοινωνίες και στο χώρο του εγκλήματος με την εμφάνιση νέων μορφών εγκλημάτων.

Κεφάλαιο 4^ο

Το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα

Για χρόνια θεωρείται ότι στην Ελλάδα δεν υπήρχε οργανωμένο έγκλημα αντίστοιχο με τις εγκληματικές οργανώσεις τύπου «Μαφίας». Το οργανωμένο έγκλημα ήταν ανύπαρκτο για δεκαετίες και αυτό όχι γιατί δεν υπήρχε ως φαινόμενο αλλά διότι η ανυπαρξία του εξυπηρετούσε το πολιτικό και πελατειακό σύστημα της χώρας¹³⁹. Στην περίπτωση της Ελλάδας τα κενά εξουσίας κάλυπτε το ίδιο το κράτος, όπου οι υπηρεσίες και οι παροχές του οργανωμένου εγκλήματος καλύπτονταν από το ελληνικό πολιτικό σύστημα και την κομματική πελατεία, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αναπτυχθούν παράλληλες δυνάμεις εξουσίας¹⁴⁰. Έτσι, το 19ο και 20ο αιώνα το οργανωμένο

¹³⁸ Ν. Λίβος, *Ζητήματα ερμηνείας του άρθρου 187 Π.Κ. με αφορμή το υπ' αριθ. 215/2015 Βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών*, ΠοινΧρ 2015, σελ. 314 – 315

¹³⁹ Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια...*, ό.π., σελ. 159

¹⁴⁰ Σ. Βιδάλη, *Αντεγκληματική πολιτική, Από την μικροεγκληματικότητα έως το οργανωμένο έγκλημα*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014 σελ. 178

έγκλημα στην Ελλάδα δεν απέκτησε την μορφή με την οποία εμφανίσθηκε σε άλλες χώρες του καπιταλισμού.

Πριν τη θέσπιση του Ν. 2928/2001 στη χώρα μας δεν υπήρχε συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο για το οργανωμένο έγκλημα πέραν των Ν.2145/1993 & Ν.2331/1995 περί δήμευσης και νομιμοποίησης εσόδων από παράνομη δραστηριότητα¹⁴¹ και του Ν. 1916/1990¹⁴² «Για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα» ο οποίος ναι μεν εισήγαγε τις έννοιες της «οργάνωσης» ή «ομάδας», στις διατάξεις του όμως αναφερόταν ουσιαστικά στην τρομοκρατία και στο πολιτικό έγκλημα της εποχής και όχι το οργανωμένο έγκλημα.

Για πρώτη φορά στις ετήσιες επίσημες εκθέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα τα έτη 1995 έως 1999, καταγράφεται η ύπαρξη οργανωμένων εγκληματικών οργανώσεων στην Ελλάδα¹⁴³. Οι ετήσιες επίσημες εκθέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα αποτελούν τη βασική/επίσημη πηγή πληροφόρησης στην Ελλάδα, σχετικά με την έκταση και τη μορφολογία των εγκληματικών οργανώσεων. Από τη μελέτη των συγκεκριμένων εκθέσεων αντιλαμβάνεται κανείς ότι το οργανωμένο έγκλημα αναλύεται περιγραφικά, θεωρείται φαινόμενο εισαγόμενο και περιθωριακό, του υποκόσμου, με εθνικά χαρακτηριστικά, έχοντας τη μορφή προσωποπαγούς εγκληματικής οργάνωσης, χωρίς να συνδέεται με την κοινωνική ζωή της εποχής ενώ η δράση των εγκληματικών οργανώσεων όλα αυτά τα χρόνια θεωρείται αποσπασματική και όχι εδραιωμένη, αποκομμένη από το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο¹⁴⁴.

Οι εν λόγω εγκληματικές οργανώσεις συνδέονται με τις γεωπολιτικές αλλαγές που έλαβαν χώρα τη δεκαετία του '90 στην Αν. Ευρώπη και ειδικότερα με την εισροή μεταναστών στη χώρα μας, εξαιτίας της κατάρρευσης των σοσιαλιστικών

¹⁴¹ Γ. Χλούπης, *Διασυνοριακό και υπερεθνικό.....*, ό.π., σελ. 347

¹⁴² Ν.1916/1990 – ΦΕΚ 187/Α/28-12-1990 «Για την προστασία της κοινωνίας.....», ό.π.

¹⁴³ Ε. Σταμούλη, «*Οργανωμένο έγκλημα.....*», ό.π.

¹⁴⁴ Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια...*, σελ. 158

καθεστώτων¹⁴⁵. Το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα θεωρείται εισαγόμενο φαινόμενο και ταυτίζεται με συγκεκριμένες ομάδες εναρμονιζόμενο με τη θεωρία συνωμοσίας του Cressey¹⁴⁶ ενώ την ίδια χρονική στιγμή σκάνδαλα του δημόσιου τομέα, οικονομικά εγκλήματα και οργανωμένες εγκληματικές δράσεις της παράνομης οικονομίας δεν θεωρούνται οργανωμένα εγκλήματα. Επιπλέον, η μεγάλη έκταση της παραοικονομίας δυσχεραίνει τη διάκριση του οικονομικού και οργανωμένου εγκλήματος, της νομιμότητας και της παρανομίας¹⁴⁷.

Αλλά και τα επόμενα έτη που ακολούθησαν, τη δεκαετία 2000, το οργανωμένο έγκλημα εξακολουθεί να θεωρείται εισαγόμενο φαινόμενο και εξωτερική απειλή¹⁴⁸ ενώ συνδέεται με τον μεγάλο αριθμό αλλοδαπών μεταναστών που φτάνουν καθημερινά στη χώρα μας από ασιατικοαφρικανικές χώρες. Μάλιστα, η γεωγραφική θέση της χώρας, τα σύνορά της, χερσαία και θαλάσσια αλλά και ο μεγάλος ορεινός της όγκος θεωρούνται παράγοντες που ευνοούν την ανάπτυξη του¹⁴⁹. Οι δομικές μεταβολές του 20ου αιώνα, η επέκταση της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς, οι κωνικές ανισότητες αλλά και η πληθώρα ατόμων που περίσσευαν από τη νόμιμη οικονομία, μπορούσαν εύκολα να απορροφηθούν στις παράνομες αγορές, παγιώνοντας έτσι τη δράση των εγκληματικών οργανώσεων¹⁵⁰.

Το 2005 η ετήσια έκθεση της Ελληνικής Αστυνομίας για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα, όσον αφορά τις εγκληματικές οργανώσεις, φαίνεται να τυποποιείται σύμφωνα με τα κριτήρια των διεθνών οργανισμών, χωρίς όμως και πάλι να απεικονίζει το πραγματικό πρόβλημα της δράσης των εγκληματικών οργανώσεων, καθόσον απουσιάζουν εννοιολογικά και

¹⁴⁵E. Lambropoulou, «Criminal “organisations” in Greece..... ό.π., σελ. 725

¹⁴⁶D. Cressey, *Theft of the Nation...*, ό.π.

¹⁴⁷W. Chambliss, *State Organized...*, ό.π.

¹⁴⁸G.A. Antonopoulos, G. Rapanicolaou G., “Book review: *Situational Prevention of Organised Crimes*”, By Karen Bullock, Ronald V. Clarke and Nick Tilley (eds.) *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 2011, pp. 261.

¹⁴⁹Ελληνική Αστυνομία, «Ετήσια έκθεση της ΕΛ.ΑΣ για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα, για το έτος 2005», Αθήνα 2006, διαθέσιμο στο <https://www.astynomia.gr/2008/02/14/etisia-ekthesi-gia-to-organomeno-egklima-stin-ellada-gia-to-etos-2005/>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹⁵⁰V. Ruggiero, *Crime and*, ό.π.

μεθοδολογικά στοιχεία και επιπλέον δεν αναλύονται τα αίτια και οι παράγοντες εμφάνισης του, ούτε οι τρόποι αντιμετώπισής του¹⁵¹.

Η ίδια εικόνα επικρατεί μέχρι και το έτος 2011, έτος που ακολουθεί την οικονομική κατάρρευση του 2010 και τα μνημόνια. Στην αντίστοιχη έκθεση της ΕΛ.ΑΣ 2011 για πρώτη φορά οι οργανωμένες εγκληματικές οργανώσεις στην Ελλάδα συνδέονται με ημεδαπούς, οι οποίοι διατηρούν μεταξύ τους στενούς οικογενειακούς δεσμούς, φιλία ή στενή επαγγελματική σχέση ενώ παράλληλα για πρώτη φορά η οικονομική κρίση και τα προβλήματα επιβίωσης, αναφέρονται ως βασικοί παράγοντες της ανάπτυξης των εν λόγω ομάδων και δραστηριοτήτων¹⁵². Παράλληλα το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί μέρος της ελληνικής πραγματικότητας, εδραιώνεται, αποκτά πραγματογενή χαρακτήρα, με σταθερή δομή και διεθνικά χαρακτηριστικά, έκταση και πολυδιάστατη εγκληματικότητα¹⁵³. Έμφαση δίνεται στην υψηλή φορολόγηση και στην επιβολή τελών σε προϊόντα όπως καύσιμα, τσιγάρα και ποτά, με αποτέλεσμα την εμφάνιση αντίστοιχων παράνομων αγορών, εξαιτίας της ζήτησης των συγκεκριμένων προϊόντων¹⁵⁴. Έκτοτε έως και το 2017 αυξάνεται η εμπλοκή ημεδαπών σε εγκληματικές δραστηριότητες και αναβαθμίζεται ο ρόλος τους.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι τουλάχιστον για το χρονικό διάστημα 1990-2011 στην Ελλάδα το οργανωμένο έγκλημα υποβαθμίζεται και αντιμετωπίζεται ως εισαγόμενο φαινόμενο, παρότι στην πραγματικότητα υπάρχουν οικονομικά σκάνδαλα και μεγάλες υποθέσεις τοκογλύφων/εκβιαστών και μαστροπών. Παράλληλα, οι μεταβολές του 20^{ου} αιώνα, η ανάπτυξη της καπιταλιστικής οικονομίας, η μη ανάπτυξη εγχώριας παραγωγικής βιομηχανίας¹⁵⁵, η μαζική

¹⁵¹ Σ. Βιδάλη, *Έλεγχος του Εγκλήματος και δημόσια αστυνομία. Τομές και συνέχειες στην αντεγκληματική πολιτική, τ.Α' και Β'*, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 2007

¹⁵² Ελληνική Αστυνομία, «Ετήσια Έκθεση ΕΛ.ΑΣ για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα, για το έτος 2011», Αθήνα 2012, σελ.19, διαθέσιμο στο https://www.astynomia.gr/file/2013/05/ekthesi_organwmenou_egklhmatos_2011.pdf, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹⁵³ Ε. Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές...», ό.π., σελ. 221-223, 236

¹⁵⁴ Ελληνική Αστυνομία, «Ετήσια Έκθεση ΕΛ.ΑΣ για το οργανωμένο έγκλημα για το 2011», Αθήνα 2012

¹⁵⁵ Γ. Χάλαρης, «Η Ελλάδα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης», Αργεΐτης Γ., (επιμ.), *Οικονομικές αλλαγές και κοινωνικές αντιθέσεις στην Ελλάδα, οι προκλήσεις στις αρχές του 21^{ου} αιώνα*, Τυπωθείτω, Αθήνα 2005, σελ. 49

διασκέδαση και η οικονομία της νύχτας, δημιούργησαν νέες αγορές και νέες ευκαιρίες απασχόλησης, νόμιμες και παράνομες, όπως διακίνηση ναρκωτικών, όπλων, πορνεία, έλεγχο καταστημάτων, παροχή προστασίας, εκβιάσεις κλπ, όπου μπορούσε εύκολα να εργασθεί και να απασχοληθεί το πλεονάζον εργατικό δυναμικό¹⁵⁶.

Στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν μελέτες που να συνδέουν επίσημα το οργανωμένο έγκλημα με τη διαφθορά. Η όποια αναφορά γίνεται στις ετήσιες επίσημες εκθέσεις της ΕΛ.ΑΣ. για το οργανωμένο έγκλημα και τη διαφθορά είναι αόριστη και τυπική, χωρίς περιγραφές και σχόλια. Χαρακτηριστικό είναι ότι στις ετήσιες επίσημες εκθέσεις της ΕΛ.ΑΣ. για το οργανωμένο έγκλημα δεν γίνεται ουδεμία αναφορά σε περιπτώσεις διαφθοράς δημοσίων και κρατικών υπαλλήλων. Για πρώτη φορά κάτι αντίστοιχο αναφέρεται στην έκθεση του 2017 χωρίς καμία αναφορά στη συχνότητα εμπλοκής των εν λόγω ατόμων με το οργανωμένο έγκλημα και χωρίς να εξηγείται πως εδραιώνονται οι παράνομες αγορές, γεγονός που αποτελεί συστατικό στοιχείο του οργανωμένου εγκλήματος, με αποτέλεσμα να θεωρείται περιστασιακό και όχι συστημικό φαινόμενο¹⁵⁷.

Σε καμία έκθεση δεν αναφέρεται συσχέτιση των εγκληματικών οργανώσεων με εκπροσώπους της δικαιοσύνης, των τελωνείων, της πολιτικής επιρροής ή στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Επίσης, ελάχιστη αναφορά γίνεται στην εμπλοκή αστυνομικών σε εκβιάσεις/προστασίες κέντρων νυχτερινής διασκέδασης, παρόλο που αποτελεί φαινόμενο το οποίο αποτυπώνεται στα δημοσιεύματα του τύπου και στα ΜΜΕ της εποχής για ξεκαθαρίσματα λογαριασμών του υποκόσμου και «νονούς της νύχτας»¹⁵⁸. Το εν λόγω φαινόμενο καταγράφει ύφεση στα χρόνια της οικονομικής κρίσης, εξαιτίας της μείωσης του τζίρου των κερδών των καταστημάτων νυχτερινής εστίασης¹⁵⁹, με αποτέλεσμα οι εγκληματικές οργανώσεις να αναπροσαρμοστούν σύμφωνα με τα δεδομένα της αγοράς και να στρέψουν το ενδιαφέρον τους σε άλλες

¹⁵⁶ Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια.....ό.π.*, σελ. 160

¹⁵⁷ Ελληνική Αστυνομία, «*Ετήσια έκθεση της ΕΛ.ΑΣ για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα, έτους 2017*», Αθήνα 2018, διαθέσιμο στο https://www.astynomia.gr/file/2013/05/2017-ekthesi_organomenou_egklimatos.pdf, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹⁵⁸ Στο ίδιο, σελ. 160-161

¹⁵⁹ Ε. Σταμούλη, «*Οργανωμένο έγκλημα...., ό.π.*», σελ. 234

δράσεις όπως οι εκβιάσεις άλλων καταστημάτων ή οι εκβιάσεις για εισπράξεις οφειλών¹⁶⁰.

Το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα, παρότι δεν καταγράφεται επίσημα στις ετήσιες εκθέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας, αναφέρεται στα δημοσιεύματα της εποχής και όπως φαίνεται μετά το 1985 και κυρίως μετά την οικονομική κρίση συνδέεται με το χώρο της νύχτας, τις εκβιάσεις, τη διακίνηση ναρκωτικών και μεταναστών, το λαθρεμπόριο ¹⁶¹ κ.α. ενώ διαρθρώνεται σε τρεις κυρίως κατηγορίες: **α.** σε οργανώσεις και δίκτυα που ασχολούνται με την καλλιέργεια, παραγωγή, επεξεργασία και διακίνηση κάνναβης. Η εν λόγω δραστηριότητα προσφέρει ευκαιρίες πλουτισμού και επανεπένδυσης των βρώμικων χρημάτων σε νόμιμες επιχειρήσεις, όπως η νυχτερινή διασκέδαση αλλά και σε άλλες παράνομες δραστηριότητες όπως το εμπόριο όπλων. Τα δίκτυα φαίνεται να έχουν μεταξύ τους σχέσεις συγγενικές/οικογενειακές, με χαλαρούς δεσμούς μεταξύ τους αλλά και σχέσεις πελατειακές και πολιτικές, **β.** σε καρτέλ που δραστηριοποιούνται στον αγροτικό χώρο με στόχο τον έλεγχο της τιμής των αγροτικών προϊόντων και τη δημιουργία μονοπωλίων, τα οποία εκμεταλλεύονται την αποδιοργάνωση της αγροτικής παραγωγής, την εξάλειψη του θεσμού των αγροτικών συνεταιρισμών αλλά και την κατάρρευση του συστήματος δανεισμού των αγροτών από την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας¹⁶², **γ.** σε οργανώσεις και δίκτυα που δρουν σε μεγάλα αστικά κέντρα κυρίως Αθήνα - Θεσσαλονίκη και δραστηριοποιούνται στη διακίνηση μεταναστών και ναρκωτικών, στην εμπορία ανθρώπων, στο λαθρεμπόριο καυσίμων, τσιγάρων, ποτών αλλά και στον έλεγχο καταστημάτων της νύχτας, σε προστασίες και εκβιάσεις, με καταμερισμό ρόλων αλλά και χώρων δραστηριοποίησης, όπου μεταξύ άλλων εμπλέκονται και υπάλληλοι του δημοσίου και κρατικοί λειτουργοί όπως αστυνομικοί. Επιπλέον, η δράση των παράνομων αυτών δικτύων, οργανώσεων φαίνεται να εμπλέκεται στην νόμιμη οικονομία, με νόμιμες επιχειρήσεις και εκπροσώπους του νόμου πέραν των αστυνομικών¹⁶³. Τέλος,

¹⁶⁰ Ο.π., σελ. 234-235

¹⁶¹ Σ. Βιδάλη, *Πέρα από τα όρια....*, σελ. 160-161

¹⁶² Στο ίδιο

¹⁶³ Ο.π., σελ. 162

υπάρχουν και δίκτυα που ασχολούνται με βίαια εγκλήματα όπως απαγωγές προσώπων και εκτέλεση συμβολαίων θανάτου αλλά και άλλες δραστηριότητες (κλοπές, ληστείες), οι οποίες είναι ευκαιριακές και δραστηριοποιούνται για μικρά χρονικά διαστήματα¹⁶⁴.

Κεφάλαιο 5^ο

Δικονομικά μέτρα σε βάρος υπόπτων και κατηγορουμένων

5.1 Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις

Η ραγδαία αύξηση της εγκληματικότητας, η δράση των οργανωμένων εγκληματικών οργανώσεων των τελευταίων δεκαετιών και η ανάγκη καταστολής και περιορισμού του φαινομένου, είχαν ως αποτέλεσμα την άμεση εξεύρεση λύσεων. Ειδικότερα, με τη Διεθνή Σύμβαση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για το οργανωμένο έγκλημα (Σύμβαση του Παλέρμο), εκτός από την τυποποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στο άρθρο 20 παρ. 1, προβλέφθηκαν οι «ειδικές ανακριτικές τεχνικές» για την καταπολέμηση του¹⁶⁵. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις διαφέρουν από τις γενικές ανακριτικές πράξεις, διέπονται από την αρχή της μυστικότητας, διενεργούνται μόνο σε συγκεκριμένα εγκλήματα και κατά την εφαρμογή τους πλήττουν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.

Κάθε κράτος μέλος ανάλογα με τις θεμελιώδεις αρχές, τις δυνατότητες και τις προϋποθέσεις του εσωτερικού του δικαίου, λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα, προκειμένου καταστεί δυνατή η διεξαγωγή ελεγχόμενων μεταφορών αλλά και η χρήση και εφαρμογή και άλλων ειδικών ανακριτικών τεχνικών, όπως η ηλεκτρονική επιτήρηση ή άλλες μορφές παρακολούθησης και μυστικές

¹⁶⁴ Στο ίδιο

¹⁶⁵ Χ. Παπαχαραλάμπους, «Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος. Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών τεχνικών», στο Δικαιώματα του Ανθρώπου, Έγκλημα, Αντεγκληματική Πολιτική, Τιμητικό Τόμο για την Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 1048

επιχειρήσεις από τις αρμόδιες αρχές, για την αποτελεσματική καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος.

Η χώρα μας, όπως δηλώνεται ρητά στη Εισηγητική έκθεση Ν.2928/2001 (άρθρο 6)¹⁶⁶ προκειμένου να ανταποκριθεί στη δέσμευση, εισήγαγε στο ποινικό δικονομικό της σύστημα μια σειρά ειδικών ανακριτικών τεχνικών για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, οι οποίες προβλέφθηκαν και τυποποιήθηκαν αρχικά στο άρθρο 253^A ΚΠΔ ενώ η εφαρμογή τους επιτρεπόταν μόνο στα εγκλήματα των παραγράφων 1 & 2 του άρθρου 187 Π.Κ.¹⁶⁷ δηλαδή στη συγκρότηση και ένταξη σε εγκληματική ομάδα. Αργότερα, με το Ν.4620/2019¹⁶⁸ και τις διάφορες τροποποιήσεις των νόμων¹⁶⁹ το άρθρο 253^A του ΚΠΔ αντικαταστάθηκε από το άρθρο 254 ΚΠΔ¹⁷⁰ με πιο σαφής προϋποθέσεις εφαρμογής των ειδικών ανακριτικών τεχνικών ενώ ο κατάλογος των εγκλημάτων διευρύνθηκε σε όλα τα κακούργηματα¹⁷¹.

Ειδικές ανακριτικές πράξεις είναι: η άρση του απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης (άρση τηλεφωνικού απορρήτου), οι ελεγχόμενες μεταφορές, η καταγραφή δραστηριότητας εκτός κατοικίας με συσκευές εικόνας ή ήχου ή με άλλα ειδικά μέσα, η συγκαλυμμένη έρευνα, η ανακριτή διείσδυση, η συσχέτιση ή συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η χρήση τους ενδείκνυται σε υποθέσεις εξιχνίασης οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας, όπου οι τυποποιημένες

¹⁶⁶ Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου με τίτλο: «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων» σε Μανωλεδάκη Ι., «Ασφάλεια και ελευθερία», Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002, σελ.62

¹⁶⁷ Θ. Σάμιος, «Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων», Ζητήματα συρροής του (νέου) αρ. 253 Α ΚΠΔ με τις διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων στις οποίες προβλέπεται η διεξαγωγή αντίστοιχων ανακριτικών πράξεων, Ποιν.Χρ. 2001, σελ. 1034-1044

¹⁶⁸ Ν.4620/2019, ΦΕΚ 96/Α/11-6-2019, «Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodikies-nomothesias/nomos-4620-2019-phek-96a-11-6-2019.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

¹⁶⁹ κατά σειρά οι τροποποιήσεις είναι Ν. 3251/2004, Ν. 4198/2013, Ν. 4267/2014, Ν. 4443/2016, Ν. 4620/2019 & Ν. 4637/2019

¹⁷⁰ Θ. Σάμιος, «Ανακριτικές πράξεις....», ό.π., σελ. 1034επ

¹⁷¹ Α. Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία, Η δομή της ποινικής δίκης, Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2019, σελ.219 - 220

ανακριτικοί μέθοδοι (μαρτυρικές καταθέσεις, σωματικές έρευνες κ.λ.π.)

θεωρούνται αναποτελεσματικές και δεν επαρκούν¹⁷².

Οι συγκεκριμένες ειδικές ανακριτικές πράξεις διαφοροποιούνται από τις γενικές, διότι διέπονται από την αρχή της μυστικότητας¹⁷³, λαμβάνουν χώρα υπό συγκεκριμένες δικονομικές προϋποθέσεις και εφαρμόζονται μόνο για συγκεκριμένα εγκλήματα, τα οποία προβλέπονται σε ειδικούς καταλόγους¹⁷⁴ ενώ χαρακτηρίζονται ως επαχθή δικονομικά μέτρα, αφού η χρήση τους πλήττει θεμελιώδη δικαιώματα¹⁷⁵. Επιπλέον, προκειμένου προστατεύουν τα δικαιώματα του υπόπτου/κατηγορουμένου οι ειδικές ανακριτικές πράξεις σε αντίθεση με τις γενικές, διέπονται από την αρχή της ρητής επιφύλαξης του νόμου, σύμφωνα με την οποία επιβάλλεται η νόμιμη διεξαγωγή του μέτρου, την αρχή της απαγόρευσης χρήσης των πληροφοριών για άλλο σκοπό πέραν αυτού για τον οποίο νόμιμα συλλέχθηκαν, την αρχή της χρονικής δέσμευσης, την αρχή της συνάφειας σκοπού και την αρχή της εσωτερικής δημοσιότητας απορρέουσα από το δικαίωμα ενημέρωσης του κατηγορουμένου¹⁷⁶.

Στην εισηγητική έκθεση του Ν.2928/2001 επισημαίνεται ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις δεν είναι καινοφανείς, καθόσον προϋπήρχαν στην ελληνική νομολογία, πλην όμως ήταν διάσπαρτες σε ειδικούς ποινικούς νόμους, κυρίως σε αδικήματα διαφθοράς και ναρκωτικών. Με την τυποποίησή τους σ' ένα άρθρο, πρόθεση του νομοθέτη ήταν να ενοποιηθούν, προκειμένου να γίνουν αποτελεσματικότερες και έτσι να συμβάλλουν στην καλύτερη αντιμετώπιση και εξάρθρωση του οργανωμένου εγκλήματος προς εναρμόνιση της Σύμβασης του

¹⁷² Π. Παπανδρέου, *Ο Οικονομικός Εισαγγελέας με τον Ν. 3943/2011 «Περί καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, Αρμοδιότητες -Προβληματισμοί»*, Ψηφιακή Νομική Βιβλιοθήκη, ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, 2012, σελ. 16-17

¹⁷³ Χ. Νάντος, *Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα*, ΠοινΧρ ΞΖ σελ. 491

¹⁷⁴ Α. Κωνσταντινίδης, Θ. Δαλακούρας Θ., *Εμβάθυνση στο Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 296

¹⁷⁵ Ν. Λίβος,, ό.π., αριθ. 215/2015 Βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών», Ποινικά Χρονικά, 2015, σελ. 319 -320

¹⁷⁶ Ν. Λίβος, *«Οργανωμένο Έγκλημα...»*, ό.π., σελ. 61

Παλέρμιο¹⁷⁷ αλλά και προκειμένου περιοριστούν αυθαιρεσίες της κρατικής εξουσίας κατά τη χρήση τους¹⁷⁸.

Οι ειδικές ανακριτικές τεχνικές, έχουν τόσο κατασταλτικό, όσο και προληπτικό χαρακτήρα, καθόσον με τη χρήση τους όχι μόνο αναμένεται η εξιχνίαση του εγκλήματος ή της εγκληματικής οργάνωσης, αλλά σε πολλές περιπτώσεις και η αποτροπή τους, διότι ο νομοθέτης προβλέπει την αστυνομική διείσδυση και την συγκαλυμμένη έρευνα και στο προπαρασκευαστικό στάδιο της πράξης¹⁷⁹. Στις περιπτώσεις των ειδικών ανακριτικών πράξεων οι ανακριτικοί υπάλληλοι ενώ έχουν αντιληφθεί την τέλεση αξιόποινης πράξης, δεν ενεργούν συλλήψεις, δηλαδή η ποινική δίωξη αδρανοποιείται για όσο χρονικό διάστημα απαιτείται, προκειμένου μ' αυτόν τον τρόπο να εξιχνιαστεί και να εξαρθρωθεί η εγκληματική οργάνωση.

5.2 Προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών τεχνικών/πράξεων

Ο ιδιαίτερα επαχθής χαρακτήρας των ειδικών ανακριτικών πράξεων καθιστά απαραίτητη την χάραξη των ορίων και την τήρηση εγγυήσεων και προϋποθέσεων, προκειμένου αυτές να διεξάγονται σε επιτρεπόμενα νόμιμα πλαίσια, να εξασφαλίζεται για τον ύποπτο ή κατηγορούμενο μια δίκαιη δίκη και επιπλέον να προστατεύονται τα ατομικά του δικαιώματα, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τις διεθνείς συμβάσεις. Οι προϋποθέσεις των ειδικών ανακριτικών πράξεων διακρίνονται σε γενικές και ειδικές. Γενικές είναι αυτές οι οποίες ισχύουν για όλες τις ειδικές ανακριτικές πράξεις και ειδικές είναι αυτές οι οποίες ισχύουν ξεχωριστά για κάθε ειδική ανακριτική πράξη.

Αρχικά, στο άρθρο 254 παρ. 1 του Κ.Π.Δ., αναφέρονται τα αδικήματα για τα οποία επιτρέπεται η χρήση ειδικών ανακριτικών πράξεων και στην παρ. 2 του

¹⁷⁷ άρθρο 20§1 Σύμβασης του Παλέρμιο

¹⁷⁸ Θ. Σάμιος, «Ανακριτικές πράξεις.....», ό.π., σελ. 1035

¹⁷⁹ Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του αρ. 6 του Ν. 2928/2001*, Ποινικά Χρονικά, 2001, σελ. 1023

ίδιου άρθρου αναφέρονται οι προϋποθέσεις για την τήρηση εγγυήσεων. Οι προϋποθέσεις βάση των οποίων επιτρέπεται η χρήση των ειδικών ανακριτικών πράξεων είναι: α) να υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις τέλεσης αξιόποινης πράξης της παρ. 1 του άρθρου 254 Κ.Π.Δ. δηλαδή στα πλαίσια εγκληματικής οργάνωσης, β) η εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση τρομοκρατικών πράξεων των άρθρων 187Α ΠΚ ή των λοιπών πράξεων που αναφέρονται στην παρ. 1 του 254 Κ.Π.Δ. να είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερα δυσχερής με άλλον τρόπο¹⁸⁰. Επιπλέον προϋπόθεση αποτελεί η έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, ύστερα από πρόταση του εισαγγελέα. Εξαιρέση αποτελούν περιπτώσεις «εξαιρετικά επείγουσες», στις οποίες διενεργούνται οι ειδικές ανακριτικές πράξεις από τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή και στη συνέχεια εντός τριών ημερών εισάγεται το ζήτημα στο αρμόδιο συμβούλιο, διαφορετικά μετά το πέρας της προθεσμίας, παύει αυτοδίκαια η ισχύς της διάταξης. Η «εξαιρετικά επείγουσα» περίπτωση κρίνεται κάθε φορά διαφορετικά από τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή, ανάλογα την κρίση του και με βάση τα πραγματικά περιστατικά της κάθε περίπτωσης. Η χρονική διάρκεια του βουλεύματος ορίζεται ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό, το μέγεθος, το βαθμό της εγκληματικής οργάνωσης/δικτύου κ.α.

Δεν αρκεί λοιπόν μια καταγγελία ή οι υπόνοιες τέλεσης μιας πράξης για τη διεξαγωγή μιας ειδικής ανακριτικής πράξης. Αυτό σημαίνει ότι πριν τη χρήση των ειδικών ανακριτικών πράξεων απαιτείται έρευνα, προκειμένου διακριβωθούν οι «σοβαρές ενδείξεις» τέλεσης εγκλήματος, οι οποίες θα πρέπει να στρέφονται κατά του προσώπου εκείνου, σε βάρος του οποίου διενεργείται η ειδική ανακριτική πράξη και επιπλέον να διαπιστωθεί η αναγκαιότητα διενέργειας τους ώστε να προστατευτεί το ατομικό συμφέρον έναντι του κοινωνικού.

Ο νομοθέτης γνωρίζοντας τη φύση των ειδικών ανακριτικών πράξεων και το πώς αυτές παρεμβαίνουν σε θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, προκειμένου να τηρήσει την αρχή της αναλογικότητας, σεβόμενος την προσβολή του ατομικού

¹⁸⁰ Άρθρο 254 ΚΠΔ

συμφέροντος, για την ενοχή του κατηγορουμένου, όρισε ως βασική προϋπόθεση διενέργειας αυτών τις «σοβαρές ενδείξεις» τουλάχιστον για μία πράξη, που αποτελούν το μέγιστο ποσοτικό κριτήριο πιθανολόγησης και όχι τις «απλές ενδείξεις» ή «επαρκείς ενδείξεις»¹⁸¹ ενώ στα κοινά εγκλήματα οι ενδείξεις για την παραπομπή του κατηγορουμένου μπορεί να είναι επαρκείς ή αποχρώσεις.

Ως δεύτερη προϋπόθεση για να είναι νόμιμες οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, ο νομοθέτης όρισε η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων ή των λοιπών πράξεων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 254 Κ.Π.Δ. να είναι «διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής». Η συγκεκριμένη προϋπόθεση θα πρέπει σωρευτικά να συντρέχει με την πρώτη. Αυτό σημαίνει ότι κάθε άλλη ανακριτική πράξη, όπως η εξέταση μαρτύρων, η διεξαγωγή έρευνας ή αυτοψίας, η εξέταση κατηγορουμένων κρίνεται αναποτελεσματική.

Αντιλαμβάνεται λοιπόν κανείς ότι παράλληλα με τη δίωξη και εξιχνίαση της οργανωμένης εγκληματικότητας, πρόθεση του νομοθέτη είναι να πληρούνται συγκεκριμένες προδιαγραφές για την εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων και όχι γενικές, στα πλαίσια της αρχής δίκαιης δίκης (άρθρο 6 ΕΣΔΑ)¹⁸² αλλά και της αρχής της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 Συντάγματος), της αναγκαιότητας, της επικουρικότητας και της χρήσης του πιο πρόσφορου μέτρου και με τη μικρότερη δυνατή προσβολή, οι οποίες να διατάσσονται μόνο εφόσον αυτό είναι το μοναδικό πρόσφορο και αναγκαίο μέσο για τον επιδιωκόμενο σκοπό δηλαδή τη εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης¹⁸³.

Όσον αφορά την συγκαλυμμένη έρευνα και την ανακριτική διείσδυση στο άρθρο 254 Κ.Π.Δ. παρ. 1 εδ. α, β, αναφέρεται ότι για την διενέργεια τους, ο δράστης θα πρέπει να έχει προαποφασίσει την πράξη του. Έτσι ο νομοθέτης, θέτει όρια στην εφαρμογή τους και ουσιαστικά απαγορεύει την πίεση ή την παγίδευση του

¹⁸¹ Θ. Δαλακούρας, *Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι. Θεωρητικά πρότερα και νομολογικά ύστερα*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1998

¹⁸² Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., *Η πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ για την αστυνομική διείσδυση και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη*, Ποιν.Δικ. 2011, σελ. 63

¹⁸³ Θ. Δαλακούρας, «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις....», ό.π., σελ. 1025

προσώπου που ερευνάται. Επιπλέον, ο δράστης πρέπει να έχει πλήρη πρωτοβουλία και ελευθερία των κινήσεων του και να θέλει να διαπράξει την παράνομη πράξη, χωρίς να του ασκείται ουδεμία πίεση ενώ ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του ανακριτικού υπαλλήλου και υπό την εποπτεία του εισαγγελέα¹⁸⁴, απλά να παρακολουθεί, χωρίς ενεργητικό ρόλο, συντάσσοντας παράλληλα σχετική πλήρη έκθεση (άρθρα 148 έως 153 Κ.Π.Δ.) για τις ενέργειες του ενώ οτιδήποτε δεν αναφέρεται στην έκθεση, δεν λαμβάνεται υπόψη στην ακροαματική διαδικασία¹⁸⁵. Στόχος είναι μ' αυτόν τον τρόπο να μειώνονται οι αυθαιρεσίες αστυνομικών υπαλλήλων¹⁸⁶ και επιπλέον να εξασφαλίζεται η νομιμότητα και το δικαίωμα του υπόπτου ή του κατηγορουμένου σε μια δίκαιη δίκη.

Επιπλέον, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 254 Π.Κ. για τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, καθώς και για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, αποφαινεται το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά μετά από σχετική πρόταση του εισαγγελέα. Το βούλευμα έχει εξαιρετική σημασία για την παροχή εγγυήσεων και την αποτροπή αυθαιρεσιών κατά τη λήψη της απόφασης διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων. Στην αιτιολογία του βουλεύματος¹⁸⁷ γίνεται ειδική μνεία: α) της αξιόποινης πράξης, β) των σοβαρών ενδείξεων ενοχής σε βάρος του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η συγκεκριμένη ειδική ανακριτική πράξη, γ) του σκοπού της ειδικής ανακριτικής πράξης, δ) της ιδιαίτερης δυσκολίας ή της αδυναμίας διακρίβωσης του εγκλήματος με άλλον τρόπο και ε) της απολύτως αναγκαίας

¹⁸⁴ Αχιλλέας Δασκαλάκης, «Οι έννομες συνέπειες της δράσης του *agent provocateur* στον κατηγορούμενο», Ποινική Δικαιοσύνη, 10/2017, σελ. 916, όπου αναφέρει ότι αν διενεργείται συγκαλυμμένη επιχείρηση υπό την επίβλεψη του διοικητή της υπηρεσίας του οργάνου και όχι από δικαστικό λειτουργό, υπάρχει παραβίαση του αρθ. 6 παρ. 1 του ΕΔΔΑ

¹⁸⁵ Α. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία, Η δομή.....*, ό.π., σελ.219

¹⁸⁶ Στο ίδιο

¹⁸⁷ Οι δικαστικές αποφάσεις και τα βουλεύματα, πρέπει να αιτιολογούνται ειδικά και εμπειριστατωμένα σύμφωνα την παρ. 3 του αρθ. 93 Συντάγματος και σύμφωνα με το άρθρο 139 Κ.Π.Δ.

χρονικής διάρκειας εφαρμογής της συγκεκριμένης ειδικής ανακριτικής πράξης¹⁸⁸.

Ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής εντός 3 ημερών είναι υποχρεωμένοι να εισαγάγουν το ζήτημα στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, διαφορετικά η ισχύς της σχετικής διάταξης αίρεται αυτοδικαίως. Το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο ελέγχει την συνδρομή των εξαιρετικά επειγουσών περιστάσεων ενώ στην περίπτωση που δεν εκδοθεί βούλευμα σε χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις πέντε (5) ημέρες, τότε τα τυχόν ευρήματα δεν μπορούν να αξιοποιηθούν¹⁸⁹.

Σύμφωνα με την παρ. 5 του ίδιου άρθρου (254 ΚΠΔ), κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτάται κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων, αξιοποιείται στο πλαίσιο της ποινικής δίκης, υπό τον όρο ότι αφορά πράξη για την οποία επιτρέπεται η διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων. Σε αντίθετη περίπτωση, επιτρέπεται το ανευρεθέν στοιχείο ή η αποκτηθείσα γνώση να χρησιμοποιηθούν και σε άλλη ποινική δίκη για τη βεβαίωση εγκλήματος της παραγράφου 1, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, μόνο αν το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ξεχωριστά γι' αυτό, με την έκδοση ξεχωριστού βουλεύματος. Όλα τα υπόλοιπα στοιχεία που αποκτήθηκαν μέσω της χρήσης ειδικών ανακριτικών πράξεων και τα οποία δεν μνημονεύονται σε σχετικό βούλευμα, για λόγους δικαιοσύνης της διαδικασίας απαγορεύεται να χρησιμοποιηθούν ως άμεση ή έμμεση απόδειξη στην ίδια ή σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία¹⁹⁰.

Τέλος, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 254 Κ.Π.Δ. και την αρχή της σκοπιμότητας, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις της ελεγχόμενης μεταφοράς, της άρσης απορρήτου και της καταγραφής δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή άλλα τεχνικά μέσα, ύστερα από την έκδοση ειδικού αιτιολογημένου βουλεύματος του αρμόδιου δικαστικού

¹⁸⁸ Άρθρο 254 παρ. 3 Κ.Π.Δ.

¹⁸⁹ Στο ίδιο

¹⁹⁰ Άρθρο 254 παρ. 5 Κ.Π.Δ.

συμβουλίου μπορούν να υποβληθούν και κατά τρίτου προσώπου αμέτοχου στο έγκλημα, προκειμένου να αποκαλυφθούν τα στοιχεία ταυτότητας του κατηγορουμένου ή ο τόπος κατοικίας/διαμονής του και εφόσον είναι τεχνικά αδύνατη η εξακρίβωση αυτών των στοιχείων με άλλον τρόπο. Αμέσως μετά την επίτευξη του ανακριτικού σκοπού, το συλλεχθέν αποδεικτικό υλικό που αφορά το τρίτο πρόσωπο καταστρέφεται ενώ επιτρέπεται η αξιοποίησή του μόνο στις περιπτώσεις εκείνες όπου μέσω αυτού του υλικού αποδεικνύεται εκ μέρους του τρίτου προσώπου, η τέλεση κακουργήματος που αφορά τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την προσωπική/γενετήσια ελευθερία, το πολίτευμα ή την ακεραιότητα της χώρας¹⁹¹.

Βλέπουμε δηλαδή ότι πρόθεση του Έλληνα νομοθέτη με την εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων είναι εξάρθρωση των εγκληματικών οργανώσεων αλλά και η προστασία των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου και των λοιπών προσώπων κατά των οποίων αυτές στρέφονται, ώστε να εξασφαλίζεται γι' αυτούς μία δίκαιη δίκη στα πλαίσια των αρχών της αναλογικότητας και επικουρικότητας¹⁹². Έτσι προστατεύεται το κοινωνικό σύνολο από τη δράση του οργανωμένου εγκλήματος παράλληλα όμως προστατεύονται και τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των προσώπων κατά των οποίων στρέφονται οι ειδικές ανακριτικές πράξεις¹⁹³.

5.3 Αξιοποίηση στοιχείων που αποκτήθηκαν από ειδικές ανακριτικές πράξεις

Όλα τα στοιχεία που αποκτήθηκαν νόμιμα μέσω ειδικών ανακριτικών πράξεων και αφορούν την πράξη για την οποία εκδόθηκε το σχετικό βούλευμα,

¹⁹¹ Άρθρο 254 παρ. 4 Κ.Π.Δ.

¹⁹² Α. Παπαδαμάκης, *Ανακριτική διείδυση και άρση του απορρήτου ως ανακριτικές πράξεις κατά του οργανωμένου εγκλήματος*, Τιμητικός Τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, том 2, Γ. ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ – ΔΙΚΑΙΟ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΠΟΙΝΩΝ, 2007, σελ.960

¹⁹³ Γ. Χλούπης, «Η Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κατά την αντιμετώπιση του υπερεθνικού εγκλήματος», στο Γασπαρινάτου, Μ. (επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Τόμος Α', Σάκκουλας, Αθήνα 2016, σελ. 1236-1237

αξιοποιούνται κανονικά στο πλαίσιο της ποινικής δίκης. Εφόσον όμως από τα αποκτηθέντα στοιχεία, προκύψουν «τυχαία ευρήματα» που στοιχειοθετούν νέες εγκληματικές πράξεις, πέραν της συγκεκριμένης υπόθεσης, ακόμη και συρρέουσες, τότε για να μπορέσουν αυτά να αξιοποιηθούν και να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικό υλικό σε ξεχωριστή ποινική δίκη, θα πρέπει το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο να εκδώσει νέο βούλευμα, στο οποίο θα περιγράφεται σαφώς η νέα διερευνώμενη εγκληματική πράξη¹⁹⁴.

5.4 Τα χαρακτηριστικά των ειδικών ανακριτικών πράξεων

α. Είναι ειδικές

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις είναι ειδικές, χαρακτηριστικό το οποίο τις διακρίνει από τις υπόλοιπες γενικές ανακριτικές πράξεις, δηλαδή το πεδίο εφαρμογής τους είναι συγκεκριμένο/περιορισμένο, αφού αφορούν μόνο συγκεκριμένα εγκλήματα, τα οποία προσδιορίζονται στο άρθρο 254 παρ. 1 του Κ.Π.Δ.. Επιπλέον, με τη χρήση τους περιορίζονται συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα, γι' αυτό για την εφαρμογή τους απαιτείται ειδική πρόβλεψη από το νόμο δηλαδή η έκδοση σχετικού βουλεύματος.

β. Είναι μυστικές

Ένα άλλο τους χαρακτηριστικό είναι η απόλυτη μυστικότητα κατά τη διεξαγωγή τους. Δηλαδή όταν διενεργούνται ουδεμία γνώση παρέχεται για τη διενέργειά τους, κάτι το οποίο ξεφεύγει από τις θεμελιώδεις αρχές που ισχύουν κατά την προδικασία της κοινής ποινικής διαδικασίας και ειδικότερα από τις αρχές της έγγραφης διαδικασίας και της εσωτερικής δημοσιότητας¹⁹⁵. Αποτέλεσμα αυτής της μυστικότητας, είναι ότι σε πολλές περιπτώσεις το θιγόμενο πρόσωπο να μην μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του αποτελεσματικά. Μάλιστα, σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί το θιγόμενο πρόσωπο, κυρίως όταν πρόκειται για τρίτο πρόσωπο, δηλαδή για πρόσωπο το οποίο δεν σχετίζεται άμεσα με τις

¹⁹⁴ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτήρησης στο κράτος ασφάλειας και δίκαιη ποινική δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010, σελ. 48 επ.

¹⁹⁵ Θ. Δαλακούρας, «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις.....», ό.π.

ερευνώμενες παράνομες πράξεις/δραστηριότητες, να μην μάθει ποτέ για το αποδεικτικό υλικό που έχει συλλεχθεί σε βάρος του, καθώς και για την αιτία συλλογής του, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ελέγξει εάν το συγκεκριμένο αποδεικτικό υλικό είναι νόμιμο ή όχι¹⁹⁶. Γι' αυτό το λόγο η έκδοση βουλεύματος αποτελεί εγγύηση, αφού σ' αυτό αναγράφονται αναλυτικά οι λόγοι διεξαγωγής των ειδικών ανακριτικών πράξεων ενώ απαγορεύεται η χρήση των συλλεχθέντων στοιχείων για διαφορετικό σκοπό από αυτόν για τον οποίο εκδόθηκε το βούλευμα. Επιπλέον, όλα τα στοιχεία που συλλέγονται κατά την έρευνα καταγράφονται σε εκθέσεις, ώστε να υπάρχουν ως υλικό στην ακροαματική διαδικασία, αλλά και προκειμένου ο ύποπτος ή κατηγορούμενος πριν την απολογία του να μπορεί να πάρει αντίγραφα αυτών¹⁹⁷.

γ. Είναι επαχθείς

Τέλος, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις είναι ιδιαίτερα επαχθείς, αφού κάθε διενέργεια τους αποτελεί ταυτόχρονα και μία επέμβαση σε βασικά συνταγματικά δικαιώματα και ελευθερίες των πολιτών.

Με τη χρήση των ειδικών ανακριτικών πράξεων τα ερευνώμενα πρόσωπα, χάνουν την ιδιωτικότητα τους, αφού συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα, όπως το απόρρητο των επικοινωνιών, η προστασία της ιδιωτικής ζωής και το άσυλο της κατοικίας παραβιάζονται, σε περιπτώσεις σοβαρών εγκληματικών πράξεων, επικίνδυνων για το κοινωνικό σύνολο.

5.5 Η αποτελεσματικότητα/συνταγματικότητα των ειδικών ανακριτικών πράξεων

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις καίτοι χαρακτηρίζονται επαχθές δικονομικό μέτρο, είναι ανεκτές σε συνταγματικό επίπεδο όταν επρόκειτο να εξιχνιαστούν υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος, οι οποίες είναι σύνθετες και πολύπλοκες, με μεγάλο δίκτυο διασυνδέσεων, εκεί όπου οι γενικές ανακριτικές πράξεις δεν επαρκούν και εκεί όπου δεν υπάρχει άλλος πρόσφορος τρόπος για την εξιχνίαση

¹⁹⁶ Α. Σάμιος, *Ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων.....*, ό.π., σελ. 1034

¹⁹⁷ Ν. Λίβο, *«Οργανωμένο έγκλημα.....»*, ό.π., σελ. 58επ

τους. Άλλωστε όπως αναφέρεται και στην αιτιολογική έκθεση του Ν.2928/2001 οι ειδικές ανακριτικές πράξεις κρίνονται ιδιαίτερα αποτελεσματικές στην εξάρθρωση υποθέσεων οργανωμένου εγκλήματος¹⁹⁸.

Επίσης, διενεργούνται μόνο όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις και μόνο όταν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης είναι με άλλο τρόπο αδύνατη ή ουσιαδώς δυσχερής, κατόπιν ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος. Όσον αφορά την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων των ατόμων που θίγονται, ο νομοθέτης θέτει τις κατάλληλες εγγυήσεις, ώστε αυτά να μην προσβάλλονται, ούτε να περιορίζονται με τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων. Ειδικότερα, ο νομοθέτης στο άρθρο 9 παρ. 1 εδαφ. β του Συντάγματος προβλέπει την ελευθερία και το απόρρητο της επικοινωνίας και στο άρθρο 19 παρ. 1 του Συντάγματος προβλέπει το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας πέραν των λόγων της εθνικής ασφάλειας ή της διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων, όπως είναι το οργανωμένο έγκλημα. Συνεπώς, συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα, όπως το απόρρητο των επικοινωνιών, η προστασία της ιδιωτικής ζωής και το άσυλο της κατοικίας δεν θεωρούνται απαραβίαστα, ούτε αποτελούν συγκάλυψη, σε περιπτώσεις σοβαρών εγκληματικών πράξεων, επικίνδυνων για το κοινωνικό σύνολο, όπως είναι το οργανωμένο έγκλημα ή άλλες οργανωμένες εγκληματικές δραστηριότητες.

Η ανακριτική διείσδυση, αποτελεί χρήσιμο εργαλείο στην πρόληψη και καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος αλλά και άλλων σοβαρών εγκλημάτων που περιγράφονται στα άρθρα 187 και 187^A ΠΚ¹⁹⁹. Η ανακριτική διείσδυση, δίνει την δυνατότητα στον ανακριτικό υπάλληλο ή σε ιδιώτη που ενεργεί υπό τις οδηγίες του ανακριτικού υπαλλήλου, να αναλάβει διεκπεραιωτικά καθήκοντα σε μια εγκληματική ομάδα, προκειμένου να συγκεντρώσει γνώση και στοιχεία για την δράση του εγκληματικού δικτύου, τα οποία στη συνέχεια θα αξιοποιηθούν στην ποινική δίκη²⁰⁰. Ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης, προκειμένου να εκπληρώσει τον στόχο του και να μην αποκαλυφθεί, αλλοιώνει/παραποιεί τα

¹⁹⁸ Αιτιολογική Έκθεση Ν.2928/2001, Ποιν. Χρον. ΝΑ', σελ. 1007 και επομ.

¹⁹⁹ Ε. Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές....», ό.π., σελ. 213

²⁰⁰ Χ. Παπαχαράλαμπος, «Η εξιχνίαση», ό.π. σελ. 1050

στοιχεία ταυτότητάς του ή εφοδιάζεται με τα κατάλληλα στοιχεία ώστε να διεισδύσει σε μια οργάνωση, με στόχο την εξιχνίασή της²⁰¹. Κατά την διάρκεια της δράσης του, επιδιώκει τη δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης με τα μέλη της εγκληματικής ομάδας, με στόχο τη γνώση στοιχείων για την αποδόμηση του δικτύου, την ανάδειξη της ιεραρχικής σχέσης μεταξύ των μελών, τους ρόλους, τα καθήκοντα, τον τρόπο δράσης τους και το βαθμό συμμετοχής του κάθε μέλους στην διάπραξη εγκλήματος. Η ανακριτική διείσδυση λοιπόν είναι δηλαδή μια τεχνική που επιχειρεί να αποκαλύψει ένα εγκληματικό δίκτυο σε εύλογο χρονικό διάστημα, και όχι μόνο τις συνθήκες τέλεσης μιας συγκεκριμένης εγκληματικής πράξης, ενώ η δράση του μυστικού οργάνου αρκείται στην διακρίβωση εγκλημάτων, τα οποία έχουν προαποφασιστεί²⁰².

Η ανακριτική διείσδυση εξαιτίας της ασάφειας που τη χαρακτηρίζει όσον αφορά τον προσδιορισμό των πράξεων του ανακριτικού υπαλλήλου ή του έμπιστου προσώπου (ιδιώτη) μπορεί σε πολλές περιπτώσεις να οδηγήσει σε αυθαιρεσίες. Γ' αυτό ο νομοθέτης στο άρθρο 6 του Ν.2928/2001 αναφέρει μόνο για τις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει²⁰³.

Η συγκαλυμμένη έρευνα έχει μικρές διαφορές στην λειτουργία της σε σχέση με την ανακριτική διείσδυση. Η συγκαλυμμένη έρευνα θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί μια προπαρασκευαστική ανακριτική ενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης, αφού ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης (έμπιστο πρόσωπο) του ανακριτικού υπαλλήλου που συνεργάζεται με τις ανακριτικές αρχές, προσφέρεται να διευκολύνει την διάπραξη εγκλήματος της παρ. 1, την οποία ο δράστης του εν λόγω εγκλήματος έχει προαποφασίσει, τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και την ανακάλυψη του δράστη ή των δραστών τη στιγμή διάπραξης της αξιόποινης πράξης, σε αντίθεση με την ανακριτική διείσδυση, που αναλαμβάνει διεκπεραιωτικά καθήκοντα²⁰⁴. Στη συγκαλυμμένη έρευνα ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης, εντάσσονται στην εγκληματική οργάνωση,

²⁰¹ Θ. Σάμιος, «Ανακριτικές πράξεις.....ό.π., σελ. 1039-1040

²⁰² Στο ίδιο

²⁰³ Ν.2928/2001 – ΦΕΚ 141/Α/27-06-2001, «Τροποποίηση διατάξεων....., ό.π.

²⁰⁴ Α. Παπαδαμάκης, Ανακριτική διείσδυση....., ό.π., σελ. 218

υιοθετώντας κανόνες και πρακτικές της οργάνωσης, προκειμένου έτσι να αποκομίσουν χρήσιμες για την οργάνωση πληροφορίες. Δηλαδή η συγκαλυμμένη έρευνα πέρα από ειδική ανακριτική πράξη, αποτελεί και μυστική έρευνα, αφού το θιγόμενο πρόσωπο μπορεί ποτέ να μην πληροφορηθεί την έρευνα και το συλλεχθέν αποδεικτικό υλικό. Επιπλέον, στη συγκαλυμμένη έρευνα, ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης, δεν αλλάζουν τα στοιχεία τους και ο χρόνος διεξαγωγής της περιορίζεται στο χρόνο εξιχνίασης μιας εγκληματικής πράξης, σε αντίθεση με την ανακριτική διείδυση που η έρευνα είναι μακροπρόθεσμη²⁰⁵ ενώ δεν μπορεί να είναι χρονικά μεγαλύτερη των τριών μηνών²⁰⁶. Στη συγκαλυμμένη έρευνα ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης έχουν αυστηρά παθητικό ρόλο, χωρίς να προάγουν το έγκλημα ή τα αποτελέσματά του, χωρίς δηλαδή να προκαλούν στο δράστη την απόφαση της αξιόποινης πράξης²⁰⁷. Σε διαφορετική περίπτωση ο ενεργητικός ρόλος του ανακριτικού υπαλλήλου ή ιδιώτη, αποτελεί υπέρβαση των ορίων της συγκαλυμμένης έρευνας και είναι αξιόποινη²⁰⁸. Στόχος της συγκαλυμμένης έρευνας είναι η κατάληψη του δράστη κατά την τέλεση της πράξης ενώ της ανακριτικής διείδυσης η εξιχνίαση, η αποκάλυψη και η δράση της εγκληματικής οργάνωσης²⁰⁹. Η ανακριτική διείδυση στοχεύει στην εξιχνίαση ολόκληρης της οργάνωσης/δικτύου ενώ η συγκαλυμμένη έρευνα χρησιμοποιείται για την αποκάλυψη της τέλεσης ενός συγκεκριμένου εγκλήματος.

Η άρση απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών, αποτελεί ειδική ανακριτική πράξη σύμφωνα με το άρθρο 254 παρ. 1 περ. δ' ΚΠΔ, πλην όμως υπήρχε στο ποινικοδικονομικό μας σύστημα από

²⁰⁵ Ο.π., σελ. 947-948

²⁰⁶ Μ. Μαργαρίτης – Α. Μαργαρίτη, *Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία - Νομολογία*, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2020, σελ. 661

²⁰⁷ Αν. Παπανικολάου, *Ανακριτική διείδυση και αστυνομική παγίδευση. Μια προσέγγιση του ζητήματος ιδίως σε αξιόποινες πράξεις του νόμου περί ναρκωτικών*, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2013, σελ. 259

²⁰⁸ Ν. Παρασκευοπούλος – Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά*, 3^η εκδ., Σάκκουλας, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2013, σελ. 216-217

²⁰⁹ Εισηγητική Έκθεση Ν.4254/2014 «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/m-oikplai-eis.pdf>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

το 1994 με την κύρωση του Ν. 2225/1994²¹⁰ «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις», ενώ ρυθμίζει το πλαίσιο νόμιμης εφαρμογής της, με σκοπό την διακρίβωση εγκλημάτων που εμπεριέχονται στην παρ. 1 του άρθρου 4, του ως άνω νόμου και του άρθρου 254 Κ.Π.Δ. Διακρίβωση είναι η εξακρίβωση του τρόπου διάπραξης ενός εγκλήματος και των στοιχείων του δράστη, προκειμένου στη συνέχεια αυτός να οδηγηθεί στην δικαιοσύνη²¹¹. Στα πλαίσια της συγκεκριμένης ανακριτικής τεχνικής, οι ανακριτικοί υπάλληλοι μπορούν να ενεργούν συνακροάσεις τηλεφωνικών συνδιαλέξεων προσώπων, τις οποίες στη συνέχεια αποτυπώνουν σε έκθεση²¹², να λαμβάνουν δεδομένα κινητής τηλεφωνίας, όπως στοιχεία καλούντος – καλούμενου, διάρκεια κλήσης, θέση κίνησης κ.α.²¹³, συλλέγοντας έτσι πλήθος πληροφοριών προκειμένου να εξιχνιάσουν το ερευνώμενο έγκλημα, το οποίο θα πρέπει να τυποποιείται σε κατάλογο συγκεκριμένων αδικημάτων του άρθρου 4 του Ν.2225/1994, αργότερα στον κατάλογο του άρθρου 254 ΚΠΔ και σήμερα να αποτελεί κακούργημα. Το Δικαστικό Συμβούλιο είναι αρμόδιο να αποφανθεί για την άρση απορρήτου κατόπιν αίτησης του αρμόδιου Εισαγγελέα, φυσικά με τις απαιτούμενες εγγυήσεις, νομιμοποιώντας μ' αυτόν τον τρόπο την επέμβαση σε ανθρώπινα δικαιώματα και συνταγματικά κατοχυρωμένες ελευθερίες. Στη διάταξη του Εισαγγελέα αλλά και στο βούλευμα του Δικαστικού Συμβουλίου πρέπει να αναγράφονται αναλυτικά τα στοιχεία του προσώπου ή των προσώπων στα οποία επιβάλλεται η άρση απορρήτου, τα μέσα στα οποία επιβάλλεται, ο σκοπός και η αιτιολογία επιβολής και κυρίως η χρονική διάρκεια λήψης του συγκεκριμένου μέτρου, η οποία σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη του έτους. Επίσης, σημαντική είναι η σωστή κατά το νόμο εφαρμογή της διαδικασίας και των όρων άρσης, διότι πολλές φορές μεταξύ άλλων, συλλέγονται και πληροφορίες για άτομα πέραν του υπόπτου και για παράνομες

²¹⁰ Ν.2225/1994 – ΦΕΚ 121/Α/20-7-1994 (Κωδικοποιημένος) «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-2928-2001.html>, ανακτήθηκε την 05/05/2024

²¹¹ Α. Διονυσιοπούλου, Άρση απορρήτου τηλεφωνικής επικοινωνίας στον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας – Η σχέση των άρθρων 254-255 ΚΠΔ και του Ν.2225/1994, Ποινικά Χρονικά 2022, σελ. 93, 151

²¹² Ν. Λίβος, «Οργανωμένο έγκλημα.....», ό.π. σελ. 65

²¹³ Π.Δ. 47/2005 - ΦΕΚ Α'64/10-3-2005 «Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του»

πράξεις τρίτων προσώπων. Άλλωστε το απόρρητο των επικοινωνιών προστατεύεται με το άρθρο 19 του Συντάγματος²¹⁴, σύμφωνα με το οποίο η παραβίαση του επιτρέπεται μόνο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων, όπως το οργανωμένο έγκλημα και επιπλέον η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών, δεν γίνονται αποδεκτά σε καμία ποινική διαδικασία (άρθρο 177§2 ΚΠΔ)²¹⁵. Σήμερα η άρση απορρήτου αν και αποτελεί την πλέον συχνά εφαρμοζόμενη ειδική ανακριτική τεχνική δεν είναι πάντα αποτελεσματική, διότι οι δράστες στις παράνομες οργανωμένες εγκληματικές δραστηριότητες τους, προκειμένου αποφύγουν τον εντοπισμό και τη σύλληψη τους, αποφεύγουν τη χρήση κινητών τηλεφώνων.

Η τεχνική καταγραφή δραστηριότητας εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου και εικόνας, χρησιμοποιείται για την παρακολούθηση ατόμων με τεχνικά μέσα και όχι φυσικά, σύμφωνα με το Π.Δ. 141/1991 και το άρθρο 6§4 του Ν.2713/1999 «Υπηρεσία εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής αστυνομίας και άλλες διατάξεις». Η συγκεκριμένη ειδική ανακριτική πράξη θεωρείται αποτελεσματική στη διαλεύκανση υποθέσεων οργανωμένου εγκλήματος πλην όμως είναι ασαφής και εγείρει ζητήματα ιδιωτικότητας, αφού δεν διευκρινίζει τι αφορά η καταγραφή, ούτε ποιες ακριβώς πράξεις καταγράφονται. Τα αποδεικτικά στοιχεία που θα προκύψουν από την καταγραφή, μπορούν και αξιοποιούνται νόμιμα στο ποινικό δικαστήριο ενώ αποτελούν βασικό στοιχείο ενοχής του δράστη/κατηγορουμένου, χωρίς οποιαδήποτε αμφισβήτηση²¹⁶ αρκεί η δράση των διωκτικών αρχών να μην προσκρούει στην ιδιωτική ζωή των πολιτών²¹⁷. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να διευκρινίζεται η κατοικία των προσώπων που ερευνώνται, ώστε η καταγραφή τους να πραγματοποιείται μόνο εκτός αυτής²¹⁸.

²¹⁴ Βουλή των Ελλήνων, άρθρο 19 Συντάγματος, διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr/vouli-ton-ellinon/to-politevma/syntagma/article-19/>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

²¹⁵ Λ. Μαργαρίτης, *Κώδικας Ποινικής δικονομίας*, 17^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2022, σελ. 109

²¹⁶ Χ. Παπαχαράλαμπος, «Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος.....», ό.π., σελ. 1050

²¹⁷ Ε. Διαμαντής, *Αστυνομική Δράση και Προστασία του Πολίτη. Θεωρητική και Νομολογιακή προσέγγιση*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2021, σελ. 335

²¹⁸ Χ. Σεβαστίδης, «Κώδικας ποινικής Δικονομίας, ερμηνεία κατ' άρθρο», Τόμος ΙΙΙ, Σάκκουλας, Αθήνα 2015, σελ. 3022

Σε κάθε άλλη περίπτωση παραβιάζεται το άρθρο 9 του Συντάγματος «Άσυλο της κατοικίας», σύμφωνα με το οποίο η κατοικία του καθενός θεωρείται άσυλο και η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή των ατόμων θεωρείται απαραβίαστη. Όπως και στην άρση απορρήτου έτσι και στην τεχνική καταγραφή δραστηριότητας εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου και εικόνας, σε πολλές περιπτώσεις εκτός του υπόπτου ατόμου καταγράφονται δραστηριότητες τρίτων προσώπων που έρχονται σε επαφή μαζί του, χωρίς όμως να συνδέονται με το διερευνώμενο αδίκημα ενώ σε πολλές περιπτώσεις η απεμπλοκή τους δεν είναι εφικτή, διότι έτσι θα παρεμποδίζονταν η πραγματοποίηση της παρακολούθησης²¹⁹.

Η ελεγχόμενη μεταφορά, ως μέτρο χρησιμοποιείται κυρίως στην καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών. Ειδικό χαρακτηριστικό της είναι ότι παρακολουθείται ένα πράγμα/αντικείμενο πχ η πορεία ενός δέματος, ενός φορτηγού κ.α. με παράνομο περιεχόμενο και όχι η παρακολούθηση προσώπων. Στόχος του συγκεκριμένου μέτρου είναι η ανακάλυψη των στοιχείων ταυτότητας του ιδιοκτήτη/δράστη του δέματος ή φορτηγού και η παραπομπή του σε δίκη²²⁰. Και εδώ το πλαίσιο της ειδική ανακριτικής τεχνικής της ελεγχόμενης μεταφοράς είναι ασαφές, γι' αυτό η εφαρμογή του θα πρέπει να εξετάζεται με βάση την αρχή της αναλογικότητας, την αρχή της νομιμότητας και τη μη προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ελευθερίας και του ιδιωτικού βίου των θιγόμενων προσώπων.

Τέλος η τεχνική της συσχέτισης ή του συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, χρησιμοποιείται για ορισμένα εγκλήματα που προβλέπονται στο άρθρο 20 Ν.4947/2022 (ΦΕΚ Α' 124/23.06.2022) δίνοντας τη δυνατότητα στις διωκτικές αρχές να ανασύρουν στοιχεία/προσωπικά δεδομένα υπόπτων, είτε ηλεκτρονικά είτε φυσικά, από φορολογικές αρχές, τραπεζικά ιδρύματα και άλλες δημόσιες υπηρεσίες²²¹. Η συγκεκριμένη τεχνική αποτελεί χρήσιμο μέτρο στην εξιχνίαση εγκλημάτων οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας όπως η παράνομη νομιμοποίηση εσόδων.

²¹⁹ Θ. Δαλακούρας, «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις.....», ό.π., σελ. 1029

²²⁰ Χ. Παπαχαράλαμπος, «Η εξιχνίαση του», ό.π., σελ. 1051

²²¹ Στο ίδιο

5.6 Τα άρθρα 253^A, 254 & 255 Κ.Π.Δ.

Ο νομοθέτης αρχικά με το Ν.2928/2004 και το άρθρο 253^A του Κ.Π.Δ. και αργότερα με το Ν. 4620/2019 και το άρθρο 254 του Κ.Π.Δ. παρότι στις παραγράφους 2, 3 και 4 προβλέπει ορισμένες εγγυήσεις για τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, υπάρχουν ορισμένες ελλείψεις όπως είναι: α. η ενημέρωση του θιγόμενου προσώπου για τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, β. οι προϋποθέσεις επέμβασης των ειδικών ανακριτικών πράξεων σε τρίτα πρόσωπα και γ. η τύχη των «τυχαίων ευρημάτων».

Εξαιτίας της απόλυτης μυστικότητας της διαδικασίας των ειδικών ανακριτικών πράξεων, το θιγόμενο τρίτο πρόσωπο, το οποίο τυγχάνει ανυποψίαστο και σχετίζεται κοινωνικά και προσωπικά με τον ύποπτο ή τους υπόπτους, δεν ενημερώνεται σχετικά, με αποτέλεσμα το ατομικό του δικαίωμα να υποχωρεί έναντι του κοινωνικού συμφέροντος και της προστασίας του κοινωνικού συνόλου από το οργανωμένο έγκλημα.

Προβληματισμός δημιουργείται και για την πληροφόρηση τρίτων προσώπων που εμπλέκονται στην έρευνα, ειδικά μάλιστα όταν σ' αυτά καθ' όλη τη διαδικασία δεν επρόκειτο να τους ασκηθεί ποινική δίωξη για τις αναφερόμενες στο άρθρο 254 Κ.Π.Δ. αξιόποινες πράξεις. Γι' αυτό το λόγο το δικαστικό συμβούλιο κατά την έκδοση βουλεύματος, θα πρέπει να δικαιολογεί κατά το δυνατόν, πλήρως και σαφώς την αναγκαιότητα επέμβασης των ειδικών ανακριτικών πράξεων σε βάρος τρίτων προσώπων, ώστε το αίσθημα ασφαλείας των πολιτών και η εμπιστοσύνη τους προς τη δικαστική λειτουργία να ενθαρρύνεται και επιπλέον να περιορίζονται οι αυθαιρεσίες των κρατικών οργάνων²²².

Το άρθρο 255 Κ.Π.Δ. αντικατέστησε το άρθρο 253B Κ.Π.Δ. και ρυθμίζει τις ειδικές ανακριτικές πράξεις για τα εγκλήματα διαφθοράς, δηλαδή τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 159, 159A, 235, 236, 237 και 237A ΠΚ εφόσον αυτές δεν τελούνται

²²² Θ. Δαλακούρας, «Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού», Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1993, σελ. 105

στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης. Δηλαδή ο χαρακτήρας της συγκεκριμένης διάταξης είναι επικουρικός και αυτό γιατί εάν όλα τα ανωτέρω εγκλήματα τελούνταν στο πλαίσιο μια εγκληματικής οργάνωσης, τότε θα εφαρμόζοταν το άρθρο 254 Κ.Π.Δ.²²³

Τόσο η συγκαλυμμένη έρευνα, όσο και η ανακριτική διείσδυση παρά την αποτελεσματικότητά τους στην εξιχνίαση οργανωμένων εγκληματικών οργανώσεων, θεωρούνται ιδιαίτερα επαχθή δικονομικά μέτρα, για τον ύποπτο/κατηγορούμενο, καθόσον δοκιμάζουν το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της έννομης προστασίας αλλά και το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης (άρθρο 20 Συντάγματος), σύμφωνα με το οποίο καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, όπου μπορεί σύμφωνα με το νόμο ν' αναπτύξει τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή τα συμφέροντά του. Επιπλέον επηρεάζουν το δικαίωμα του κατηγορουμένου σε μια δίκαιη δίκη (άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ), το δικαίωμα της σιωπής και της μη αυτοενοχοποίησης (άρθρο 104 Κ.Π.Δ.) καθώς και το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου αλλά και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (άρθρο 2 παρ. 1 Συντάγματος). Γι' αυτό ο νομοθέτης με την τροποποίηση, στο νέο Κ.Π.Δ. θέτει σημαντικές εγγυήσεις κατά τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, όπως η εποπτεία των εισαγγελικών οργάνων καθ' όλα τα στάδια διενέργειας τους, οι προϋποθέσεις των σοβαρών ενδείξεων, της προαπόφασης τέλεσης και της αρχής της επικουρικότητας, ώστε να περιορίζονται τυχόν αυθαιρεσίες των κρατικών οργάνων²²⁴.

Επιπλέον το ρυθμιστικό πλαίσιο του άρθρου 255 Κ.Π.Δ. παρέχει εγγυήσεις σε σχέση με το άρθρο 253B Κ.Π.Δ. αφού προβλέπει τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων όταν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις τέλεσης ή επανάληψης κάποιας από τις προαναφερόμενες αξιόποινες πράξεις, είτε σύμφωνα με ενδείξεις προηγούμενης συστηματικής δράσης του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η συγκεκριμένη έρευνα, είτε από την ύπαρξη αδικαιολόγητων περιουσιακών του στοιχείων, η αποκάλυψη της οποίας είναι

²²³ Μ. Μαργαρίτης – Α. Μαργαρίτη, *Κώδικας Ποινικής...*, ό.π., σελ. 660

²²⁴ Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτήρησης.....*, ό.π., σελ. 86 και επομ.

αδύνατη ή ιδιαίτερα δυσχερής με άλλον τρόπο. Βέβαια, η διάταξη του άρθρου 253B Κ.Π.Δ. γεννά αμφιβολίες όχι μόνο ως προς την ύπαρξη ενδείξεων αλλά και ως προς την ύπαρξη της εν λόγω πράξης. Επιπλέον, η μη διευκρίνιση της δράσης του ιδιώτη επίσης γεννά αμφιβολίες αξιοπιστίας, με κινδύνους αυθαιρεσίας, συνταγματικότητας θεμελιωδών δικαιωμάτων και ορθής απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.

5.7 Μέτρα Προστασίας Μαρτύρων

Σύμφωνα με τα άρθρα 9 και 10 του Ν.2928/2001, για τις πράξεις της συγκρότησης ή συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση της παρ. 1 του άρθρου 187 Π.Κ. ή τρομοκρατικής οργάνωσης της παρ. 2 του άρθρου 187^A Π.Κ. και για τις πράξεις συναφείς δύναται να ληφθούν κατάλληλα μέτρα, ώστε να προστατευτούν αποτελεσματικά από πιθανή εκδίκηση ή εκφοβισμό οι ουσιώδεις μάρτυρες και οι υπαίτιοι των πράξεων της συγκρότησης εγκληματικής οργάνωσης ή συμμορίας ή και της συμμετοχής σε αυτές, μόνο στην περίπτωση που οι ίδιοι αναγγείλουν στην αρμόδια αρχή την διάπραξη κάποιου από τα σχεδιαζόμενα εγκλήματα ή στην περίπτωση που ουσιωδώς συμβάλλουν στην αποκάλυψη της εγκληματικής οργάνωσης ή της συμμορίας.

Ομοίως προστατεύονται και οι μάρτυρες για τις αξιόποινες πράξεις της εμπορίας ανθρώπων (323^A Π.Κ.) και της παράνομης διακίνησης μεταναστών, ακόμη και αν αυτές τελούνται εκτός του πλαισίου του οργανωμένου εγκλήματος αλλά και της δωροδοκίας πολιτικών προσώπων (159Α Π.Κ.) και της δωροληψίας υπαλλήλων (235 Π.Κ.)²²⁵.

Με την υπ' αριθ. 42926/2018 από 12/06/2016 Κ.Υ.Α. αρμόδιος φορέας για τον σχεδιασμό, τον συντονισμό και την αποτελεσματική υλοποίηση των μέτρων

²²⁵Αγγελος Κωνσταντινίδης, Προστατευόμενοι Μάρτυρες και Μάρτυρες Δημοσίου Συμφέροντος, Ποινικά Χρονικά, Αθήνα 2019, σελ. 242

προστασίας μαρτύρων είναι η Ελληνική Αστυνομία και ειδικότερα η Υπηρεσία Προστασίας Μαρτύρων (Υ.Π.Μ.)²²⁶.

Τα μέτρα προστασίας μπορεί να είναι:

- η φύλαξη του προσώπου με κατάλληλο εκπαιδευμένο προσωπικό της αστυνομίας,
- η κατάθεση του προσώπου με χρήση ηλεκτρονικών μέσων ήχου/εικόνας
- η μη αναγραφή του ονόματος, του τόπου κατοικίας, της γέννησης και εργασίας, του επαγγέλματος, της ηλικίας στην έκθεση εξέτασης του και
- η μεταβολή των στοιχείων ταυτότητας του, η μετεγκατάσταση σε άλλη χώρα, για τους δημοσίους υπαλλήλους η μετάθεση ή μετάταξη ή απόσπαση τους για αόριστο χρονικό διάστημα, με δυνατότητα ανάκλησής της.

Τα μέτρα προστασίας λαμβάνονται ύστερα από σύμφωνη γνώμη του μάρτυρα, δεν περιορίζουν την ατομική του ελευθερία πέρα από το αναγκαίο για την ασφάλειά του μέτρο και διακόπτονται μόλις ο μάρτυρας το ζητήσει εγγράφως ή όταν αυτός δεν συνεργάζεται για την επιτυχία τους²²⁷.

Ο αρμόδιος εισαγγελέας διατάσσει την υπαγωγή κάποιου στη λίστα προστατευόμενων μαρτύρων, κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος και ύστερα

²²⁶ Υπ' αριθ. 42926οικ./2018 – ΦΕΚ Β/2194/12.06.2016 Κ.Υ.Α., διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/687725/yp.-apofasi-42926oik.-2018>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

²²⁷ Άρθρο 118 παρ. 4 «Προστασία μαρτύρων μέσω μετεγκατάστασης σε άλλη χώρα Τροποποίηση της παρ. 4 του άρθρου 218 ΚΠΔ», διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/758669/nomos-4855-2021>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

από την ύπαρξη νόμιμων και ουσιαστικών προϋποθέσεων²²⁸ αλλά και με την κατάλληλη συνεργασία των αστυνομικών αρχών²²⁹.

Κύριος στόχος του νέου άρθρου 218 ΚΠΔ είναι η ορθή απονομής της δικαιοσύνης, η αναζήτηση και η ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας²³⁰. Και αυτό διότι ένας μάρτυρας προκειμένου να αποκαλύψει σοβαρές εγκληματικές δραστηριότητες, θα πρέπει να προστατεύεται τόσο ο ίδιος, όσο και η οικογένεια του από πιθανή εκδίκηση ή εκφοβισμό, διότι εάν φοβάται ή απειλείται ο ίδιος ή κάποιος οικείος του, τότε εμφανίζεται απρόθυμος να καταθέσει, επικαλούμενος άγνοια ή κενά μνήμης.²³¹

Προστατευόμενοι μάρτυρες σύμφωνα με το άρθρο 218 ΚΠΔ μπορεί να είναι οι ουσιώδεις μάρτυρες δηλαδή όσοι απέκτησαν τυχαία/συμπτωματικά άμεσα ή έμμεσα γνώση για την υπό διερεύνηση αξιόποινη πράξη, αλλά και όσοι εκ των έσω, ως συμμετοχοί απέκτησαν γνώση για την εγκληματική οργάνωση και τις εγκληματικές της δραστηριότητες. Ειδικότερα, αυτοί μπορεί να είναι: α) μάρτυρες που αποχώρησαν οικειοθελώς ή μη από την εγκληματική οργάνωση και παρέχουν πληροφορίες για το υπό διερεύνηση έγκλημα, β) μάρτυρες που προέρχονται άμεσα από την πηγή του εγκλήματος με τρόπο τεχνητό και όχι φυσικό, όπως άτομα που στρατολογήθηκαν, προκειμένου να συνδράμουν στη διερεύνηση και εξιχνίαση του εγκλήματος, δηλαδή τα λεγόμενα «έμπιστα πρόσωπα» ή οι επονομαζόμενοι ως «κεκαλυμμένοι δρώντες αστυνομικοί», γ) τα θύματα της υπό διερεύνησης αξιόποινης πράξης και δ) οι οικείοι των υπό προστασία μαρτύρων, οι οποίοι πιθανόν να εκφοβίζονται ή να δέχονται πιέσεις για τον προστατευόμενο μάρτυρα²³². Στη συγκεκριμένη διάταξη παρατηρούμαι

²²⁸ Άρθρο 5 της υπ' αριθ. 42926 Κ.Υ.Α., ό.π.

²²⁹ Ιωάννης Ανδρουλάκης, «Προστατευόμενοι (ψευδώνυμοι) μάρτυρες, χάρτινοι μάρτυρες και μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος» στο «Το ποινικό δίκαιο σε κρίση και υπό κρίση» Τιμητικός Τόμος Ιωάννη Γιαννίδη, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2020, σελ. 482

²³⁰ Θ. Δαλακούρας, «Προστασία μαρτύρων: Ένα δικαιοκρατικό στοίχημα», ΠοινΔικ 2004, σελ.1166 επ

²³¹ Κ. Βαθιώτης, *Η προστασία των μαρτύρων κατά το άρθρο 9 του Νόμου 2928/2001*, Ποιν.Χρ. 2001, σελ. 1045 επ.

²³² Άρθρο 218 - Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Νόμος 4620/2019) - Προστασία μαρτύρων, διαθέσιμο στο <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4620-2019/arthro-218-kodikas-poinikis-dikonomias-nomos-4620-2019>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

ότι ο νομοθέτης εξαιρεί παντελώς από την προστασία, τα τρίτα πρόσωπα²³³, τα οποία θα μπορούσαν εξίσου να διατρέξουν σοβαρό κίνδυνο εξαιτίας της σχέσης τους με τους προστατευόμενους μάρτυρες²³⁴.

Ομοίως και εδώ όπως και στις ειδικές ανακριτικές πράξεις, η επιλογή του κατάλληλου μέσου προστασίας γίνεται σύμφωνα με τις αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας²³⁵ αφού προηγουμένως ελεγχθεί η απειλή σοβαρών έννομων αγαθών (ζωή, σωματική ακεραιότητα) του μάρτυρα ή των οικείων του και κριθεί η ανάγκη λήψης ενός προστατευτικού μέτρου ενώ στη συνέχεια επιλέγεται το ηπιότερο και καταλληλότερο μέτρο, το οποίο να πλήττει όσο το δυνατόν λιγότερο την ελευθερία του υπό προστασία ατόμου, ενώ παράλληλα προσφέρει την καλύτερη αποτελεσματική προστασία του, φυσικά πάντα με τη σύμφωνη γνώμη του μάρτυρα²³⁶. Τα εν λόγω μέτρα προστασίας για τους μάρτυρες μπορεί να κλιμακώνονται ανάλογα με την εκτίμηση του κινδύνου που υφίσταται κάθε φορά και επιπλέον, η λήψη τους μπορεί να είναι σωρευτική ή εναλλακτική, ανάλογα με τη σοβαρότητα των πραγματικών περιστατικών ενώ η διάρκεια λήψης και υλοποίησης τους, παύει με την παύση του κινδύνου εκφοβισμού ή της εκδίκησης²³⁷.

Οι παράγραφοι 5 & 6 του άρθρου 218 ΚΠΔ αποτελούν πρόσθετη προστασία των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, όπως η τήρηση της αμεσότητας, η κατ' αντιπαράσταση εξέταση μάρτυρα κατηγορίας και το δικαίωμα σε μια δίκαιη δίκη. Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 218 ΚΠΔ το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την αποκάλυψη του πραγματικού ονόματος του μάρτυρα, αν αυτό ζητηθεί από τον εισαγγελέα ή από ένα διάδικο ή και αυτεπαγγέλτως και σύμφωνα με την παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου αποκλείεται η καταδίκη κάποιου, μόνο με την κατάθεση μάρτυρα, τα στοιχεία του οποίου δεν έχουν αποκαλυφθεί.

²³³ Τρίτα πρόσωπα μπορεί να είναι ένας καλός φίλος, κουμπάρος κλπ

²³⁴ Κ. Βαθιώτης, *Η προστασία των μαρτύρων*....., ό.π.

²³⁵ Α. Κωνσταντινίδης, *Έκθεση Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής*, ΠοινΧρ. 2001, σελ.1015

²³⁶ Κ. Βαθιώτης, *Η προστασία των μαρτύρων*....., ό.π.

²³⁷ Άρθρο 9 της υπ' αριθ. 42926/2018 Κ.Υ.Α., ό.π.

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 79 του Ν.5090/2024²³⁸, προστέθηκε νέα παράγραφος στο άρθρο 218 ΚΠΔ που προβλέπει την υποχρέωση του αρμοδίου εισαγγελέα να ελέγχει διαρκώς την προσφορότητα και την αναγκαιότητα των ληφθέντων μέσων προστασίας των μαρτύρων, ώστε σε περίπτωση που κάτι αλλάξει ή που εκλείψουν οι προϋποθέσεις επιβολής των συγκεκριμένων μέτρων, να μπορεί είτε να εισηγείται, είτε ο ίδιος να προβαίνει στην τροποποίηση ή στην ανάκληση τους.

5.8 Ζητήματα που προκύπτουν – Θιγόμενα πρόσωπα

Η φύλαξη του προστατευόμενου μάρτυρα μπορεί να γίνεται εκτός από τη φυσική παρακολούθηση με τεχνικά μέσα, όπως με χρήση καμερών ή διαχείριση τηλεφωνικών κλήσεων, με αποτέλεσμα πολλές φορές να περιορίζεται η προσωπική του ελευθερία.

Επίσης, το δικονομικό μέτρο της κατάθεσης μάρτυρα με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων να μην προστατεύει το μάρτυρα, όμως από την άλλη μεριά δεν δίνει στον κατηγορούμενο τη δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας με τον μάρτυρα κατηγορίας και την υποβολή σ' αυτόν απευθείας ερωτήσεων (άρθρο 6 παρ.6 της Ε.Σ.Δ.Α.)²³⁹ ούτε στο δικαστήριο τη δυνατότητα της εξέτασης κατ' αντιπαράσταση, την υποβολή αυθόρμητων ερωτήσεων και την αποτύπωση των αντιδράσεων τη στιγμή των απαντήσεων, με ότι αυτό συνεπάγεται για το σχηματισμό και την έκδοση μιας ορθής και δίκαιης απόφασης²⁴⁰. Επιπλέον ζητήματα που προκύπτουν είναι σχετικά με τη διαδικασία κατάθεσης του μάρτυρα, όπως που και με ποιους βρίσκεται ο μάρτυρας όταν καταθέτει, πως του απευθύνονται οι ερωτήσεις και αν η επικοινωνία είναι αμφίδρομη. Τέλος, στην περίπτωση εκείνη

²³⁸ Ν.5090/2024 – ΦΕΚ 30/Α/23-2-2024, «Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης - Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodik-es-nomothesias/n-5090-2024.html>, ανακτήθηκε την 10/09/2024

²³⁹ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων Ανθρώπου», Στρασβούργο 2021, διαθέσιμο στο https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ell, ανακτήθηκε την 10/05/2024

²⁴⁰ Θ. Δαλακούρας, «Προστασία μαρτύρων.....», ό.π., σελ.1168 και Κ. Βαθιώτης, *Η προστασία των μαρτύρων.....*, ό.π., σελ. 1051

όπου αλλοιώνεται η φωνή του μάρτυρα, επίσης εγείρονται ζητήματα αξιοπιστίας και αξιολόγησης της κατάθεσης του.

Το διοικητικό μέτρο της ανωνυμίας του μάρτυρα δεν έχει νόημα στην περίπτωση που ο μάρτυρας είναι θύμα και που ως θύμα επιθυμεί την υποβολή έγκλησης. Τότε ως εγκαλών χάνει το δικαίωμα της ανωνυμίας και τα πλήρη στοιχεία του αναγράφονται κανονικά στην καταγγελία, την οποία φυσικά ο/οι κατηγορούμενος/οι μπορούν να λάβουν σε φωτοαντίγραφο πριν την απολογία τους στα πλαίσια των δικαιωμάτων τους (άρθρα 100 & 104 ΚΠΔ)²⁴¹.

Η μεταβολή των στοιχείων της ταυτότητας του προστατευόμενου μάρτυρα, η μετεγκατάσταση σε άλλη χώρα, η μετάθεση ή μετάταξη ή απόσπαση δημοσίων υπαλλήλων για αόριστο χρονικό διάστημα, επίσης αποτελούν επαχθή μέτρα προστασίας, τα οποία περιορίζουν και προσβάλλουν την προσωπική και ατομική ζωή των μαρτύρων, την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας τους αλλά και την αξιοπρέπεια τους και τα οποία πρέπει να εφαρμόζονται με περιορισμό. Στην ουσία στις ανωτέρω περιπτώσεις οι προστατευόμενοι μάρτυρες πρέπει να αλλάξουν τη ζωή τους, να εξαφανιστούν και να δημιουργήσουν μια καινούρια προσωπικότητα, να αλλάξουν εργασία, να διακόψουν τις επαφές και την επικοινωνία με ορισμένα άτομα ακόμη και με συγγενείς, να μην επισκέπτονται χώρους και περιβάλλοντα που πήγαιναν παλαιότερα, ώστε να μην αναγνωριστούν²⁴². Και ενώ για τους προστατευόμενους μάρτυρες προβλέπεται ακόμη και η κάλυψη βασικών αναγκών τους, προκειμένου να προσαρμοστούν ομαλότερα στο νέο τους περιβάλλον (άρθρο 14 παρ. 4 της 42926/2018 Κ.Υ.Α.), ουδεμία αναφορά γίνεται για τους οικείους τους.

Σύμφωνα με όλα όσα αναλύσαμε, προκειμένου να εξασφαλιστεί ο δίκαιος χαρακτήρας μιας δίκης και συνακόλουθα να εκδοθεί μια ορθή και δίκαιη απόφαση, βασικό είναι να επιτευχθεί ισορροπία και εναρμόνιση μεταξύ της κοινωνικής ανάγκης για προστασία και καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος, της ασφάλειας του πολίτη, της ανάγκης προστασίας των

²⁴¹ Σ. Αλεξιάδης, *Ανακριτική*, Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, σελ.398

²⁴² Θ. Δαλακούρας, «*Προστασία μαρτύρων....*», ό.π., σελ.1168.

προστατευόμενων μαρτύρων αλλά και της ολοκληρωτικής, ανεμπόδιστης και άμεσης άσκησης των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου.

Κεφάλαιο 6^ο

6.1 Κριτική νομικού πλαισίου οργανωμένου εγκλήματος

Για πολλές δεκαετίες η ταύτιση του οργανωμένου εγκλήματος με τους αλλοδαπούς και μετανάστες και η θεώρησή του ως εισαγόμενο φαινόμενο, είχε ως αποτέλεσμα την υποβίβαση του ως πρόβλημα και επιπλέον την αποπροσανατόλιση των αρχών και ερευνών από την κοινωνική πραγματικότητα²⁴³.

Επιπλέον, η έλλειψη ασφαλούς και επί εμπειρικών ερευνών θεμελιωμένης γνώσεως σχετικά με την πραγματικότητα του οργανωμένου εγκλήματος νομιμοποιεί, αν όχι την αμφισβήτηση της ύπαρξης του συγκεκριμένου φαινομένου, σίγουρα την αμφισβήτηση του μεγέθους και της έκτασης του στη συνολική εικόνα της εγκληματικότητας²⁴⁴. Ο συνωμοτικός τρόπος δράσης, η αδιαφάνεια και η μυστικότητα, εμποδίζουν σε μεγάλο βαθμό την αποκάλυψη της εσωτερικής του δομής και του εύρους των δραστηριοτήτων του²⁴⁵. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση του Zachert ότι «η οργανωμένη εγκληματικότητα που γίνεται αντιληπτή είναι απλώς μια ανεπιτυχώς οργανωμένη εγκληματικότητα, η οποία δεν έχει ακόμα επιτύχει να φθάσει στο τελικό της στάδιο» να γίνει δηλαδή «αόρατη»²⁴⁶.

Αλλά και το ασαφές και ελλιπές νομοθετικό πλαίσιο για το οργανωμένο έγκλημα δημιουργεί δυσχέρειες στην καταστολή και αποτελεσματική αντιμετώπισή του.

²⁴³ Σ. Βιδάλη, *Αντεγκληματική πολιτική.....*, ό.π., σελ. 190-191

²⁴⁴ Robin Thomas Naylor, *Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance and the Underworld Economy*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 2002, σελ. 19 επ

²⁴⁵ Hans-Ludwig Zachert, *Allgemeine Kriminalität – Organisierte Kriminalität. Ein Überblick über aktuelle Befunde und Bewertungen*, Kriminalistik, 1995, σελ. 690 και Hans-Jürgen Kerner, *Organisiertes Verbrechen*, στο Günther Kaiser / Hans-Jürgen Kerner / Fritz Sack / Hartmut Schellhoss (eds), *Kleines Kriminologisches Wörterbuch*, C. F. Müller, Heidelberg, 1993, σελ. 377

²⁴⁶ Hans-Ludwig Zachert, *Organisierte Kriminalität in der Bundesrepublik Deutschland*, Strukturen, Bedrohungspotential, Bekämpfungsprobleme, στο *Bundeskriminalamt (ed)*, *Organisierte Kriminalität in einem Europa durchlässiger Grenzen. Arbeitstagung des Bundeskriminalamtes*, Wiesbaden vom 6 – 9 November 1990, BKA – Vortragsreihe Bd. 36, Wiesbaden, 1991, σελ. 42

Η ασαφής νομοθεσία για παράδειγμα η διάταξη των ειδικών ανακριτικών πράξεων αναφέρει «σοβαρές ενδείξεις» χωρίς όμως να τις προσδιορίζει. Ομοίως στην ανακριτική διείσδυση δεν προσδιορίζονται οι πράξεις του ανακριτικού υπαλλήλου ή του έμπιστου προσώπου (ιδιώτη) με αποτέλεσμα εύκολα οι ανακριτικές αρχές να οδηγηθούν σε αυθαιρεσίες.

Πέραν του ότι το νομοθετικό πλαίσιο για το οργανωμένο έγκλημα είναι ελλιπές και ασαφές, πολλάκις διαπιστώνεται να υπάρχουν καθυστερήσεις στην απονομή δικαιοσύνης²⁴⁷, με αποτέλεσμα να παραγράφονται αδικήματα, ιδιαίτερα αυτά στα οποία εμπλέκονται ισχυροί και τα οποία αφορούν το οργανωμένο έγκλημα. Επιπλέον, κατά τη συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού και ειδικότερα στην περίπτωση της χρήσης ειδικών ανακριτικών πράξεων, διαπιστώνεται να προκύπτουν προβλήματα συμβατότητας με δικονομικές αρχές αλλά και με το Σύνταγμα, με αποτέλεσμα να αμφισβητείται η διεξαγωγή μιας δίκαιης δίκης²⁴⁸. Μάλιστα η χώρα μας επανειλημμένα έχει καταδικαστεί από το ΕΔΔΑ για υπερβολικές καθυστερήσεις όσον αφορά την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης²⁴⁹.

Επιπρόσθετα, τα κενά νομοθεσίας και οι συνεχόμενες νομοθετικές τροποποιήσεις επίσης δημιουργούν δυσχέρειες στην καταστολή και εξιχνίασή του. Το νομοθετικό πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος είναι κατακερματισμένο, με πληθώρα διατάξεων, οι οποίες πολλές φορές αλληλοκαλύπτονται ή αλληλοαναιρούνται μεταξύ τους²⁵⁰. Στη σύγχρονη εποχή, καθώς εξελίσσονται και μεταλλάσσονται οι εγκληματικές οργανώσεις,

²⁴⁷ Ν.4842/2021 «Ταχεία πολιτική δίκη, προσαρμογή των διατάξεων της πολιτικής δικονομίας για την ψηφιοποίηση της πολιτικής δικαιοσύνης, άλλες τροποποιήσεις στον ΚΠΔ και λοιπές επείγουσες διατάξεις», διαθέσιμο στο https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/753061/nomos-4842-2021#google_vignette, ανακτήθηκε την 10/05/2024

²⁴⁸ Θ. Δαλακούρας, «Η συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού (Ο ρόλος του εισαγγελέα, της αστυνομίας και των λοιπών διωκτικών οργάνων», 11^ο Πανελ. Συνέδριο ΕΕΠΔ (2010), Ποιν.Χρ. 2011, σελ. 247-256

²⁴⁹ Α. Καρράς, «Αποτελεσματική απονομή της ποινικής δικαιοσύνης», Ποινικά Χρονικά 2012, σελ. 401 και αιτιολογική έκθεση του Ν.4055/2012

²⁵⁰ Θ. Παπακυριάκου, «Μορφές εμφάνισης και συνέπειες της κακής νομοθέτησης στο πεδίο της ποινικής δικαιοσύνης», στα Πρακτικά του Συνεδρίου *Η καλή νομοθέτηση ως αναγκαία προϋπόθεση μιας δίκαιης και αποτελεσματικής λειτουργίας της πολιτείας*, 26-27 Απριλίου 2017, Βουλή των Ελλήνων, αίθουσα Γερουσία, Αθήνα, 2017, σελ. 146

επιβάλλεται η νομοθεσία να εκσυγχρονίζεται και να είναι ανάλογη, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος²⁵¹. Παράλληλα, θα πρέπει να παρέχονται οι κατάλληλες κάθε φορά εγγυήσεις, ώστε να προστατεύονται τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των προσώπων κατά των οποίων στρέφονται οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, παράλληλα με την ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών και της εμπιστοσύνης τους προς τη δικαστική λειτουργία, χωρίς να ενισχύεται η ποινική καταστολή και ο τιμωρητικός χαρακτήρας του ποινικού δικαίου²⁵².

Τέλος οι εξωνομικοί παράγοντες όπως το παρεμπόριο και οι μη νόμιμες συναλλαγές υπονομεύουν την λειτουργία της νόμιμης οικονομίας και βοηθούν στην ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς²⁵³. Ομοίως η αναποτελεσματικότητα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος αλλά και οι παρεμβάσεις κρατικών και πολιτικών οργάνων στην έκβαση ερευνών και αποφάσεων, η υποστελέχωση ή ακατάλληλη επάνδρωση των ελεγκτικών Αρχών, αποτελούν επιπλέον ανασταλτικούς παράγοντες στην αντίδραση του κρατικού μηχανισμού ενάντια του οργανωμένου εγκλήματος²⁵⁴.

6.2 Κριτική ειδικών ανακριτικών πράξεων

Όπως προαναφέρθηκε με τη Διεθνή Σύμβαση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για το Οργανωμένο Έγκλημα (Σύμβαση του Παλέρμο), προβλέφθηκαν «ειδικές ανακριτικές τεχνικές» για την καλύτερη αντιμετώπισή του.²⁵⁵ Στη χώρα μας οι ειδικές ανακριτικές αρχές τυποποιήθηκαν αρχικά στο άρθρο 253Α ΚΠΔ και αργότερα στο άρθρο 254 ΚΠΔ. Ο Έλληνας νομοθέτης γνωρίζοντας από την

²⁵¹ Α. Χουλιάρης, «Εγκλήματα των ισχυρών: Εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, ΕΑΠ, Αθήνα 2019, σελ. 63-85

²⁵² Ιωάννης Μανωλεδάκης, *Το έννομο αγαθό.....*, ό.π., σελ. 47

²⁵³ Αντωνόπουλος Γ. & Hall S., «Νόμιμες επιχειρήσεις και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, ΕΑΠ 2019, σ. 240

²⁵⁴ Σ. Βιδάλη, «Όψεις της ανάκρισης σε υποθέσεις εγκλημάτων των ισχυρών και οργανωμένου εγκλήματος», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, ΕΑΠ, Αθήνα 2019, σ. 329

²⁵⁵ Χ. Παπαχαλαράμπους, «Η εξιχνίαση.....», ό.π., σελ. 1048

αρχή ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις αναπόφευκτα παραβιάζουν την ιδιωτικότητα καθόσον παραβιάζουν ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες²⁵⁶, έθεσε περιορισμούς και εγγυήσεις κατά την εφαρμογή τους.

Αρχικά με το Ν.2928/2001 και στη συνέχεια με τις μετέπειτα τροποποιήσεις του ο νομοθέτης επιχείρησε να τυποποιήσει και να ποινικοποιήσει διάφορες μορφές οργανωμένης εγκληματικότητας. Παράλληλα με τη θέσπιση των ειδικών ανακριτικών πράξεων, μεταξύ άλλων διέυρνε την εξουσία των διωκτικών αρχών, όσον αφορά προσωπικά δεδομένα, ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες των πολιτών, στα πλαίσια έρευνας και εξιχνίασης υποθέσεων οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας²⁵⁷. Κάποιες φορές μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που σε πολλές περιπτώσεις είναι δύσκολο να ελεγχθεί η νομιμότητα της δράσης των διωκτικών αρχών, καθόσον η αναγκαιότητα της μυστικής έρευνας στηρίζεται σε πληροφορίες των ιδίων αρχών, οι οποίες τις περισσότερες φορές αποτυπώνονται απλά σε μία μαρτυρική κατάθεση²⁵⁸. Χαρακτηριστικό είναι ότι το τελευταίο χρονικό διάστημα στη χώρα μας, σύμφωνα με στοιχεία της ΑΔΑΕ²⁵⁹ στα πλαίσια καταστολής του οργανωμένου εγκλήματος, έχει αυξηθεί σημαντικά η έκδοση βουλευμάτων και διατάξεων που αφορούν την άρση τηλεφωνικού απορρήτου, σε τέτοιο σημείο που οι ειδικές ανακριτικές πράξεις τείνουν να μετατραπούν σε γενικές, παραμορφώνοντας και αλλοιώνοντας τον σκοπό για τον οποίο αρχικά θεσμοθετήθηκαν και εύλογα διερωτάται κανείς αν τελικά εξυπηρετείται η σκοπιμότητα έναντι της νομιμότητας²⁶⁰.

Είναι βέβαιο ότι η έρευνα και η ανάκριση πράξεων που συνδέονται με οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα απαιτεί αναγκαιότητα εξιχνίασης, διότι το οργανωμένο έγκλημα είναι πολύπλοκο και σύνθετο φαινόμενο, με ανεπτυγμένο δίκτυο διασυνδέσεων, για την εξιχνίαση του οποίου απαιτούνται

²⁵⁶ Άρθρο 8 ΕΣΔΑ

²⁵⁷ Ε. Σταμούλη, «Ποινική δικαιοσύνη και εξουσίες: Το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος», στο Β. Αρτινοπούλου, Σ. Βιδάλη, Στ. Γεωργούλας, Όλ. Θεμελή, Ν. Κουλούρης, Γ. Παπανικολάου (επιμ.), *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker "Whose side are we on?"*, Συμβουλές στο 1ο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρίας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου, Αθήνα 2018, σελ. 279-280

²⁵⁸ Χ. Νάιντος, *Ειδικές ανακριτικές πράξεις.....*, ό.π., σελ. 492-493

²⁵⁹ Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών

²⁶⁰ Ν. Λίβος, *Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια.....*, ό.π., σελ. 59

ειδικές γνώσεις και εξειδικευμένες μέθοδοι διερεύνησης και εξιχνίασης. Είναι δύσκολο να εξιχνιαστούν εγκληματικές δραστηριότητες που καλύπτονται μέσα από νομιμοφανείς επιχειρήσεις και πίσω από νόμιμες ενέργειες και να ταυτοποιηθούν οι δράστες αυτών, οι οποίοι μπορεί να είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα, χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά. Γι' αυτό το λόγο έχουν θεσμοθετηθεί και εφαρμόζονται ειδικές μέθοδοι, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, προκειμένου να διευκολυνθούν οι αρχές στην διερεύνηση και εξιχνίασή τους. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι εξίσου σημαντική είναι και η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών των ανθρώπων, έννοιες θεσμοθετημένες και συνταγματικά κατοχυρωμένες²⁶¹. Επιπλέον, πρέπει να φροντίζουμε ώστε το γενικότερο κοινωνικό συμφέρον να μην καταπατά ή να μην περικόπτει το ατομικό συμφέρον.

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα των ειδικών ανακριτικών πράξεων είναι ο μυστικός τους χαρακτήρας και η μη ενημέρωση/πληροφόρηση του θιγόμενου προσώπου/υπόπτου. Σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις το θιγόμενο πρόσωπο είναι πολύ πιθανόν να μην πληροφορηθεί ποτέ τον τρόπο συλλογής των σε βάρος του πληροφοριών. Η μη ενημέρωση μπορεί να αφορά το είδος του αποδεικτικού υλικού, τον τρόπο συλλογής του ή τη χρήση του, με αποτέλεσμα το θιγόμενο πρόσωπο να χάνει το δικαίωμα της ακρόασης και κατ' επέκταση τα ατομικά του δικαιώματα να υποχωρούν έναντι του κοινωνικού συμφέροντος και της προστασίας του κοινωνικού συνόλου από το οργανωμένο έγκλημα. Από την άλλη μεριά εάν από την αρχή γνωστοποιούνταν στον ύποπτο τα μέτρα επιβολής σε βάρος τους πχ η άρση απορρήτου, αντιλαμβάνεται κανείς ότι πιθανότατα θα άλλαζε η όλη συμπεριφορά του, με αποτέλεσμα τη μη επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού του μέτρου που είναι η εξιχνίαση μιας εγκληματικής πράξης. Κάτι αντίστοιχο ισχύει και για την πληροφόρηση τρίτων/ανυποψίαστων προσώπων εμπλεκόμενων στην έρευνα.

Ένα δεύτερο σημαντικό ζήτημα είναι η αναπόφευκτη επέκταση των ανακριτικών πράξεων σε τρίτα ανυποψίαστα πρόσωπα. Μάλιστα στις περιπτώσεις που δεν

²⁶¹ Γ. Χλούπης, «Το θεσμικό πλαίσιο.....», ό.π., σελ. 300-301

στοιχειοθετείται κάποιο αδίκημα σε βάρος τους, τα εν λόγω πρόσωπα δεν πληροφορούνται ποτέ για το υλικό που συλλέχθηκε και το οποίο τους αφορά.

Ένα τρίτο ζήτημα είναι τα τυχαία ευρήματα. Τα τυχαία ευρήματα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για σκοπό διαφορετικό από αυτόν για τον οποίο εκδόθηκε το βούλευμα. Ακόμη και να στοιχειοθετούν νέες εγκληματικές πράξεις για να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικό υλικό πρέπει προηγουμένως το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο να εκδώσει νέο βούλευμα, στο οποίο να περιγράφεται σαφώς και αναλυτικά η συγκεκριμένη εγκληματική πράξη²⁶².

6.3 Η νομοθεσία προστατεύει τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα του κατηγορουμένου, των προστατευόμενων μαρτύρων και όλων των παραγόντων της δίκης, εξασφαλίζοντας έτσι μια δίκαιη διαδικασία, αξιοποιώντας όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν νόμιμα;

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, θεωρούνται ιδιαίτερα αποτελεσματικές στην εξάρθρωση υποθέσεων οργανωμένου εγκλήματος, αποτελούν ένα ιδιαίτερο κομμάτι της ποινικής δίκης, η συλλογή των οποίων απαιτεί μεγάλη εξειδίκευση από μέρους των ανακριτικών αρχών. Όπως προαναφέρθηκε στην παρούσα εργασία οι ειδικές ανακριτικές πράξεις είναι ιδιαίτερα επαχθές δικονομικό μέτρο, σε πολλές περιπτώσεις προκαθορίζουν την κατηγορία ενώ παράλληλα περιορίζουν σημαντικά τις ατομικές ελευθερίες και συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα μεγάλου κύκλου πολιτών και όχι μόνο του υπόπτου προσώπου. Τα ατομικά δικαιώματα και οι ελευθερίες είναι θεμελιώδη δικαιώματα και δεν ιεραρχούνται μεταξύ τους.

Ο περιορισμός ή η προσβολή ενός ατομικού δικαιώματος ή μιας ελευθερίας δεν είναι κάτι μετρήσιμο, ούτε ίδιο σε όλες τις περιπτώσεις, εξαρτάται κάθε φορά από τη συγκεκριμένη περίπτωση και συγκυρία, το γενικό συμφέρον, την αποτελεσματικότερη προστασία της κοινωνίας και την ωφελιμότερη

²⁶² Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτήρησης.....*, ό.π., σελ. 48 και επομ.

καταπολέμηση της οργανωμένης εγκληματικής δράσης. Άλλωστε παγκόσμια τα ατομικά δικαιώματα και οι ελευθερίες προστατεύονται συνδυαστικά από το κράτος στα πλαίσια της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, με τέτοιο τρόπο και σε τέτοιο βαθμό που δεν θα διακυβεύεται η ύπαρξη τους²⁶³. Ο περιορισμός των ατομικών ελευθεριών πρέπει να γίνεται με αντικειμενικό και απρόσωπο χαρακτήρα, σε περιπτώσεις προστασίας γενικού δημόσιου και κοινωνικού συμφέροντος, όπως το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα και πάντα σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας.

Με τη χρήση ειδικών ανακριτικών πράξεων ο νομοθέτης επέλεξε να προασπίσει το κοινωνικό συμφέρον, τη δημόσια τάξη, την κοινωνική ευταξία και ασφάλεια, έναντι του ατομικού συμφέροντος και να αναβαθμίσει σημαντικά το ρόλο των ανακριτικών οργάνων. Όμως παράλληλα φρόντισε να τυποποιήσει τις εγγυήσεις της ορθής τους χρήσης, ώστε να εξασφαλίζεται η νομιμότητα, να προστατεύονται έννομα αγαθά, ελευθερίες του ατόμου και να περιορίζονται αυθαιρεσίες ή καταχρήσεις των διωκτικών αρχών²⁶⁴ εξασφαλίζοντας στον κατηγορούμενο μία δίκαιη δίκη, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, της αναγκαιότητας και της επικουρικότητας, με τη χρήση του πιο πρόσφορου μέσου και τη μικρότερη δυνατή προσβολή²⁶⁵.

Εύκολα διαπιστώνει κανείς ότι πολλές φορές μπροστά στην αντιμετώπιση, πρόληψη και καταστολή του οργανωμένου και διεθνικού εγκλήματος είναι αναπόφευκτη η σύγκρουση με τα ατομικά δικαιώματα και τις ελευθερίες των ανθρώπων. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις καίτοι περιορίζουν ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες των πολιτών, που προστατεύονται από το Σύνταγμα προς όφελος της κοινωνίας, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, είναι ανεκτές στις περιπτώσεις εκείνες όπου δεν υπάρχει άλλος πρόσφορος τρόπος εξιχνίασης του εγκλήματος, με αποτέλεσμα οι πολίτες να επιβαρύνονται

²⁶³ Α. Μάνεσης, *Συνταγματικά δικαιώματα, Α' Ατομικές ελευθερίες*, 4^η εκδ., Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 58

²⁶⁴ Αλέξανδρος Κωστάρας, *Έννοιες και θεσμοί του ποινικού δικαίου*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2001

²⁶⁵ Θ. Δαλακούρας, «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις.....», ό.π., σελ. 1440-1441

περισσότερο και πολλαπλά από την δίωξη των εγκλημάτων και όχι από το ίδιο το έγκλημα²⁶⁶.

Δυστυχώς όμως σε πολλές περιπτώσεις διαπιστώνεται ότι η δημιουργία και εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων και τα μέτρα προστασίας μαρτύρων δεν συμβαδίζουν με το υπόλοιπο νομοθετικό πλαίσιο, καθώς στο όνομα της σκοπιμότητας της αποτελεσματικής καταστολής είναι δεδομένο ότι ως έναν βαθμό τουλάχιστον παραβιάζονται θεμελιωμένα συνταγματικά δικαιώματα²⁶⁷. Σ' αυτές τις περιπτώσεις θα πρέπει να μην ξεχνάμε τουλάχιστον και να εφαρμόζουμε σωστά τις αρχές της αναλογικότητας, της αναγκαιότητας, της επικουρικότητας, της νομιμότητας και του τεκμηρίου της αθωότητας.

Η δύναμη και το πεδίο εφαρμογής των ειδικών ανακριτικών πράξεων είναι μεγάλο, γι' αυτό και πρέπει να εφαρμόζονται μόνο στις περιπτώσεις εκείνες που παρίσταται πραγματική ανάγκη και με μεγάλη σύνεση στη διασφάλιση και προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών των εμπλεκόμενων προσώπων. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πολλές είναι οι υποθέσεις όπου εμπλεκόμενα πρόσωπα έχουν προσφύγει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και έχουν δικαιωθεί ενώ η χώρα μας έχει καταδικαστεί για τέτοιες παραβιάσεις. Το πρόβλημα όμως υφίσταται κυρίως στην υπέρμετρη χρήση των ανακριτικών τεχνικών, στην απουσία ουσιαστικού ελέγχου κατά τη διεξαγωγή τους και φυσικά στην ελλιπή νομοθεσία.

Οι σοβαρές ενδείξεις τέλεσης κάποιας αξιόποινης πράξης και το ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα, αποτελούν επιπλέον εγγυήσεις της χρήσης των ειδικών ανακριτικών πράξεων. Πέρα όμως από την τυπική νομική κατοχύρωση των δικονομικών εγγυήσεων, σημαντικός είναι και ο τρόπος διεξαγωγής της έρευνας και ανάκρισης. Ο επαγγελματισμός, η αμεροληψία, η σωστή συνεργασία μεταξύ των αρχών, η εποπτεία και λογοδοσία των αρχών, η τήρηση δικονομικών εγγυήσεων, η θέσπιση πλαισίου εφαρμογής αρμοδιοτήτων των

²⁶⁶ Hans Heiner Kühne, *Οι πρόσφατες εξελίξεις στην Ποινική Δικονομία και στο Αστυνομικό Δίκαιο της Γερμανίας για την καταπολέμηση της οργανωμένης εγκληματικότητας*, ΠοινΧρ, 1999, σελ. 101 επ.

²⁶⁷ Στο ίδιο, σελ. 301

ανακριτικών αρχών, η εξειδίκευση και η κατάλληλη εκπαίδευση του προσωπικού μεταξύ άλλων θα βοηθήσει αποτελεσματικά στη σωστή χρήση τους.

Όπως στις ειδικές ανακριτικές πράξεις έτσι και στους προστατευόμενους μάρτυρες, η επιλογή του κατάλληλου μέσου προστασίας γίνεται σύμφωνα με τις αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας αφού προηγουμένως ελεγχθεί η απειλή του μάρτυρα ή των οικείων του και κριθεί η ανάγκη λήψης ενός προστατευτικού μέτρου. Κατόπιν επιλέγεται το ηπιότερο και καταλληλότερο μέτρο, ώστε η ελευθερία του προστατευόμενου ατόμου να πλήττει όσο το δυνατόν λιγότερο, ενώ παράλληλα να του προσφέρεται η καλύτερη αποτελεσματική προστασία, φυσικά πάντα με τη σύμφωνη γνώμη του μάρτυρα²⁶⁸.

Επίλογος

Η εγκληματικότητα και το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο που όπως φαίνεται στο πέρασμα των χρόνων δεν εξαλείφεται, παρά την τροποποίηση της υπάρχουσας νομοθεσίας και τη δημιουργία νέων διατάξεων. Η αντιμετώπιση του θεωρείται μείζον ζήτημα των κρατών, αφού εξαιτίας της πολυπλοκότητας που το χαρακτηρίζει και της ευκολίας με την οποία σχετίζεται με άλλες μορφές εγκληματικότητας, αποτελεί σοβαρό κίνδυνο διάβρωσης των οικονομικών και πολιτικών θεσμών των κοινωνιών. Ειδικότερα σήμερα, στις σύγχρονες παγκοσμιοποιημένες αγορές, όπου δεν υπάρχουν γεωγραφικοί περιορισμοί και λόγω της ραγδαίας αύξησης της τεχνολογίας, η δράση των εγκληματικών οργανώσεων, οι ροές χρηματικών κεφαλαίων και η απόκρυψή τους γίνονται άμεσα, χωρίς ίχνη, με αποτέλεσμα να είναι όλο και δυσκολότερος ο εντοπισμός τους.

Με την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος ήδη εδώ και δεκαετίες ασχολήθηκαν διακεκριμένοι εγκληματολόγοι και κοινωνιολόγοι σε Ευρώπη και

²⁶⁸ Βαθιώτης Κ., *Η προστασία των μαρτύρων.....*, ό.π., σελ. 1049 επ

Αμερική ενώ από το έτος 1973 άρχισαν οι ουσιαστικές προσπάθειες για τη νομοθετική οριοθέτησή του. Με τη Σύμβαση του Παλέρμο αποδόθηκε στο οργανωμένο έγκλημα ένας κοινά αποδεκτός ορισμός και εισήχθησαν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις που θεωρήθηκαν αναγκαίες για την ανακάλυψη των εγκληματικών οργανώσεων και δράσεων, ενώ παράλληλα τα κράτη-μέλη μπορούσαν να εναρμονίσουν τις εθνικές τους νομοθεσίες, έτσι ώστε να είναι αποτελεσματικότερη η καταπολέμηση του.

Στη χώρα μας οι εγκληματικές οργανώσεις αρχικά τυποποιήθηκαν στο άρθρο 187 ΠΚ. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις προϋπήρχαν στο ποινικό μας δίκαιο πλην όμως μέχρι το Ν.2928/2001 ήταν διάσπαρτες και αποσπασματικές. Αργότερα, με τις τροποποιήσεις που ακολούθησαν έγινε εμφανής ο πραγματογενής χαρακτήρας των εγκληματικών οργανώσεων και ο διαχωρισμός τους από τις συμμορίες, χωρίς όμως να τυποποιείται το οικονομικό όφελος ως βασικό χαρακτηριστικό τους αλλά ως επιβαρυντική περίπτωση.

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις εκσυγχρόνισαν την ποινική δικαιοσύνη, εισήχθησαν ως αποτελεσματικότερο μέτρο στην αντιμετώπιση και καταστολή των εγκληματικών οργανώσεων, στις περιπτώσεις εκείνες όπου οι παραδοσιακοί τρόποι έρευνας και ανάκρισης δεν επαρκούν, προκειμένου να προβλεφθούν όλες οι μορφές συμμετοχής και δράσης οργανωμένων εγκληματικών δραστηριοτήτων, να συλλεχθούν τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία για την εξιχνίαση και σύλληψη των δραστών, με νόμιμα μέσα, πλήρη σεβασμό και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αρχών, μέσω κατάλληλων εγγυήσεων και περιορισμών, ώστε η σκοπιμότητα να μην υπερτερεί της νομιμότητας²⁶⁹.

Παράλληλα, για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος πέραν της ποινικής καταστολής, απαιτείται η διαμόρφωση μιας κοινής παγκόσμιας στρατηγικής προς επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου. Στο πλαίσιο αυτό οι διεθνείς οργανισμοί ήδη έχουν προωθήσει μέτρα διεθνούς εμβέλειας, όπως η διασυννοριακή αστυνομική συνεργασία, η ανταλλαγή πληροφοριών και τεχνικών

²⁶⁹ Ν. Λίβος, «Οργανωμένο Έγκλημα: Έννοια.....», ό.π., σελ. 59

ενώ οι χώρες σε εθνικό επίπεδο υιοθετούν κατάλληλα μέτρα και τεχνικές για την αντιμετώπιση και καταπολέμηση του.

Ο Έλληνας νομοθέτης με την εισαγωγή του Ν.2928/2001 τυποποίησε στην εθνική μας νομοθεσία, διάφορες μορφές οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας στα πλαίσια διεθνών πρωτοβουλιών ενώ παράλληλα με τη διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων, επέκτεινε την εξουσία των διωκτικών αρχών²⁷⁰, προασπίζοντας το αίσθημα ασφαλείας των πολιτών και το συμφέρον της κοινωνίας από τη δράση οργανωμένων εγκληματικών ομάδων, ενώ από την άλλη μεριά υπάρχει πάντα σοβαρός κίνδυνος προσβολής των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και των ελευθεριών, τόσο του υπόπτου, όσο και ενός ευρύτερου κύκλου πολιτών που συναναστρέφονται τον ύποπτο.

Οι διωκτικές αρχές στα πλαίσια αυτεπάγγελτης προανάκρισης μπορούν να συλλέγουν όλο και περισσότερα προσωπικά δεδομένα, τα οποία λόγω του αρχικού σταδίου της έρευνας δεν ελέγχονται από τους αρμόδιους δικαστικούς φορείς. Επιπλέον, εύκολα με μια μαρτυρική κατάθεση ενός αστυνομικού, η οποία αναφέρει υπόνοιες τέλεσης εγκλήματος, μπορεί να ξεκινήσει μια νόμιμη μυστική έρευνα στα πλαίσια της οποίας να διενεργούνται ειδικές ανακριτικές πράξεις²⁷¹.

Η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων ναι μεν κρίνεται αναγκαία σε ορισμένα εγκλήματα, πλην όμως απαιτεί μεγάλη εξειδίκευση των ανακριτικών αρχών και επιπλέον εξαιτίας της γκρίζας ζώνης μεταξύ της νομιμότητας και παρανομίας, πρέπει αυτή να σταθμίζεται κάθε φορά από δικονομική και συνταγματική νομιμότητα, έτσι ώστε να προστατεύονται οι συνταγματικά κατοχυρωμένες ελευθερίες και τα δικαιώματα των πολιτών.

Οι ειδικές ανακριτικές τεχνικές εξαιτίας της επάχθειας που τις χαρακτηρίζει, πρέπει να χρησιμοποιούνται με φειδώ και όχι ως γενικές, ώστε να μην αλλοιώνεται ο σκοπός για τον οποίο έχουν θεσμοθετηθεί που είναι η

²⁷⁰ Χ. Ναϊντος, *Ειδικές ανακριτικές πράξεις.....*, ό.π., σελ. 492-493 και Ε. Σταμούλη, *«Ποινική δικαιοσύνη.....*, ό.π., σελ. 279-280.

²⁷¹ Ε. Σταμούλη, *«Ποινική δικαιοσύνη.....*, ό.π., σελ. 279-280.

αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Άλλωστε η διενέργεια τους, χωρίς την ύπαρξη σχετικού νομοθετικού ρυθμιστικού πλαισίου εκτός του ότι θα παραβίαζε σημαντικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των πολιτών και αρχές, θα έθετε υπό αμφισβήτηση την αξιοπιστία του δικονομικού και δικαστικού συστήματος αλλά και γενικότερα την αξιοπιστία της κρατικής εξουσίας²⁷².

Παρόλα αυτά σήμερα σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται μία γενικευμένη χρήση τους σε σημείο που τείνει οι ειδικές ανακριτικές πράξεις να μετατρέπονται σε γενικές αλλοιώνοντας έτσι το σκοπό για τον οποίο θεσμοθετήθηκαν και να αναρωτάτε κανείς αν τελικά εξυπηρετείται η σκοπιμότητα έναντι της νομιμότητας²⁷³. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις, διαπιστώνεται να μετατρέπεται το αρχικό κατηγορητήριο από κακούργημα σε πλημμέλημα και να εξετάζεται από το δικαστήριο η αξιοποίηση των ευρημάτων της υπόθεσης²⁷⁴. Η χώρα μας μάλιστα έχει πολλές φορές καταδικαστεί από το Ε.Δ.Δ.Α. για συλλογή μη νόμιμου αποδεικτικού υλικού μέσω ειδικών ανακριτικών πράξεων²⁷⁵.

Σίγουρα η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων θίγει αναπόφευκτα βασικά δικαιώματα των εμπλεκόμενων προσώπων, γεγονός που απασχολεί την ελληνική αλλά και τη διεθνή έννομη τάξη, πλην όμως σε πολλές περιπτώσεις δεν μπορούν να αποφευχθούν, προκειμένου εξιχνιαστεί η δράση εγκληματικών οργανώσεων. Επιπλέον, η απόλυτη μυστικότητα που τις χαρακτηρίζει, έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές της ανακριτικής διαδικασίας και της έγγραφης προδικασίας, με αποτέλεσμα τα θιγόμενα πρόσωπα να μην έχουν την δυνατότητα από την αρχή να υπερασπίσουν τον εαυτό τους. Μάλιστα, σε πληθώρα περιπτώσεων φέρεται να εμπλέκονται στη διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων τρίτα ανυποψίαστα άτομα σε βάρος των οποίων συλλέγεται αποδεικτικό υλικό, την ύπαρξη του οποίου αγνοούν παντελώς, ειδικά σε περιπτώσεις που δεν στοιχειοθετείται κάποια αξιόποινη πράξη.

²⁷² Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις.....*, ό.π., σελ. 1022

²⁷³ Ν. Λίβος, *Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια.....*, ό.π., σελ. 59

²⁷⁴ Χ. Ναϊντος, *Ειδικές ανακριτικές πράξεις.....*, ό.π., σελ. 493

²⁷⁵ Χαρακτηριστική περίπτωση είναι η υπόθεση «Πυργιωτάκης κατά Ελλάδος»

Από την άλλη όμως μεριά, η οργανωμένη εγκληματικότητα δεν θα μπορούσε με άλλο τρόπο να καταπολεμηθεί, καθόσον τα τελευταία χρόνια εκμεταλλεύεται στο έπακρο τη ραγδαία αύξηση της τεχνολογίας. Διαρκώς εξελίσσεται και να μεταλλάσσεται, υιοθετώντας κάθε φορά σύγχρονες τεχνικές και μέσα, προκειμένου η δράση τους να μην γίνει αντιληπτή από τις διωκτικές αρχές, λειτουργώντας σαν μια καλά οργανωμένη επιχείρηση με πραγματογενή χαρακτήρα, ξεπερνώντας δυσκολίες και αποφέροντας τεράστια οικονομικά οφέλη στους συμμετέχοντες.

Συμπερασματικά λοιπόν, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις κρίνονται αποτελεσματικές πρέπει όμως να χρησιμοποιούνται όταν πραγματικά παρίσταται ανάγκη και όταν όλα τα υπόλοιπα μέτρα δεν επαρκούν. Το εκάστοτε δικαστικό συμβούλιο πρέπει να προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα και να εκδίδει βουλεύματα μόνο όταν αυτό είναι αναγκαίο και όχι για οποιαδήποτε διερευνώμενη υπόθεση. Επιπλέον, θα μπορούσε να θεσπιστεί Εισαγγελέας Οργανωμένου Εγκλήματος αντίστοιχα με τον Εισαγγελέα Διαφθοράς και τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, ο οποίος θα είναι επιφορτισμένος με υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος, έχοντας εξειδικευμένες γνώσεις και ιδιαίτερη εκπαίδευση. Ομοίως, σημαντικό είναι οι διωκτικές αρχές να έχουν εμπειριστατωμένη και άρτια εκπαίδευση, ώστε το συλλεχθέν ανακριτικό υλικό να αποτελεί αδιαμφισβήτητο αποδεικτικό στοιχείο²⁷⁶. Σκόπιμη δε κρίνεται και η αυστηρή τήρηση των προϋποθέσεων συνεχούς επαγρύπνησης του νομοθέτη, προκειμένου να προβαίνει στις κατάλληλες νομοθετικές τροποποιήσεις προς εξασφάλιση της νομιμότητας, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, καθώς και στην παροχή των κατάλληλων επιστημονικών και υλικοτεχνικών εφοδίων στους διενεργούντες την έρευνα²⁷⁷.

Πέραν των όσων προαναφέρθηκαν υπάρχουν και άλλοι παράγοντες οι οποίοι θα μπορούσαν να συμβάλουν αποτελεσματικά στην πάταξη της οργανωμένης εγκληματικότητας. Οι κοινωνικές ανισότητες, η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός και η διαφθορά, εντείνουν την κοινωνική και οικονομική ανισότητα

²⁷⁶ Χ. Ναϊντος, *Ειδικές ανακριτικές πράξεις.....*, ό.π., σελ. 492-493

²⁷⁷ Στο ίδιο

ενώ παράλληλα συμβάλλουν καταλυτικά στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών και στην αύξηση οργανωμένων εγκλημάτων. Άτομα περιθωριοποιημένα, άνεργα και φτωχά μπορούν εύκολα να ενταχθούν στους κόλπους του οργανωμένου εγκλήματος, προκειμένου να επιβιώσουν και να εξασφαλίσουν την αίσθηση του «ανήκειν» σε μία ομάδα.

Τέλος, η ορθή λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματική αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, καθόσον δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι άτομα που βρίσκονται έγκλειστα σε σωφρονιστικά καταστήματα, φαίνεται να συνεχίσουν την εγκληματική τους δράση και μέσα από αυτά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αλεξιάδης, Στέργιος, *Εγκληματολογία*, Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1989, σελ. 334 κ.ε.
- Αλεξιάδης, Στέργιος, *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 166 κ.ε.
- Αλεξιάδης, Στέργιος, *Εγκληματολογία*, (Δ' έκδοση), Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 216
- Αλεξιάδης, Στέργιος, *Ανακριτική*, Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, σελ.398
- Ανδρουλάκης, Ι., «Προστατευόμενοι (ψευδώνυμοι) μάρτυρες, χάρτινοι μάρτυρες και μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος», στο “Το ποινικό δίκαιο σε κρίση και υπό κρίση”, Τιμητικός Τόμος Ιωάννη Γιαννίδη, Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2020, σελ. 482
- Αντωνόπουλος, Γ. & Hall, S., «Νόμιμες επιχειρήσεις και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ.

Παπαχααραλάμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, ΕΑΠ, Αθήνα 2019, σελ. 240

- Βαθιώτης, Κ., *Η προστασία των μαρτύρων κατά το άρθρο 9 του Νόμου 2928/2001*, Ποιν.Χρ. 2001, σελ. 1045 επ.
- Βιδάλη, Σοφία, *Η τρομοκρατία στην Ιταλία κατά τη διάρκεια του '70. Εγκληματολογική και σωφρονιστική Προσέγγιση*, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1997 σελ. 4-5
- Βιδάλη, Σοφία, *Έλεγχος του Εγκλήματος και δημόσια αστυνομία. Τομές και συνέχειες στην αντεγκληματική πολιτική, τ.Α' και Β'*, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 2007
- Βιδάλη, Σοφία, «Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όρια της: Ναρκωτικά και οργανωμένο έγκλημα», στο Αθ. Χαλκιά (επιμ.), *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας*. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, τ.Β, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011
- Βιδάλη, Σοφία, *Αποκλίνουσα Συμπεριφορά & Ποινικό Φαινόμενο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012, σελ. 151
- Βιδάλη, Σοφία, *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2013, σελ. 165-166
- Βιδάλη, Σοφία, *Αντεγκληματική πολιτική, Από την μικροεγκληματικότητα έως το οργανωμένο έγκλημα*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014 σελ. 178
- Βιδάλη, Σοφία, *Πέρα από τα Όρια. Η Αντεγκληματική Πολιτική Σήμερα*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2017, σελ. 50
- Βιδάλη, Σοφία, «Όψεις της ανάκρισης σε υποθέσεις εγκλημάτων των ισχυρών και οργανωμένου εγκλήματος», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχααραλάμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, ΕΑΠ 2019, σ. 329
- Βουγιούκας, Κ., «Το οργανωμένο έγκλημα γενικώς, σε συνδυασμό με τη βία και την τρομοκρατία, ειδικότερα», στο *επίκεντρο παλαιότερων και προσφάτων εκδηλώσεων διεθνών οργανώσεων και οργανισμών*, Υπεράσπιση 1999, σελ. 500

- Δαλακούρας, Θ., *Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμο*», Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1993, σελ. 105
- Δαλακούρας, Θ., *Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι. Θεωρητικά πρότερα και νομολογικά ύστερα*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1998
- Δαλακούρας, Θ., «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του αρ. 6 του Ν. 2928/2001», *Ποινικά Χρονικά*, Αθήνα 2001, σελ. 1023
- Δαλακούρας, Θ., «Προστασία μαρτύρων: Ένα δικαιοκρατικό στοίχημα», *ΠοινΔικ* 2004, σελ.1166 επ
- Δαλακούρας, Θ., *Η συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού (Ο ρόλος του εισαγγελέα, της αστυνομίας και των λοιπών διωκτικών οργάνων)*, 11^ο Πανελ. Συνέδριο ΕΕΠΔ (2010), *Ποιν.Χρ.* 2011, σελ. 247-256
- Δασκαλάκης, Α., (2017) ό.π. σελ. 916, όπου αναφέρει ότι αν διενεργείται συγκαλυμμένη επιχείρηση υπό την επίβλεψη του διοικητή της υπηρεσίας του οργάνου και όχι από δικαστικό λειτουργό, υπάρχει παραβίαση του αρθ. 6 παρ. 1 του ΕΔΔΑ
- Δημόπουλος, Χ., *Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006, σελ. 167 επ.
- Διαμαντής, Ε., *Αστυνομική Δράση και Προστασία του Πολίτη. Θεωρητική και Νομολογιακή προσέγγιση*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2021, σελ. 335
- Διονυσοπούλου, Α., «Άρση απορρήτου τηλεφωνικής επικοινωνίας στον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας – Η σχέση των άρθρων 254-255 ΚΠΔ και του Ν. 2225/1994», *Ποινικά Χρονικά* 2022, σελ. 93, 151
- Εμμανουηλίδης, Μ. & Κουκουτσάκη, Α., *Χρυσή Αυγή και Στρατηγικές Διαχείρισης της Κρίσης*, Futura, Αθήνα 2013, σελ. 68-69
- Ζιούβας, Δ., *Οργανωμένο Έγκλημα*, Εκδόσεις Κέντρου Ποινικών Επιστημών Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών, 2021, σελ. 77
- Ιπποκράτης, Μ., «Σκέψεις σχετικά με τον όρο «οργανωμένο έγκλημα»», *ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ*, 1999, σελ. 495
- Καϊάφα – Γκμπάντι, Μ., *Μοντέλα επιτήρησης στο κράτος ασφάλειας και δίκαιη ποινική δίκη*, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010, σελ. 48 και επομ.

- Καϊάφα – Γκμπάντι, Μ., «Η πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ για την αστυνομική διείσδυση και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη», Ποιν.Δικ. 2011, σελ. 63
- Καραγκούνης, Δ., «Η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος της παρ. 1 του άρθρου 187 ΠΚ», ΠοινΧρ 2017, σελ. 259 και Απόφαση Τριμελούς Εφετείου κακουργημάτων Αθηνών 2425/2020, ΠοινΧρ 2022, σελ. 455 επ
- Καρράς, Α., «Αποτελεσματική απονομή της ποινικής δικαιοσύνης», Ποινικά Χρονικά 2012, σελ. 401
- Κάτσιος, Σ., «Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος – Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος: Το φαινόμενο της νομιμοποίησης από παράνομες δραστηριότητες», Σύγχρονα Θέματα Εμπορικού Δικαίου, τεύχος 5, Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 50
- Κουλούρης, Ν., «Προβλήματα εφαρμογής του Ν. 2331/1995», ΠοινΔικ, 2000, σελ. 374
- Κουράκης, Ν., «Το οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισης του στην Ελλάδα», Ποιν/Δικ. 10, 1999, σελ. 1017 επ.
- Κωνσταντινίδης, Ά., «Έκθεση Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλή», ΠοινΧρ2001 σελ.1015
- Κωνσταντινίδης, Ά., «Προστατευόμενοι Μάρτυρες και Μάρτυρες Δημοσίου Συμφέροντος», Ποινικά Χρονικά, Αθήνα 2019, σελ. 242
- Κωνσταντινίδης, Α., Δαλακούρας Θ., *Εμβάθυνση στο Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014, σελ. 296
- Κωστάρας, Α., «Έννοια, τυποποίηση και προβληματική των κυρώσεων του οργανωμένου εγκλήματος» στο *Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου*, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 79
- Κωστάρας, Α., *Έννοιες και θεσμοί του ποινικού δικαίου*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2001
- Kühne, H.H., «Οι πρόσφατες εξελίξεις στην Ποινική Δικονομία και στο Αστυνομικό Δίκαιο της Γερμανίας για την καταπολέμηση της οργανωμένης εγκληματικότητας», ΠοινΧρ, 1999, σελ. 101 επ.

- Λαμπροπούλου, υ Έφη, «Η οργανωμένη εγκληματικότητα και η εσωτερική (αν-)ασφάλεια», Ποινική Δικαιοσύνη, τχ. 8-9, 2000, σελ. 881 επ.
- Λαμπροπούλου, Ε., *Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του ελέγχου*, Κριτική, Αθήνα 2001, σελ. 74
- Λαμπροπούλου, Ε., «Οι συμφωνίες Schengen και η «εσωτερική» ασφάλεια», ΠοινΔικ, 2001, σελ. 59
- Λίβος, Ν., *Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις*, Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α': Ο εγκληματολογικο-δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, σειρά Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2007, σελ. 18-23
- Λίβος, Ν., «Οργανωμένο Έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισης» στα Πρακτικά του 7^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου ΕΕΠΔ με θέμα: Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού Δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου ΕΕΠΔ, Κομοτηνή 23-25/11/1998, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 51 επ.
- Λίβος, Ν., «Ζητήματα ερμηνείας του άρθρου 187 ΠΚ. με αφορμή το υπ' αριθ. 215/2015 Βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών», Ποινικά Χρονικά, 2015, σελ. 319 -320
- Λίμα, Δ., *Οργανωμένο Έγκλημα – δογματική ανάλυση και δικαιοφιλοσοφική θεμελίωση της ποινικής αντιμετώπισης του αδικήματος της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2022, σελ. 91.
- Μαγγανάς Αντ., *Το εγκληματικό φαινόμενο στην πράξη*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004, σελ. 768
- Μάνεσης, Α., *Συνταγματικά δικαιώματα*, τ.Α' Ατομικές ελευθερίες, 4^η εκδ., Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 58
- Μανωλεδάκης, Ι., «Η τυποποίηση οικονομικών εγκλημάτων σε ειδικούς ποινικούς νόμους και η συρροή τους με τα αντίστοιχα εγκλήματα, τυποποιημένα στον Ποινικό Κώδικα», 1992, στα Πρακτικά Δ' Πανελλήνιου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, 1991, με θέμα «Τα οικονομικά εγκλήματα», Αθήνα 1993, σ. 265

- Μαργαρίτης, Μ. – Μαραγκρίτη Α. *Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία και Νομολογία*, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2020, σελ. 661
- Μαργαρίτης, Λ., *Κώδικας Ποινικής δικονομίας, 17^η έκδοση*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2022, σελ. 109
- Μιχοπούλου, Ε., «Το οικονομικό έγκλημα, σύγχρονες τάσεις εξάπλωσης του και όψεις της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης» στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.) *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, ΕΑΠ, Αθήνα 2019, σελ. 342-343
- Νάιντος, Χ., «Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα», ΠοινΧρ ΞΖ σελ. 491
- Παπαδαμάκης, Α., «Ανακριτική διείσδυση και άρση του απορρήτου ως ανακριτικές πράξεις κατά του οργανωμένου εγκλήματος», Τιμητικός Τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, τομ 2, Γ. ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ – ΔΙΚΑΙΟ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΠΟΙΝΩΝ, 2007, σελ.960
- Παπαδαμάκης, Α., *Ποινική Δικονομία, Η δομή της ποινικής δίκης*, Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2019, σελ. 219 - 220
- Παπακυριάκου, Θ., «Μορφές εμφάνισης και συνέπειες της κακής νομοθέτησης στο πεδίο της ποινικής δικαιοσύνης», στα Πρακτικά του Συνεδρίου «Η καλή νομοθέτηση ως αναγκαία προϋπόθεση μιας δίκαιης και αποτελεσματικής λειτουργίας της πολιτείας», 26-27 Απριλίου 2017, Βουλή των Ελλήνων, αίθουσα Γερουσία, Αθήνα, 2017, σελ. 146
- Παπανικολάου, Αν., *Ανακριτική διείσδυση και αστυνομική παγίδευση. Μια προσέγγιση του ζητήματος ιδίως σε αξιόποινες πράξεις του νόμου περί ναρκωτικών*, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2013, σελ. 259
- Παπανδρέου, Π., *Ο Οικονομικός Εισαγγελέας με τον Ν. 3943/2011 «Περί καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, Αρμοδιότητες - Προβληματισμοί*, Ψηφιακή Νομική Βιβλιοθήκη, ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, 2012, σελ. 16-17
- Παπαχαραλάμπους, Χ., «Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος – Διεθνής νομοθέτηση – Στάση της Ελληνικής Έννομης Τάξης», ΠοινΔικ, 1998, σελ. 688 επ.

- Παπαχαράλαμπος, Χ., «Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος. Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών τεχνικών», στο *Δικαιώματα του Ανθρώπου, Έγκλημα, Αντεγκληματική Πολιτική*, Τιμητικό Τόμο για την Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 1048
- Παρασκευοπούλος, Ν. – Κοσμάτος, Κ., *Ναρκωτικά*, 3^η έκδ., Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2013, σελ. 216-217
- Σάμιος, Θ., «Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων», Ζητήματα συρροής του (νέου) αρ. 253 Α ΚΠΔ με τις διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων στις οποίες προβλέπεται η διεξαγωγή αντίστοιχων ανακριτικών πράξεων, *Ποιν.Χρ.* 2001, σελ. 1034-1044
- Σάμιος, Θ., *Ποινικός Κώδικας*, 21^η έκδοση, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2019, σελ. 313
- Σεβαστίδης, Χ, *Κώδικας ποινικής Δικονομίας, ερμηνεία κατ' άρθρο*, Τόμος ΙΙΙ, Σάκκουλας, Αθήνα 2015, σελ. 3022
- Σταμούλη, Ε., «Οργανωμένο έγκλημα και οικονομική κρίση: τάσεις και μεταβολές» στο *Οικονομικό και Οργανωμένο Έγκλημα*, τιμητικός Τόμος Κουράκη, *Crime in Crisis*, (25 Ιανουαρίου 2016), διαθέσιμο στο <<http://crime-in-crisis.com/%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%A D%CE%BD%CE%BF-%CE%AD%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA %CE%AE-%CE%BA%CF%81/>> ανακτήθηκε την 15/10/2024
- Σταμούλη, Ε., «Ποινική δικαιοσύνη και εξουσίες: Το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος» στο Β. Αρτινοπούλου, Σ. Βιδάλη, Στ. Γεωργούλας, Όλ. Θεμελή, Ν. Κουλούρης, Γ. Παπανικολάου (επιμ.), *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker "Whose side are we on? "*, Συμβουλές στο 1ο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρίας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου, Αθήνα 2018, σελ. 279-280

- Σταμούλη, Ε., «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα», στο Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαλαράμπους Χ. (επιμ.) *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, ΕΑΠ, Αθήνα 2019, σελ. 214-215
- Σπινέλλη, Κ., *Εγκληματολογία, Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, Σάκκουλας, Αθήνα 1985, σελ. 109-110
- Συκιώτου, Αθανασία, «Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργανωμένο Έγκλημα – Παράνομη Διακίνηση Ανθρώπων: Μια ιδιόρρυθμη δυναμική-διαλεκτική σχέση», *Ποινικά Χρονικά* (3) 2008, σελ.203
- Χάλαρης, Γ., «Η Ελλάδα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης», Αργείτης Γ., (επιμ.), *Οικονομικές αλλαγές και κοινωνικές αντιθέσεις στην Ελλάδα, οι προκλήσεις στις αρχές του 21^{ου} αιώνα*, Τυπωθείτω, Αθήνα 2005, σελ. 49
- Χλούπης, Γ., «Εννοιολογική οριοθέτηση της εννοίας του οργανωμένου εγκλήματος», *Ποιν.Δικ.*, 1999, σελ. 1033 – 1035
- Χλούπης, Γ., «Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες: περιγραφή του φαινομένου και τρόποι αντιμετώπισης», *ΠοινΔικ*, 2000, σελ. 369
- Χλούπης, Γ., *Διασυνοριακό και υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 49
- Χλούπης, Γ., «Η Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κατά την αντιμετώπιση του υπερεθνικού εγκλήματος», στο Γασπαρινάτου, Μ. (επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Τόμος Α΄, Σάκκουλας, Αθήνα 2016, σελ. 1236-1237
- Χλούπης, Γ., «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος», στο Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαλαράμπους Χ. (επιμ.) *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, Οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Εκδόσεις ΕΑΠ, Αθήνα 2019, σ. 280, 288
- Χουλιάρης, Α., «Εγκλήματα των ισχυρών: Εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, ΕΑΠ, Αθήνα 2019, σ. 63-85

- Χριστόπουλος, Α., «Διαχρονική επισκόπηση της έννοιας και των μέτρων αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος εξ απόψεως ουσιαστικού ποινικού δικαίου σε επίπεδο διεθνούς, ευρωπαϊκού και εσωτερικής δικαιοταξίας και τα χαρακτηριστικά του στοιχεία υπό το πρίσμα της ελληνικής νομολογίας», ΠοινΔικ 1/2014, σελ. 65 επ. και Κριθαράς, Θ., «Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος», ΠοινΔικ 2005, σελ. 892

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Antonopoulos, G. A., Papanicolaou, G., “Book review: Situational Prevention of Organised Crimes”, By Karen Bullock, Ronald V. Clarke and Nick Tilley (eds.). *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 2011, PP. 261.
- Block, A. & Chambliss, W. J., *Organized Crime*, Νέα Υόρκη 1981, pp. 12
- Chambliss, W., *On the Take: From Petty Crooks to Presidents*, Indiana University Press, Μπλούμινγκτον 1978
- Chambliss, W., *State Organized Crime: The American Society of criminology 1988 presidential address*, *Criminology* 1989, Vol. 27(2), σελ. 183-208
- Cressey, D., *Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America*, Harper and Row, Νέα Υόρκη, 1969, σελ. 72
- Carter, David, “International Organized Crime – Emerging Trends in Entrepreneurial Crime”, στο Patrick J. Ryan / George E. Rush (eds), *Understanding Organized Crime in Global Perspective – A Reader*, Sage Publications, Thousand Oaks, 1997, pp. 139.
- Falcone, D. N., *Criminology & criminal Justice*, Prentice Hall’s Dictionary of American Criminal Justice, Upper Saddle River, Person Education, 2005, pp. 187
- Hans Joachim Schneider, *Einführung in die Kriminologie*, (3te Auflage), Walter de Gruyter, Berlin - New York 1993, pp. 132
- Hauck, Pierre and Peterke, Sven, “Organized Crime and Gang Violence in National and International Law,” *International Review of the Red Cross* 92, no. 878 (2010): 407–436, pp.421.

- Hirschfeld, K., *Gangster States, Organised Crime, Kleptocracy and Political collapse*, Palgrave Macmillan, Νέα Υόρκη 2015, σ. 23-25
- Kerner, Hans-Jürgen, “Organisiertes Verbrechen”, στο Günther Kaiser / Hans-Jürgen Kerner / Fritz Sack / Hartmut Schellhoss (eds), *Kleines Kriminologisches Wörterbuch*, C. F. Müller, Heidelberg, 1993, σελ. 377
- Kleemans, Edward R., *Organized Crime, Transit Crime, and Racketeering*, *Crime & Justice*, vol.35, 2007, p.163 and Lambropoulou, E., *Criminal “organisations” in Greece and public policy: From non-real to hyper-real?*, *International Journal of the Sociology of Law*, 2003, 31(1):69-87.
- Landesco, J., *Organized Crime in Chicago*, Part III of the Illinois Crime Survey 1929, University of Chicago Press 1968
- Liddick, D., *Anempirical, theoretical and historical overview of organized crime*, The Edwin Mellen Press, Νέα Υόρκη 1999, Εισαγωγή IV
- Merton, R.K., *Teoria e struttura sociale*, Vol.I. Mulino, Bologna 1983, pp.121
- Michalowski, R. J., *Order, Law and Crime, An Introduction to Criminology*, Νέα Υόρκη 1985, σελ. 368
- Mittie, Southerland – Gary, Potter, “Applying organization theory to organized crime”, *Journal of Contemporary Criminal Justice* 9, 1993, pp.251
- Mylonaki, Emmanouela, «The Manipulation of Organised Crime by Terrorists: Legal and Factual Perspectives», *International Criminal Law Review*, vol.2, (2002),pp.221-222
- Naylor, R.T., “Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance and the Underworld Economy”, Cornell University Press, Ithaca, New York 2002, σελ. 19 επ
- Paoli, L., & Vander, Beken, T., “Organized Crime. A Contested Concept”, στο *The Oxford Handbook of Organised Crime*, Oxford University Press, United Kingdom 2014, σελ. 15-16.
- Politi, A., *The Threat of Organized Crime in the Balkans*, *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 1, No. 2, May 2001, pp. 39-63

- Potter, G., “Organized Crime and the Sociological Imagination”, In D. Rothe & V. Collins (Eds.), *Studies in Critical Social Sciences* (28-43), Leiden: Brill, 2019, pp.32
- Rostami, A., *Criminal Organizing: Studies in the sociology of organized crime*, Stockholm University 2016, pp. 39
- Ruggerio, V., *Crime and Markets*, Oxford University Press, Oxford 2000
- Sellin, Thorsten, “Organized Crime: A Business Enterprise”, στο Bruce J. Coben (ed), *Crime in America – Perspectives on Criminal and Delinquent Behavior*, F.E. Peacock Publishers, Inc. ITASCA, Illinois 1970, pp. 309 – 310
- Summer, C., “Deviance”, McLaughlin E., Muncie J (eds), *The sage Dictionary of Criminology*, London: Sage 2006, σελ. 126
- Sutherland, E.H., *Is White Colour Crime Crime?*, American Sociological Review, 10, pp.132-139
- Tyler, G., *Organized Crime in America: A book of reading*, Intro by Estes Kefauver, Ann Arbor: University of Michigan Press 1962, σελ. 5
- Wright, A., *Organised crime*, Willan Publishing, London 2006, pp. 21-22
- Young, J., *The criminological Imagination*, Cambridge: Polity Press 2011, σελ.209
- Zachert, Hans-Ludwig, *Organisierte Kriminalität in der Bundesrepublik Deutschland. Strukturen, Bedrohungspotential, Bekämpfungsprobleme*, στο *Bundeskriminalamt (ed), Organisierte Kriminalität in einem Europa durchlässiger Grenzen. Arbeitstagung des Bundeskriminalamtes*, Wiesbaden vom 6 – 9 November 1990, BKA – Vortragsreihe Bd. 36, Wiesbaden, 1991, σελ. 42
- Zachert, Hans-Ludwig, *Allgemeine Kriminalität – Organisierte Kriminalität. Ein Überblick über aktuelle Befunde und Bewertungen*, Kriminalistik, 1995, σελ. 690

NOMOI

- N.1729/1987 – ΦΕΚ 144/Α/07-081987 «Καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών, προστασία των νέων και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-narkotika/n-1729-1987.html>, ανακτήθηκε

την 10/05/2024

- Ν.1916/1990 – ΦΕΚ 187/Α/28-12-1990 «Για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/nomos-1916-1990-phek-187a-28-12-1990.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024, καταργήθηκε με το άρθρο 35 του Ν.2172/1993 - ΦΕΚ 207/Α/16-12-1993
- Ν.2145/1993 – ΦΕΚ 88/Α/28-05-1993 «Ρύθμιση θεμάτων εκτέλεσης ποινών, επιταχύνσεως και εκσυγχρονισμού των διαδικασιών απονομής της Δικαιοσύνης και άλλων θεμάτων», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/n-2145-1993.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Ν.2168/1993 – ΦΕΚ Α-147/03-09-1993 «Ρύθμιση θεμάτων που αφορούν όπλα, πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες, εκρηκτικούς μηχανισμούς και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-opla-ekrektika-puromakhika/n-2168-1993.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Ν.2172/1993 – ΦΕΚ 207/Α/16-12-1993 «Τροποποίηση και αντικατάσταση διατάξεων του Ν. 1756/1988 «Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικώνλειτουργιών», του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/n-2172-1993.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Ν.2225/1994 – ΦΕΚ 121/Α/20-7-1994 (Κωδικοποιημένος) «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-2928-2001.html>, ανακτήθηκε την 05/05/2024
- Ν.2331/1995 – ΦΕΚ 173/Α/24-08-1995 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες ποινικές διατάξεις – Ολομέλεια Αρείου πάγου – Διαιτησία και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-2331-1995.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

- Ν.2928/2001 – ΦΕΚ 141/Α/27-06-2001 «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-2928-2001.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Ν.3064/2002 - ΦΕΚ 248/Α/15-10-2002 (Κωδικοποιημένος) «Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών, διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-3064-2002.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Ν.3251/2004 – ΦΕΚ Α' 127/09-07-2004 «Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του Ν.2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/168097/nomos-3251-2004>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Ν.3424/2005 - ΦΕΚ 305/13-12-2005 «Τροποποίηση, συμπλήρωση και αντικατάσταση διατάξεων του ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173 Α') και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-3424-2005.html>, ανακτήθηκε την 05/05/2024
- Ν.3424/2005 - ΦΕΚ 305/13-12-2005, «Τροποποίηση, συμπλήρωση και αντικατάσταση διατάξεων του ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173 Α') και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-3691-2008.html>,

ανακτήθηκε την 05/05/2024

- Ν.3560/2007 - ΦΕΚ Α'103/14.5.2007 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης ποινικού δικαίου για τη διαφθορά και του Πρόσθετου σ' αυτήν Πρωτοκόλλου», διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/151573/nomos-3560-2007>, ανακτήθηκε την 10/05/2024.
- Ν.3691/2008 – ΦΕΚ Α 166/5.8.2008, «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/45002/nomos-3691-2008>, ανακτήθηκε την 05/05/2024
- Ν.3875/2010 – ΦΕΚ 158/Α/20-09-2010 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-3875-2010.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Ν.2619/2019 – ΦΕΚ 95/Α/11-06-2019 «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodikes-nomothesias/nomos-4619-2019-phek-95a-11-6-2019.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Νόμος 4619/2019 – ΦΕΚ 95/Α/11-6-2019 «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodikes-nomothesias/nomos-4619-2019-phek-95a-11-6-2019.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Ν.4620/2019, ΦΕΚ 96/Α/11-6-2019, Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodikes-nomothesias/nomos-4620-2019-phek-96a-11-6-2019.html>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Ν.4842/2021 – ΦΕΚΑ/190/13.10.2021 «Ταχεία πολιτική δίκη, προσαρμογή των διατάξεων της πολιτικής δικονομίας για την ψηφιοποίηση της πολιτικής

δικαιοσύνης, άλλες τροποποιήσεις στον ΚΠΔ και λοιπές επείγουσες διατάξεις», διαθέσιμο στο

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/753061/nomos-4842-2021>,

ανακτήθηκε την 10/09/2024

- Ν.5090/2024 – ΦΕΚ 30/Α/23-2-2024, Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης - Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας, διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodik-es-nomothesias/n-5090-2024.html>, ανακτήθηκε την 10/09/2024

ΑΡΘΡΑ

- Άρθρο 2, 4, 5, 6 της Σύμβασης του Παλέρμο
- Άρθρο 8 ΕΣΔΑ
- Άρθρο 118 παρ. 4 Προστασία μαρτύρων μέσω μετεγκατάστασης σε άλλη χώρα Τροποποίηση της παρ. 4 του άρθρου 218 ΚΠΔ, διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/758669/nomos-4855-2021>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Άρθρο 218 - Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Νόμος 4620/2019) - Προστασία μαρτύρων, διαθέσιμο στο <https://www.lawspot.gr/nomikes-pli-rofories/nomothesia/n-4620-2019/arthro-218-kodikas-poinikis-dikonomias-nomos-4620-2019>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Άρθρο 9 της υπ' αριθ. 42926/2018 Κ.Υ.Α.
- Βουλή των Ελλήνων, άρθρο 19 Συντάγματος, διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr/vouli-ton-ellinon/to-politevma/syntagma/article-19/>, ανακτήθηκε την 10/05/2024

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ - ΟΔΗΓΙΕΣ

- Αιτιολογική Έκθεση Ν.2928/2001, Ποιν. Χρον. ΝΑ', σελ. 1007 και επομ.

- Αιτιολογική Έκθεση του Ν.4055/2012 στο σχέδιο νόμου: «Για τη δίκαιη δίκη και την εύλογη διάρκεια αυτής», διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/g-dikaidi-eisig.pdf>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Υπ' αριθ. 42926οικ./2018 – ΦΕΚ Β/2194/12.06.2016 Κ.Υ.Α., διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/687725/yp.-apofasi-42926oik.-2018>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Council of the European Union, έγγραφο 6204/2/97 ENFOPOL 35 REV 2 Συμβουλίου Ε.Ε, σελ. 12, διαθέσιμο στο <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10415-2000-INIT/en/pdf>, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- EUR-Lex, Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Δεκεμβρίου 2001, για την τροποποίηση της οδηγίας 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες - Δήλωση της Επιτροπής, Επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 20018, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/97/oj/?locale=el>, ανακτήθηκε την 05/05/2024
- EUR-Lex, Απόφαση-Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος,, Επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2008, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0841&from=GA>, ανακτήθηκε την 05/05/2024
- Π.Δ. 47/2005 - ΦΕΚ Α'64/10-3-2005 «Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του»

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- Council of Europe, White-paper-Transnational Organised Crime, διαθέσιμο στο file:///C:/Users/Acer/Downloads/139314GBR_White-paper-TransnatOrganisedCrime.pdf, 2014, pp. 9, ανακτήθηκε την 24/11/2024

- Council Of Europe, White Paper on transnational organized crime, διαθέσιμο στο <https://edoc.coe.int/en/organised-crime/6837-white-paper-on-transnational-organised-crime.html>, ανακτήθηκε την 24/05/2024, pp. 9
- Europol. European Union, "Serious Organized Crime Threat Assessment", SOCTA, Crime in the Age of Technology, σελ. 13, διαθέσιμο στο https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/socta2017_0.pdf, ανακτήθηκε την 05/05/2024
- EUR-Lex, Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0026>, ανακτήθηκε την 05/05/2024
- EUR-Lex, Πρόγραμμα Στοκχόλμης, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/the-stockholm-programme.html>, ανακτήθηκε την 05/05/2024
- Ελληνική Αστυνομία, *Ετήσια έκθεση περιγραφή για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα, έτους 2005*, Αθήνα 2006
- Ελληνική Αστυνομία, *Ετήσια Έκθεση ΕΛ.ΑΣ για το οργανωμένο έγκλημα για το 2011*, Αθήνα 2012, σελ.19
- Ελληνική Αστυνομία, *Ετήσια Έκθεση ΕΛ.ΑΣ για το οργανωμένο έγκλημα για το 2011*, Αθήνα 2012
- Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου με τίτλο: «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων» σε Μανωλεδάκη Ι., «*Ασφάλεια και ελευθερία*», Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002, σελ.62
- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων Ανθρώπου, Στρασβούργο 2021, διαθέσιμο στο https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ell, ανακτήθηκε την 10/05/2024
- Εισηγητική Έκθεση Ν.4254/2014 «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο

[https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-](https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/m-oikplai-eis.pdf)

[340c4fb76a24/m-oikplai-eis.pdf](https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/m-oikplai-eis.pdf), ανακτήθηκε την 10/05/2024